

tv-15 naš TOVARIS

Št. 24
21. junija 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Praznik Horjulcev

Prebivalci krajevne skupnosti Horjul v občini Ljubljana Vič-Rudnik praznujejo 6. julija svoj praznik. Na ta dan je leta 1942 odšla v partizane največja skupina fantov in mož. Skoraj vsi ti borci pa so vstopili v prvi bataljon Dolomitskega odreda, po katerem nosi danes ime osnovna šola v kraju.

Horjulci praznujejo svoj praznik skoraj ves junij. Zvrstijo se tekmovanja v nogometu, balinanju, krajevna konferenca ZRVS pripravi tekmovanje v streljanju, ob osnovni šoli pripravijo taborni ogenj, poleg tega pa so še druge prireditve. Vsakoletno praznovanje pa sklenejo zadnje dni junija s slavnostno sejo skupščine KS in družbenopolitičnih or-

ganizacij, na kateri podelijo bronasta priznanja OF in priznanja krajevne skupnosti. Letos bodo v osnovni šoli pripravili tudi razstavo predmetov, ki so jih izdelali učenci pri interesnih dejavnostih, in pa razstavo starih predmetov.

Pomembno mesto pri letošnjih prireditvah ob krajevnem prazniku gre partizanskemu mitingu, ki so ga pripravili minulo soboto. Poleg številnih krajanov, borcev in učencev osnovne šole, ki so pripravili krajši kulturni program, so se ga udeležili tudi pripadniki nekaterih enot TO iz občin Ljubljana Vič-Rudnik in Ljubljana Šiška, ki so bili tam na rednem usposabljanju.

B. K.

Obnovljeno delovanje Rdečega križa

V Gradcu v Beli krajini so se v nedeljo zbrali aktivisti Rdečega križa, da bi obudili spomin na obnovljeno delovanje organizacije Rdečega križa in njeno ustanovno skupščino, ki je bila prav tu pred štiridesetimi leti. Po pozdravnem govoru predsednice skupščine Rdečega križa Slovenije Ivica Znidaršič je zbranim spregovoril predsednik RK SZDL Franc Šetinc. Poudaril je pomen te organizacije pri nas in v svetu, koliko človekoljubnosti se kaže v njej. Pri nas v Sloveniji je že vsak tretji prebivalec član RK. Množičnost njenega delovanja pa je opaziti tudi v uspešnem vključevanju v tokove aktualnih družbenih nalog, ki jih zahteva življenje posameznih krajevnih skupnosti. Skupščina Rdečega križa si prizadeva, da bi do leta 1985 v večini KS zaživele postaje za prvo socialno pomoč.

Najvišje priznanje – zlati znak Rdečega križa so podelili Sergeju Kraigherju, Pepci Kardelj, Zoranu Poliču, ljubljanskemu armadnemu območju, Partizanskemu pevskemu zboru in občinskim odborom Rdečega križa. Poleg tega so na srečanju predstavili knjižico – zbornik o začetkih in razvoju Rdečega križa pri nas. Pripravila jo je predsednica skupščine Rdečega križa Slovenije Ivica Znidaršič.

Dan prej, v soboto, je bilo v Novem mestu deseto zaključno tekmovanje ekip prve medicinske pomoči. Več kot štiristo tekmovalcev iz 72 ekip je preverilo svoje znanje in sposobnosti. In le zaradi desetih sekund prednosti je novomeška ekipa zmagala pred novogoriško.

Skratka, tekmovalci so pokazali, da so sposobni dajati prvo pomoč v nesreči. Spodbuden je podatek, da se je na

ta način v zadnjih desetih letih usposobilo pri nas več kot 53.000 ljudi.

Ž. D.

Petnajsti šentviški pevski tabor

V Šentvidu pri Stični so se ob koncu tedna že petnajsti srečali slovenski pevski zbori. V 268 zborih je bilo 8500 pevcev, iz vseh slovenskih občin, ki so pod geslom »Mir, bratstvo in sožitje med narodi« s pesmijo izrazili naše skupne cilje, našo pot in zavest, ki nam bo na tej poti pomagala graditi. »Naša pesem je kultura delavca in krajana,« so poudarili, »in enkrat na leto se moramo srečati.« Tudi predsednik skupščine Slovenije Vinko Hafner je kot slavnostni govornik potrdil te besede. »Pevci še najbolj veste, da vsak zase lahko poje, kakor sam hoče in zna – bolj potihno ali glasneje, z več ali manj posluha, po notah ali brez njih,« je dejal tovariš Hafner, »če pa hočemo peti v zboru, potem lahko pojemo vsi le isto pesem, po istih notah in pod istim zborovodjem.«

Podobno velja tudi za naše družbeno življenje. Živimo vsak zase, vsak si sam kroji usodo, vendar je tudi del skupnosti, zato smo kot družbena bitja odvisni eden od drugega.

V Šentvidu se je ob nastopajočih zbralo še približno petnajst tisoč ljubiteljev lepe pesmi, ubranega petja, ljubitejev miru, bratstva in sožitja med narodi.

Ž. D.

Branko Mamula v Ilirski Bistrici

Konec prejšnjega tedna je bil v Ilirski Bistrici in tamkajšnji enoti JLA zvezni sekretar za ljudsko obrambo admiral flote Branko Mamula. O položaju, industrijski razvitosti, zaposlenosti ter o drugih vprašanjih in problemih te občine je visokega gosta seznanil starešina Bogdan Krtinić.

P. Nikolić

Očistiti zgodovinopisje

Včeraj je v Beogradu imel peto redno sejo zvezni odbor ZZZB NOV Jugoslavije. Največ pozornosti so delegati namenili položaju narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije v zgodovinski in spominski literaturi.

V gradivu za sejo je med drugim zapisano, da proučevanje naše revolucije, njeno razumevanje in razlaganje ne sodijo več samo v področje poklicnih zgodovinarjev, sociologov, politologov in drugih znanstvenih kadrov, ampak so vse bolj predmet zanimanja vse naše družbe. Za izkušnje naše narodnoosvobodilne vojne in revolucije pa se vse bolj zanimajo tudi v tujini.

Zveza združenj borcev skupaj z zvezo socialistične mladine in drugimi družbenopolitičnimi subjekti podpira uveljavljanje pozitivnih vrednot in pridobitev socialistične revolucije. Borčevska organizacija je prepričana, da je negovanje in razvijanje revolucionarnih izročil, h katerim sodi tudi založniška dejavnost o NOV, kompleksna znanstveno-raziskovalna, idejnopolitična, kulturno-prosvetna in vzgojna dejavnost naprednih sil.

V Jugoslaviji smo, tudi ob naporih borčevskih organizacij, dosegli pomembne rezultate na področju zgodovinske in spominske literature. Ti napori so prispevali k pravilni osvetlitvi pomena naše revolucije. Kljub temu da naše zgodovinopisje vse bolj analizira dogodke med vojno v Jugoslaviji, mora razčistiti še vrsto odprtih znanstvenih vprašanj.

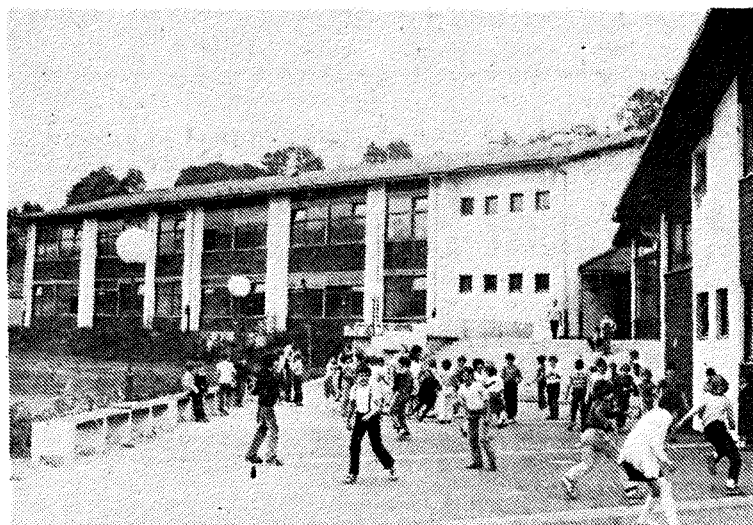
Na žalost pa je v nekaterih delih preveč osebnih stališč in idejnih opredelitev avtorjev brez kritične presoje zgodovinskih virov. Pisci se lotevajo nekega dogodka že z naprej postavljenimi tezami, nato pa dejstva razvrstijo tako, da podpirajo postavljeno tezo. Zato izbirajo samo tiste vire ali njihove dele, ki potrjujejo postavljene teze, niso pa tudi redki primeri, ko so ponaredili dokumente.

Srečujemo se tudi s pomanjkanjem znanstvene kritike, ki je sestavni del zgodovinske znanosti. Posamezna dela povzročajo idejna nasprotja zaradi svojevrstnega oportunizma, ne naletijo na odmeve znanstvenikov ali pa ti pomenijo idejno-politično opredelitev. Takšni primeri zahtevajo akcijo ZZZB NOV Jugoslavije, še posebej zato, ker se v zadnjem času mladina vse bolj zanima za dogodke v preteklosti. Današnji človek zahteva kratko, natančno, jasno in zanimivo informacijo o preteklosti. Sodobna znanost se ni znala prilagoditi tem zahtevam, kar pa povečuje pomen sredstev javnega obveščanja. Ta pa pogosto objavijo besedila, ki brezobzirno in tendenciozno zakrivajo in ponarejajo zgodovinsko resnico. Zato z znanstvenega in idejno-političnega stališča ne morejo sprejeti družbene kritike.

Zveza borcev si mora na vse načine prizadevati in onemogočati vsako drugačno prikazovanje in prikrojevanje zgodovine glede na potrebe birokratskih, dogmatskih, nacionalističnih in kvazi znanstvenih struktur.

B. K.

Škofljčani praznujejo

V okviru krajevnega praznika Škofljice bo slovesno tudi pred novo osnovno šolo. Odbor skupnosti borcev 8. SNOUB Frana Levstika je sklenil, da se šola poimenuje po njihovi brigadi. Ta slovesnost s poimenovanjem in odkritjem spominske plošče bo v soboto ob 16. uri.

V novi osnovni šoli, zgrajena je bila minulo leto, je prostor za 406 osnovnošolcev, objekt pa so zgradili iz sredstev 2. samopri-spevka. V petek bodo odprli razstavo lovcev, učencev, borcev Levstikove brigade in nenazadnje krajanov in DPO KS Škofljica. Razstava bo ponazarjala to krajevno skupnost med NOV.

Osrednja prireditev bo v soboto s slavnostnim sprevodom ekip CZ, gasilcev in domačih folkloristov, kulturnim programom, slavnostni govornik pa bo Janez Perovšek-Pelko.

Jože Čurin

Elkroj

SPECIALIST MED
PROIZVAJALCI HLAČ

Velikan iz papirja

Boja za svobodo, poštenost, enakopravnost ni nikoli konec – to najbolj vedo prav naši bralci in okrog tega ne kaže zgubljati besed. Žal pa se je za vse našete in še marsikatero vrednoto težko bojevati v ozračju vsesplošnega opravičevanja nezakonitih ravnanj, ko je nespoštovanje zakonskih določil, družbenih dogovorov, samoupravnih sporazumov in sploh dogovorjenega poguma, skorajda zdaja pa doslednost pri upoštevanju omenjenih predpisov. Časopisi pišejo, da zakona o deviznem poslovanju še naprej ne upoštevamo; zakon o nadomestilih ni zaživel v praksi; ker ne upoštevamo zakona o planirnanju in cenah, so posledice za jugoslovansko gospodarstvo pogubne; velike težave imajo pri uresničevanju zakona o nelojalni tržni tekmi; ne upoštevajo zakonskih določil pri prenosu tehnologije; intervencijske zakone (o omejevanju izdatkov) krši večina uporabnikov družbenega denarja; nekateri sistemski zakoni so mrtva črka na papirju. Tako piše v zajetnem poročilu, ki so ga naslovili na zvezno skupščino (80 strani).

Že iz izkušenj vemo, da je v upravi precej nestrokovnosti, ležernosti, slabe organiziranosti in še kaj. Vemo tudi, da je v naši družbi veliko različnih interesov. Ko nekomu zakon ni všeč, ga enostavno obide ali ignorira. V takšnih okoliščinah državni organi, da bi ohranili privid svojega prestiža in delavnosti, po že ustaljenem kalupu producirajo tone papirja in odvečnih poročil in z njimi preplavljajo skupščino. O upravi pogosto mislimo, da ima veliko moč, kar je dejansko tudi res, pa vendar, kot kaže praksa, uprava pogosto postaja jalovi velikan iz papirja.

Niso vedno krivi samo tisti, ki zakona ne upoštevajo. Pogosto tudi zakoni niso dobri. Nekateri so nejasni, nerazumljivi, in zato neuporabni. Za nekatere velja celo, da je bolje, če jih ne uresničujemo, tako slabi so. Če je to lahko opravičilo za tiste, ki jih ne upoštevajo, ne more biti hkrati alibi za zakonodajalca. Pa vendar je država pri nas rajnica – v obliki pobud, osnutkov in predlogov novih zakonskih predpisov – tako široko in premočno aktivnost, da samoupravljanju in gospodarjenju bolj škodi kot koristi.

Za jugoslovanski devizni trg, ki so ga teoretično in na papirju opredelile nove spremembe deviznega zakona, je mogoče reči, da služi po načelu: kolikor denarja, toliko muzike. Ker denarja ni, je devizni trg preprosto nem. Devizni trg naj bi oblikovali iz treh virov: tujih posojil, oziroma iz odloženih odplačil dospelih obveznosti, iz t. im. neblagovnega deviznega priliva (turizem, storitve, nakazila) in od denarja, ki smo ga zaslužili z izvozom. Iz zadnjega vira naj bi se nabralo 635 milijonov dolarjev, saj so ocenili, da bo imelo okoli 1.300 izvoznikov presežek deviz, kar pomeni, da bodo izvažali več, kot sami potrebujejo in kolikor jim ostane, ko odštejejo dolarje zvezni in republiški devizni blagajni. Gospodarstvo pa potrebuje za normalno poslovanje okoli 9,6 milijarde dolarjev, družbeno priznane reprodukcijske potrebe pa presegajo tri milijarde dolarjev. Tako so v začetku leta izdelali kalkulacijo, ki je »ponudila« deviznemu trgu kar 7,3 milijarde dolarjev. Tega denarja v prvem polletju na deviznem trgu ni bilo. Tujih posojil (tri milijarde; dve od reprogramiranja dolgov, ena iz blagovnih posojil) ni bilo zaradi zamujanj pri pogovorih z

IMF. Tri milijarde naj bi prišlo od turizma, nakazil, prodaje bencinskih bonov, menjalniških poslov – pa ga ni bilo.

Tako se je zvezna vlada spet ogrela za vprašljivo stališče, da bi lahko devize, ki jih delovne organizacije ustvarijo z izvozom blaga in storitev, priznali pri njihovem celotnem prihodku šele takrat, ko so prodane banki (in to NBj). Po mnenju zvezne vlade bi se tako znebili tudi velikanskega bremena tečajnih razlik (govorijo o 1.300 milijardah din), ki so – prav tako po tem mnenju – vir inflacije, prenapihnjene kupne moči izvoznikov in pravzaprav le fiktivni dohodek. Zagovorniki tega predloga naštevajo stavke iz dolgoročnega stabilizacijskega programa in trkajo na enakopravnost ter poštenost v enotnem jugoslovanskem prostoru, zagovorniki dosedanjega načina, ki spodbuja izvoz, pa se sklicujejo na zakon o združenem delu, ustavno zagotovljeno pravico delavcev, da upravlja z vsem dohodkom itn. Navidez naj bi bili torej vsi našeti temljeni dokumenti države v navskrižju. A so samo na videz. Predlog ZIS pomeni preprosto razdeljevanje deviz, saj zahteva, da devize odkupi Narodna banka, in ne več poslovne banke. Ta naj bi devize delila po žlički po papirnatih deviznih pravicah. Pri tem pa se zagovorniki takšnega načina razdeljevanja pomanjkanja premalo zavedajo, da je mogoče devize ustvariti, kot je dobro znano, samo z izvozom blaga in storitev, ne pa s takšnimi ali drugačnimi zakonskimi predpisi. Zakon, ki bi določal odvzem in podružbljanje deviz, bi bil slab zakon, saj bi prav gotovo zmanjšal prizadevanja (in odrekanja) tistih tozdogov, ki so se usmerili v izvoz, zlasti na konvertibilni trg. Tam torej, kjer je treba tudi vrniti skupne dolge.

Ivan Vidic

Kdaj od monologov k dialogom?

Skorajda ne bi našli v povojnih odnosih med atomskima velesilama obdobja popolne zamrznitve dialoga, kot je prav sedanje. Hkrati pa je prav sedanjí čas značilen po tem, da ne obeh straneh dosti bolj kot kdaj prej prihaja na dan z raznimi ponudbami in s pogostimi izjavami, kako da so pripravljeni na dialog, kako si ga želijo in kako je nasprotna stran tista, ki se odmika ponudbam.

Zlasti je postal gostobeseden in kar se da spravljaliv ameriški predsednik Ronald Reagan. Saj mu še pred ne tako daljno preteklostjo nihče ne bi niti v sanjah skušal pripisati takih besed pomirljivosti, kakršne je izrekel pred nekaj dnevi: »Vrata so odprta, občasno celo stopimo na prag, da bi pogledali, če kdo prihaja.« Tisti, ki naj bi prihajal, ni seveda nihče drug kot sovjetski voditelj Konstantin Černenko. Reagan je zagotovil, da je vsak čas pripravljen pogajati se s sovjetskim voditeljem. Svojo ponudbo je potem spopolnil še v toliko, da je možnost pogajanj razširil tudi na vprašanje protisatelitskega orožja.

Odkod nenadoma iz zlobnega volka pohlevna ovčica? Določen delež gre pri tem seveda na rovaš bližajočih se ameriških volitev. Medtem ko se trije demokratski kandidati v predvolilnih nastopih potegujejo za naklonjenost pripadnikov svoje stranke – Mondale še vedno ni stoodstotno gotov v končni uspeh – pa si skuša Reagan, ki ima to prednost, da se vključuje v predvolilni boj kot predsednik, se pravi, kot predstavnik vladajoče stranke, pridobiti naklonjenost Američanov s takimi postopki za katere ve,

da bodo všeč volilcem. Z obiskom na Kitajskem je skušal dokazati, kako so Združene države lahko v dobrih normalnih odnosih s prvo državo sveta, kar zadeva število prebivalcev, četudi je komunistična. Po drugi strani pa Reaganov krog računa, da politiki trde roke proti Nikaragvi pritrjujejo vse tiste sile, ki menijo, da pod krinko takih režimov, kot je v Nikaragvi, prihaja neobdobja potreba komunizem na ameriško celino, ki bi utegnil spodkopati temelje svobodnega sveta na zahodni celini.

S Sovjetsko zvezo so vedno bili in tudi bodo odnosi posebne vrste, saj gre za poglobitvenega tekmeča za nadvlado na svetu, za tekmeča, ki se edini lahko kosa v merjenju moči v atomskem in raketnem orožju. Bistvo strategije tistih sil, ki jih predstavlja Reagan, nikakor ne sega preprosto zgolj na ekonomsko, kulturno in še kakšno drugo sodelovanje s Sovjetsko zvezo, pač pa si prizadeva nadvladati nasprotnika, ga potisniti v kar se da regionalne okvire, da bi tako Združene države ostale edina vse polnevne in vzporednike prevladujoča sila. Zlasti ne žele videti navzočnosti Sovjetske zveze na takih območjih, kot je Latinska Amerika, kar največji del Afrike z bližnjim in Srednjim vzhodom vred, ves Atlantik in seveda vsa zahodna Evropa. Kot dokazuje najnovejša ameriška vojaška strategija, se vnema tekma tudi za obvladovanje ogromnega vesolja med zvezdami.

Reagan je prav v sedanjem predvolilnem obdobju ocenil, da je po eni strani dovolj močno dvignil stopnjo oborožene moči svoje države, po drugi strani pa se zaveda,

kako odbijajoče vpliva na ameriško javnost prebojevit politika, ki vse bolj očitno spravlja svet, pa s tem kajpada predvsem obe veliki sili, v neposredno nevarnost za mir. Za predvolilno obdobje so torej miroljubnejša gesla v obliki izjav o pripravljenosti na pogovore z nasprotnikom kaj učinkovito propagandno sredstvo.

Vendar vse do zdaj so vse izjave, predlogi, ponudbe, najsi so prihajale od te ali one atomske velesile bile zgolj monolog, kajti nobena izjava ni doslej padla na plodna tla, se pravi, ni spodbudila stvarne pripravljenosti na pogovore. S sovjetske strani je bilo čuti, ko da sploh nimajo namena upoštevati Reagana, pa naj govori, kar hoče. Vse njegove izjave so odbijali kot neresne, kot čisto propagando in ameriško politiko obsojali kot najbolj grobo obliko imperialističnih naklepov proti miru v svetu. Seveda so tudi vse številne izjave in zagotovila, ki so prihajala s sovjetske strani, bile prav tako čisti monolog, ker niso našle odmeva na drugi strani.

Zdaj se svetovna javnost prvič nekoliko bolj resno sprašuje, ali je morda le prišel trenutek, ko bi se sedanja vse preveč dolga doba ameriških in sovjetskih monologov le počasi utegnila spremeniti v novo kvaliteto, v dialog. Če to drži, bo pokazal čas. Čas bo tudi pokazal, če so v Moskvi ocenili ali je dialog možen že zdaj, ali pa bo šele po predsedniških volitvah, ne glede na to, če bi se utegnil kot sogovornik pojaviti zopet Reagan, ki že zdaj pravi, da hodi gledat na prag Bele hiše, če morda le ne prihaja Černenko.

Drago Košmrlj

O temeljni zgodovinski dejavnosti Zveze združenj borcev NOV Slovenije

Minilo bo skoraj dvajset let, odkar je predsedstvo republiškega odbora Zveze združenj borcev NOV Slovenije sprejelo pobudo takratne komisije za razvijanje tradicij NOB, da v okviru posebne zbirke knjig načrtno širi zgodovinsko dejavnost borčevske organizacije na Slovenskem. Ustanovil je zgodovinski odbor komisije za razvijanje tradicij NOB, ki je že na seji aprila 1965. leta kot prvo knjigo »Knjižnice NOV in POS« sprejela rokopis Stanka Petelina »Osvoboditev Slovenskega primorja«. Knjiga je izšla že konec istega leta. Bila je slovesno predstavljena javnosti 22. decembra na Lokvah, kjer je bil pogosto sedež 9. korpusa NOVJ, ob dvaindvajseti obletnici njegove ustanovitve.

Zgodovinski odbor si je postavil širok program: v prvem delu zbirke »Knjižnica NOV in POS« (št. 1–31) pripraviti in objaviti monografije vseh slovenskih brigad in odredov, v drugem delu (od št. 32. dalje), ki ga je imenoval problemski, pa monografije o drugih pomembnih vprašanjih iz zgodovine narodnoosvobodilne vojne.

vine narodnoosvobodilne vojne.

Komisija za razvijanje tradicij NOB se je zavedala, da tak program ne bi mogel biti uresničevan, če ne bi postal hkrati tudi ena poglobitvenih nalog borčevskih organizacij. Zbiranje gradiva, od spominov in dokumentov do fotografij, izbor avtorja in pomoč pri njegovem delu, zbiranje podatkov o padlih, umrlih in še živčih pripadnikih enote ali službe itd., so postali stalna in konkretna naloga združenja in drugih organov ZZB NOV Slovenije, zlasti pa njenih skupnosti, ki so združevale nekdanje pripadnike enot in služb. Spričo čedalje večje potrebe po usklajenem reševanju skupnih nalog je bil kmalu ustanovljen tudi koordinacijski odbor odborov enot in služb. Pod njegovim usklajevalnim vodstvom je danes več kot sto aktivnih odborov, še več pa je vseh, če upoštevamo podobore in druge oblike organiziranosti. Več tisoč bivših borcev in aktivistov deluje aktivno v takšnih odborih.

Zgodovinski odbor se je marca 1967 preimenoval v komisijo za zgodovino sveta za razvijanje in negovanje revolucionarnih

tradicij pri predsedstvu RO ZZB NOV Slovenije. Komisijo je ves čas sestavljalo deset znanih zgodovinarjev in avtorjev del na področju zgodovinskega NOB na Slovenskem.* Od 1967. leta do današnjih dni je imela 53 sej, ali 3 do 4 na leto. Njenih vsebinsko bogatih sej, ki so jih označevale zavzetost in prizadevnost vseh članov komisije ter visoka raven razprave, konkretnost, demokratičnost in načelnost, so se udeleževali tudi avtorji ter predstavniki odborov in drugi. Komisija za zgodovino je sprejemala rokopise v »Knjižnico NOV in POS« po temeljiti razpravi na osnovi obširnih poročil mentorjev in recenzentov, včasih pa poslušala tudi vmesna poročila o stanju posameznih rokopisov.

Še pomembnejše je bilo delo članov komisije med sejami, saj so predsednik komisije in od nje določeni mentorji stalno povezani z avtorji. Pomagali jim niso samo z nasveti, temveč tudi s sprotnim branjem njihovih rokopisov med nastajanjem in konkretnimi napotki. V pomoč avtorjem, ki niso imeli možnosti, da bi se prej nadrobneje ukvarjali z zgodovinskim, je komisija za zgodovino 1968. leta sprejela in za svojo interno uporabo izdala brošurico »Programska in metodološka načela za pripravo knjig Knjižnice NOV in POS« (avtor Zdravko Klanjšček). Ko je bila zasnovana še »Knjižnica OF«, ki naj bi zlasti vsebovala orise osvobodilnega gibanja po območjih,

je 1973. leta pripravila in izdala brošuro tudi v pomoč njenim avtorjem, pod naslovom »Pregledni orisi narodnoosvobodilnega boja na območjih Slovenije (Problematika in nekaj napotil)«, ki so jo napisali dr. Tone Ferenc, dr. Miroslav Stiplovšek in dr. Milan Ževart.

Čeprav je teklo uresničevanje skoraj pred dvajsetimi leti zasnovanega programa počasneje, kot smo pričakovali, so rezultati vendarle veliki. Doslej je v »Knjižnici NOV in POS« izšlo 36 knjig brigadnih in odrednih monografij ter 18 problemskih. Tri rokopise je komisija sprejela v zbirko, niso pa še izšli. Skupaj je v njej 57 knjig, več kot 17 pa jih pripravljajo.

Nastajanje knjig »Knjižnice OF« pomagajo odbori nekdanjih aktivistov, ki jih vodi koordinacijski odbor odborov nekdanjih aktivistov OF pri republiški konferenci SZDL Slovenije. V »Knjižnici OF« je doslej izšlo 7 knjig. Odbori nekdanjih aktivistov so opravili že veliko dela, ki je nujno za pripravo rokopisa. Zbrali so znatno količino dokumentarnega in spominskega gradiva ter številne podatke in ugotovitve. Razume se, da gre delo nekoliko počasneje, saj je zgodovina nekega okrožja med narodnoosvobodilnim bojem tematsko bolj raznovrstna in sestavljena od orisa bojne poti neke vojaške enote, pa tudi delo so odbori in avtorji začeli kasneje.

Komisija za zgodovino je dala pobudo še za zbirki »Mala knjižnica NOV in POS« in »Mala knjižnica OF«, v katerih naj bi v obliki brošur izhajali kratki, vendar vsebinsko dobri, metodološko dognani orisi bojnih poti posameznih enot in kratki orisi razvoja narodnoosvobodilnega gibanja po

* Člani komisije za zgodovino so v sedanjih sestavi: Lado Ambrožič-Novljan, dr. Tone Ferenc, Milan Guček, Zdravko Klanjšček, Vinko Kramar, Ivan Križnar, Stanko Petelin-Vojko, Slavica Plahuta, dr. Miroslav Stiplovšek in dr. Milan Ževart.

Afganistanska kriza

Vojna brez prič

Prvič od sovjetskega vojaškega posega v Afganistanu leta 1979 so oblasti v Kabulu pred kratkim kakemu tujemu novinarju dovolile, da si je ogledal območje spopadov z uporniki – mudžahedini, ki so jim, kakor kaže, sovjetske čete v zadnji aprilski ofenzivi zadele hud udarec.

Podobno kolonialnim vojnarnam devetnajstega stoletja je tudi vojna v Afganistanu brez prič, brez novinarjev, ki bi pisali o tem, kaj se dogaja, in brez fotoreporterjev, ki bi svetu poslali vidno podobo dogajanj. Zato so vesti vselej zapoznele, nepreverjene, špekulativne... Novinarji ugledne amerike revije Newsweek Patricia J. Sethi pa se je posrečil novinarski podvig – dobila je intervju z afganistanskim predsednikom Babrakom Karmalom, ki mu je sledil še šesturni helikopterski polet nad dolino Pandžšir, vse do najnovejšega časa središčem afganistanskega uporniškega gibanja. Vse, kar je videla, je govorilo o tem, da je afganistanski režim zdaj gospodar položaja v tej dolini; dejstvo, da so ji dovolili takšen »izlet«, pa kaže na sovjetsko prepričanje, da začenjajo dobivati vojno. V dolini ni bilo mogoče videti drugega kot globoke in številne kraterje – posledice očitno silovitega bombardiranja ter večje in manjše postojanke afganistanske vojske. Čeprav je videla tudi cele hiše, nikjer ni bilo znamenj »civilnega« živ-

ljenja. Tudi sovjetskih čet ni bilo mogoče videti nikjer. Zato pa so se afganistanski generali razgovorili o »svoji« zmagi. Zatrjevali so, da so iz doline pregnali vse »bandite« in zajeli kupe orožja ameriške, kitajske, britanske, egiptovske in pakistanske izdelave.

»Očistili smo to dolino,« je povedal general Nawaz, »zdaj je pod našim nadzorstvom.«

S helikopterjem sovjetske izdelave so jo zatem odpeljali v vasio Banu, kjer je bilo med 50 in 100 afganistanskih vojakov, in pred novinarjo so pripeljali kmeta Mohamada Azama, ki ji je povedal, da so uporniki ubili njegovo ženo in sedem otrok, ker jim ni hotel dati denarja. »Izlet« je bil očitno dobro pripravljen.

Predvsem je presenetljivo, kako hitro so se Sovjeti umaknili iz doline Pandžšir, kajti po podatkih zahodnih obveščevalnih služb jih je na vrhuncu bitke sodelovalo okrog 20 tisoč. Tudi ujetnikov, mrtvih in ranjenih in zaplenjenega orožja ni bilo mogoče videti nikjer. Kakor kaže, so v resnici dobro »očisti-

li« dolino. Sogovorniki niso povedali novinarji newsweeka niti tega, ali je vodja upornikov Massoud živ ali mrtev. Zanje je bil po novem le eden od banditov.

Zdaj afganistanske oblasti pravijo tako, še lansko jesen pa so ga imeli za toliko pomembnega, da so se z njim hoteli celo pogajati. Po šestih obsežnih ofenzivah na dolino Pandžšir, ki se jim je 28-letni vodja mudžahedinov skupaj s sedem tisoč soborci uspešno upiral, so ga namreč Sovjeti hoteli preprosto kupiti, kakor trdijo diplomatski predstavniki zahodnih in nekaterih nevrščenih držav v Kabulu. Zahteval naj bi in dobil 350 tisoč dolarjev za premirje. Toda, mladi vodja mudžahedinov je s tem denarjem kupil novo orožje in nadaljeval boj, vojaški in propagandni. V intervjujih s tujimi novinarji naj bi se predstavljali kot »afganistanski Tito« in »pandžširski lev«. Ko je premirje februarja poteklo, je Massoud Sovjetom postavil tri pogoje: še dvakrat toliko denarja, direktna pogajanja s Sovjeti, in ne z režimom Babraka Karmala in avtonomi-

jo doline Pandžšir. Kot trdijo v Kabulu – gre seveda za anonimne vire – naj bi se Sovjeti strinjali s prvima dvema pogojema, nikakor pa ne s tretjim. Zato naj bi že med pogajanja pripravljali novo, sedmo in dotedaj najobsežnejšo ofenzivo. Dne 18. aprila zjutraj naj bi sovjetski pogajalci seznanili Massouda v njegovem štabu, da so postavljeni pogoji nesprijemljivi. Že nekaj minut po njihovem odhodu naj bi poleteli sovjetski bombniki, del tudi s svojetskega ozem-

virov, da je bil pred kratkim sestreljen helikopter s sovjetskimi generalom in da je Kabul še vedno pogosto brez goriva zaradi napadov na konvoje, ki prihajajo iz Sovjetske zveze.

O Bahajudin Majrooch, tiškovni predstavnik upornikov v afganistanskem Peshawaru obtožuje Sovjetsko zvezo, da je njeno letalstvo med bombardiranjem umorilo veliko civilistov. Dr. Claude Malhuret, ki na čelu francoskih fizikov vodi neko raziskavo na območju, ki ga

Njegov predhodnik Amin je Afganistanu dal zastavo posvsem rdečo »sovjetske« barve, Karmal jo je umaknil in vrnil islamske barve – rdečo, črno in zeleno. Iz zaporov so izpustili večino zaprtih v Aminovem obdobju, tradicionalnim plemenskim poglavarjem so ponudili sodelovanje v lokalnih upravah, razglasili nacionalno opismenjevalno kampanjo za ženske.

Ne sovjetska vojska ne Karmalove normalizacije poteze ne morejo kmalu končati vojne, in tega se zavedajo tudi v Moskvi. Sovjetski funkcionar v Kabulu, ki je hotel ostati anonimen, pravi: »Čas spremeni vse. V prihodnjih desetih, dvajsetih letih bo nova generacija Afganistancev drugače gledala na našo navzočnost.«

To brez dvoma opozarja da so Sovjeti pripravljeni na dolgoročnojšo »prijateljsko« pomoč sedanemu režimu. ki mu zdaj pomagajo z okrog 110 tisoč vojakov in še 40 tisoč vselej pripravljenimi vojniki v bližini meje med državama. Doslej je padlo kakih 4000 vojakov, afganistanska vojna pa naj bi veljala Sovjetsko zvezo milijon in pol dolarjev na dan, vsaj tako trdijo v sovjetskih virih. Ne prvo ne drugo naj ne bi bila prevelika obremenitev, toliko manjša zato, ker v Sovjetskih zvezah o tem, kaj se dogaja v Afganistanu, vedo bore malo, in kar javno mnenje na sovjetski poseg tudi sicer ne more vplivati. Tudi svetovna pozornost za afganistansko vojno se manjša iz leta v leto ob vedno novih kriznih žariščih, odnosi med super silama, pa so vse bolj osredotočeni na nesporazume glede orožja. Zato je mogoče pritrčiti oceni, da se Sovjetom iz Afganistana ne mudi nikamor, pa tudi, da jim ni treba hiteti s pogajanja, razen, če bi bila pod njihovimi pogoji. Očitno premišljajo drugače kakor Američani, ki niso mogli vzdržati v vietnamski vojni predvsem zaradi protivojnega pritiska ameriškega javnega mnenja in neprimerljivo večjega človeškega in finančnega žrtvovanja.

Režim Babraka Karmala se hkrati trudi, kolikor je to mogoče, normalizirati razmere v državi. Očitna je »sovietizacija« dežele. Sovjeti so v Afganistanu zgradili številne tovarne, šole, bolnišnice. Afganistansko gospodarstvo vse bolj povezujejo z gospodarstvi sosednjih sovjetskih republik, tisoče mladih Afganistancev odhaja na solanje v Sovjetsko zvezo, tisoče drugih doma »učijo« duha socializma. Novinarica Newsweeka navaja besede 15-letne Khalide iz vasi Bagram, ki je s sovjetsko strojnico Kališnikov čez ramo povedala, kaj njej pomeni revolucija:

»Solanje, življenje brez pajčolana, svoboda pred fevdalci, ki nas hočejo tlačiti. Nočem postati četrti žena 60-letnega moža, da bi obstajala le njemu v zabavo...«

Karmalov režim se trudi dokazati, da gre za lahko »revolucija« in islam isto pot. Številne cerkve so obnovili, praznujejo verske praznike in celo Karmal se redno udeležuje verskih obredov.

Mudžahedini, zamišljeni zrejo v enega svojih poveljnikov

lja in nato tri dni zapored silovito bombardirali dolino, kar prepričljivo potrjujejo globoki kraterji. Šele nato so napadli po kopnem. Med sovjetskimi četami naj bi bilo dva tisoč mrtvih, medtem ko še vedno ni jasno, kaj se je zgodilo z uporniki. Po nekaterih virih je bil Massoud opozorjen in se je umaknil skupaj s 40 tisoč prebivalci doline. To trdijo v poveljstvu gverile v bazah, ki jih imajo v Peshawaru v Pakistanu. Devetega maja naj bi jim poslal pisano sporočilo o tem, da se je umaknil in da se ne namerava kmalu vrniti v pandžširsko dolino, ofenziva pa je bila tedaj že končana.

Kakorkoli že, to je bil hud udarec že sicer neenotnim afganistanskim upornikom, ki ne bodo nikoli dovolj močni, da bi sovjetske čete prisilili k umiku iz Afganistana. Prav tako jih tudi sovjetske čete ne bodo mogle dokončno poraziti, vsaj še tako kmalu ne. V samem Kabulu je zdaj mirneje in tudi v drugih mestih, razen v Heratu, režimu Babraka Karmala s sovjetsko pomočjo vse bolj obvladuje položaj. Dobiti je menda mogoče vtis da večina ljudi še vedno simpatizira z gverilo, vendar ta nadzoruje le majhne koščke težko dostopnega ozemlja. Upor se kljub vsemu nadaljuje. Na to opozarja podatek iz zahodnih obveščevalnih

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

Osrednji dogodek v vzhodnem taboru je bil tridnevni sestanek najvišjih voditeljev vzhodnoevropske gospodarske skupnosti. Sveta za vzajemno gospodarsko pomoč. Ker tega sestanka ni bilo že petnajst let, je bila razumljiva pozornost sveta o tem sedanjem zasedanju, ki pa je potekalo za strogo zaprtimi vrati. Voditelji vzhodnih držav so v sklepnih dokumentih začetli razvojni smer delovanja SEV, hkrati pa so ocenili tudi sedanji mednarodni položaj. Zavzeli so se za ohranitev miru in za krepitev mednarodnega gospodarskega sodelovanja. V boj za mir so pozvali vse države, tako zahodne kapitalistične kot nevrščene in dežele v razvoju. ■ Pogreb, kakršnega je Rim priredil nedavno umrlemu voditelju italijanske komunistične partije Enricu Berlinguerju – udeležilo se ga je okoli milijon ljudi – je izpričal izredno priljubljenost in ugled umrlega voditelja ne le med članstvom partije, marveč tudi med širokimi plastmi vsega italijanskega ljudstva. Hkrati je pogreb pomenil dokaz velike mednarodne vloge, ki jo je imel Berlinguer s svojim novimi pogledi na mednarodne odnose, na mir v svetu in na novo vsebino politike komunistične partije. ■ V vseh državah zahodnoevropske gospodarske skupnosti so bile volitve poslancev za evropski parlament. Na teh volitvah naj bi okoli dvesto milijonov volilcev izvolilo od skupnega števila 4625 kandidatov 434 poslancev. To so bile druge tovrstne volitve, odkar obstaja zahodna skupnost. Tako imenovani evropski parlament sicer nima nikakršne izvršne oblasti nad posameznimi državami, so pa vsakokratne volitve merilo moči posameznih strank. Za letošnje volitve je bila poglobljena značilnost majhno zanimanje volilcev zanje. ■ Latinskoameriške države nimajo možnosti, da bi vrnille 350 milijard dolarjev svojih dolgov. To je izjavil argentinski predsednik Alfonsin, ko se je vračal z uradnega obiska v Španiji. Dejal je, da bi izpolnjevanje obveznosti do upnikov pomenilo lakoto za milijone prebivalcev Južne Amerike. Alfonsin je obtožil bogate države, češ da so uničile proizvodno moč Latinske Amerike. ■ Prizadevanja, ki se jih je lotil generalni sekretar Združenih narodov Perez de Cuellar, da bi pomiril Iran in Irak, niso dosegla cilja, se pravi miru. Pač pa je de Cuellar dosegel, da sta se sprti državi zavezali, da ne bosta več napadali civilnih objektov, se pravi mest in tudi ne plovnih objektov v Perzijskem zalivu.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

območjih Slovenije, oziroma prikazi posameznih problemov iz zgodovine narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

Doslej so izšle štiri knjižice »Male knjižnice NOV in POS«, ena pa je v tisku. Obe zbirki naj bi zapolnili vrzeli, ki jih je čutili spričo tega, da so knjige obeh velikih zbirk večinoma že razprodane, njihovi ponatisi pa zavoljo gmotnih težav neuresničljivi ali zelo težavni.

Skupni rezultati teh dolgotrajnih in vztrajnih naporov torej niso majhni, saj je doslej izšlo v vseh treh zbirkah 65 zgodovinskih knjig in brošur, kar je pomemben prispevek k zgodovini pisju o narodnoosvobodilni vojni in revoluciji na Slovenskem in v Jugoslaviji. Med objavljenimi knjigami so nekatera temeljna dela slovenskega zgodovinskega, veliko avtorjev pa je prejelo nagrade in druga javna priznanja. V založniški realizaciji knjig navedenih zbirk so sodelovale tri založbe: založba »Soča« v Novi Gorici, Partizanska knjiga v Ljubljani in v zadnjem času tudi založba »Borec« v Ljubljani. Vse založbe so se morale otepati s težavami, vendar so prepogostokrat tudi ugotavljale, da so bile naklade knjig premajhne, saj bi jih prodali lahko še več.

Ko pa skušamo ugotavljati, zakaj je bila doslej akcija uspešna, potem moramo poleg zaslug avtorjev, ki so opravili najbolj težavno in najpomembnejše delo, na prvo mesto postaviti vlogo odborov skupnosti borcev in aktivistov NOV. Oni so bili spodbujevalci in organizatorji priprav in vsega dela. Oni so avtorjem pomagali, da so lažje premagovali organizacijske in gmotne težave, omogočali so zbiranje spominskega gradiva, brali so in dopolnjevali besedilo,

skratka, avtorju so dajali gmotno, organizacijsko, vsebinsko in moralno podporo. Brez tvornega sodelovanja avtorjev in odborov skupnosti enot in služb ZZB NOV ter odborov nekdanjih aktivistov OF bi rezultati ne bili takšni. Za ZZB NOV in SZDL kot politični organizaciji pa ta dejavnost pomeni posebno obliko njune aktivnosti in angažiranosti, del utrjevanja in negovanja bojnih in revolucionarnih tradicij na Slovenskem. Te naloge so bile med njunimi osnovnimi nalogami in bodo tudi v prihodnje.

Druga značilnost, ki je omogočala njeno uspešnost, je bila tesna povezanost zgodovinske dejavnosti borčevske organizacije s strokovnjaki zgodovinarji oziroma strokovnimi ustanovami, kot so Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, Vojaški zgodovinski inštitut Jugoslovanske ljudske armade, Zgodovinski oddelek Filozofske fakultete Univerze »Edvarda Kardelja« v Ljubljani in Muzej ljudske revolucije v Ljubljani, Muzej narodne osvoboditve Maribor pa tudi s številnimi drugimi, zlasti muzejskimi ustanovami. To sodelovanje je vnašalo v zgodovinsko dejavnost odborov pravilnejšo strokovno obravnavo, odprajlalo je ozkosti v uporabi dokumentarnega in spominskega gradiva ter odstranjevalo ostanke črno belega opisovanja dogajanj, strokovne delavce in ustanove pa te sneje povezovalo z borčevsko organizacijo, z neposrednimi udeleženci narodnoosvobodilnega boja in revolucije, pa tudi z utrjevanjem bojnih in revolucionarnih tradicij v naši družbi.

Med monografijami »Knjižnice NOV in POS« in »Knjižnice OF« je veliko del, ki so

jih napisali strokovnjaki – zgodovinarji, ki niso bili neposredni udeleženci narodnoosvobodilne vojne in revolucije. Njihovi dosežki so zelo kvalitetni in dokazujejo nujnost, da je treba mlade strokovnjake še bolj smelo vključevati v delo, v nadaljnje strokovno oblikovanje podobe zgodovine narodnoosvobodilnega boja in revolucije, zlasti tistih tem in problemov, ki so bili doslej zanemarjeni, slabo obdelani ali iz različnih razlogov zapostavljeni. Bogata bera dose-danjih naporov bo mlajšim delavcem zgodovinarjem dobra osnova za njihovo delo. Če bodo vlagali toliko truda, potrpljenja, raziskovalne vneme in zagnanosti kot njihovi predhodniki, katerih imena so zapisana v naslovnih del obeh knjižnic in tistih, ki so izšla zunaj njih, potem se ni bati, da zgodovina najtežjega in hkrati največjega nekega obdobja bližnje preteklosti slovenskega naroda ne bo temeljito preučena in oblikovana. Ob vsestranskem zaupanju, ki ga je potrebno dati mlajšim kadrom, pa je treba tudi ugotoviti, da potrebujejo tudi veliko pomoči, da bi hitreje pravilno razumeli dobo, ki je niso imeli priložnosti neposredno doživeti.

Ustaviti se moramo še pri tistih dejstvih, ki so ovirala delo avtorjev in odborov oziroma potek zgodovinske akcije ZZB NOV Slovenije.

Na prvem mestu bi izpostavili težave okrog zbiranja gradiva, dokumentnega kot spominskega. Kljub desetletjem, ki so že minila, naši arhivi še niso urejeni tako, da bi bili podatki avtorju zlahka dostopni. Vsak mora prebrskati stotine in stotine fasciklov, da bi našel dokumente, ki so mu potrebni, le redki raziskovalec ima mož-

nost vpogleda v arhivske fonde, ki jih hranijo ustanove zunaj Slovenije. Tudi pri zbiranju spominskega gradiva naleti avtor brez pomoči odbora na hude težave. Le ob izredni vztrajnosti vseh, le ob pomoči odborov in strokovnih ustanov avtor lahko v daljšem času zbere potrebno gradivo.

Na drugem mestu je treba poudariti, da skoraj ves čas nagrajevanje avtorjev ni ustrezalo, če upoštevamo težavnost zbiranja gradiva in zahtevnost dela. Avtorji so namreč dobivali, razen redkih izjem, nagrade, ki so bile, čeprav po veljavnih normah založb o avtorskih honorarjih, med zelo nizkimi, nekatere založbe pa so jih izplačevale s hudimi zakasnitvami. Spričo neugodnega gmotnega položaja, v katerem je založništvo že vrsto let, so bili avtorji tako skromno nagrajevani, da lahko ugotavljamo, da je poglobljeni motiv njihovih naporov želja, da napišejo delo o svoji enoti, območju ali problemu, nikakor pa ne denarna nagrada. Nagrajevanje mora biti v prihodnje vsekakor boljše, če želimo, da se dela lotijo novi avtorji, zlasti pa bi moralo biti boljše nagrajevanje tisto delo, ki je bolj strnjeno in s tem kvalitetnejše.

Na koncu je treba ugotoviti, da je štiridesetletna časovna oddaljenost od dogodkov v letih 1941 do 1945 postala že močan zaviralni dejavnik. Odbori skupnosti borcev enot in služb oziroma odbori nekdanjih aktivistov OF se tega zavedajo, zato se trudijo, da bi čim prej opravili to odgovorno nalogo, ki so si jo zadali, dati v zakladnico slovenske kulture zgodovinsko monografijo svoje enote ali službe oziroma monografijo o razvoju narodnoosvobodilnega gibanja na svojem območju.

Zdravko Klanjšček

Ob dnevu civilne zaštite Za pomoč v vseh razmerah

Junija 1948 smo v Jugoslaviji pripravili prve tečaje protiletalske zaštite. Zato lahko rečemo, da smo že zelo zgodaj začeli uvajati nekatere oblike zaštite civilnega prebivalstva. Prvotno je ta zaštita zajemala vojne nevarnosti, kasneje pa smo jo razširili tudi na vse naravne in druge nesreče. Besedo civilna zaštita, kot je razumemo danes, pa so prvič zapisali v zakonu o ljudski obrambi, ki ga je skupščina Jugoslavije sprejela 16. junija 1955. štiri dni kasneje, to je 20. junija, pa je zakon podpisal tudi tovariš Tito. V spomin na ta dogodek so se naše republike in pokrajine leta 1978 dogovorile, da 20. junija praznujemo po vsej Jugoslaviji dan civilne zaštite.

V šestintridesetih letih je

bil v razne oblike usposabljanja in izpopolnjevanja vključen skoraj vsak Jugoslovčan. V enote in štabe Civilne zaštite je vključen skoraj 12 odstotkov prebivalstva Jugoslavije med 16. in 66. letom starosti. Civilna zaštita pa je organizirana tako, da je navzoča v vsaki stanovanjski hiši, v ulici, naselju, vasi, krajevni skupnosti, delovnih organizacijah.

Danes je civilna zaštita usposabljana varovati in reševati občane in njihovo premoženje, ne glede ali je vojna ali mir. Pri vseh naravnih nesrečah so pripadniki CZ med prvimi priskočili na pomoč. Pogosto so izpostavljali tudi svoja življenja, da bi rešili druga. Potresi v Skopju, Banjaluki, na Tolminskem, v Crnogorskem primorju, po-

plave, požari, snežni in zemeljski plazovi, ter druge nesreče zgovorno pričajo, da smo pravilno ravnali, ko smo se odločili za razvoj in usposabljanje CZ. Tudi sedanjí gospodarski položaj ne bi smel biti prevelika ovira za še boljše pripravljenost, izurjenost in opremljenost enot in štabov civilne zaštite.

Civilna zaštita je v minulih letih opravila vrsto uspešnih akcij doma kot tudi v državah, ki so potrebovale njeno pomoč. Vseh teh uspehov pa v CZ niso izrabili za hvaljenje in samozadovoljstvo. Z njimi so ugotavljali, kako daleč smo pri njenem razvoju, ter tako daleč je CZ od tistega, kar naša družba pričakuje od nje. Sami se zavedajo, da je še velik korak do tiste

ga, kar bi želeli od CZ. Zato so tudi njihova prizadevanja usmerjena v prihodnost, vendar so si izbrali pot, ki ni ne kratka in ne lahka.

Svoj praznik so pripadniki civilne zaštite praznovali delavno. Tako so bile po vseh slovenskih občinah vaje in druge oblike usposabljanja. Zvrstila so se številna tekmovanja ekip prve medicinske pomoči in gasilskih deset. Občinski štabi pa so se sešli na slovesnih sejah, kjer so odkrito spregovorili o dejavnosti v minulem letu in najbolj prizadevnim članom podelili priznanja. Na slovesni seji se je srečal tudi republiški štab za Civilno zaščito. O pomenu in mestu CZ v naši družbi je govoril sekretar ZK Slovenije Miha Ravnik.

Bojan Kuntarič

Rezultati niso pomembni

Od 12. do 15. junija je bilo na Zvečevu nad Slavonško Požego drugo zvezno tekmovanje mladih v spretnostih splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite.

Tako kot na prvem zveznem tekmovanju, ki je bilo 1979. leta na legendarnem Tjentištu, so se letos na Zvečevu pomerili učenci osnovnih šol, šol srednjega usmerjenega izobraževanja in izvenšolska mladina. Moči pa so merili v orientacijsko-taktičnem pohodu, streljanju z zračno in vojaško puško, metu bombe, prehodu čez kontaminirano ozemlje, dajanju prve medicinske pomoči, poznavanju orožja in nekatere drugih. Rezultati tek-

movanja niti niso tako pomembni. Pomembno je to, da so mladi iz vse naše domovine preživeli skupaj nekaj čudovitih dni, se med seboj spoznali in skovali nova prijateljstva. Prav gotovo se je vsak trudil, da bi pokazal največ svojega znanja s področja SLO in DS, hkrati pa so se vsi zavedali, da njihovo znanje koristi obrambi domovine in negovanju izročil naše revolucije. Med drugim so si mladi ogledali tudi spominski park Jasenovac, spomenik revoluciji v Slavoniji na Kamenjski, spominski mozaik šušnjarski bitki in druge kraje, ki pričajo o boju, pogumu in trpljenju naših ljudi med vojno.

B. K.

Večja pozornost temeljnemu vzdrževanju

Naša družba je v posodabljanje orožja in opreme jugoslovanske ljudske armade vložila in še vloga precejšnja sredstva. V večini enot so z naporom starešin in poveljstev, z upoštevanjem vseh navodil in pravilno uporabo dosegli dobre, celo odlične rezultate pri bojni pripravljenosti tehnične. Kljub temu pa so se v nekaterih okoljih pokazale tudi slabosti.

Dobro in sodobno opremljena armada, kot je naša, mora imeti tudi dober sistem tehničnega vzdrževanja, ki v vsem ustreza zasnovi SLO. Nesprejemljiva pa so mnjenja, da nekateri na delo tehničnih sredstev delajo in se urijo, drugi pa da skrbijo

za njihovo brezhibnost. Samo s skupnim delom, to je z delom tistih, ki se urijo, kot tistih, ki skrbijo za vzdrževanje, bodo ta sredstva vedno uporabna. Podatki kažejo, da je največ napak ravno pri vzdrževanju.

Sedanje gospodarske razmere v Jugoslaviji zahtevajo tudi od pripadnikov JLA, predvsem pa starešin, še večje napore, še več dela pri pravilni uporabi in vzdrževanju tehnične, ki jo imajo na voljo njihove enote. Dogaja se namreč, da so nekateri starešine samo telesno navzoči pri pregledih tehničnih sredstev, vse drugo pa je prepuščeno vojaku. V zavodih,

kjer popravljajo vojaško tehniko, zatrjujejo, da veliko tehnične, ki jo morajo popraviti, jasno kaže, da ni bila pravilno uporabljena. Po njihovih podatkih sta nestrokovna raba in površna temeljna vzdrževanja povzročila več kot tretjino poškodb.

Tudi v enotah JLA se je pokazalo pravilo, ki velja v gospodarstvu. Tam, kjer imajo dobro vodstvo, oziroma poveljevanje, bojno usposabljanje in moralno-politični položaj, je tudi tehnika dobro vzdrževana in uporabna v vsakem trenutku!

Zato je treba v vsakem trenutku vedeti, da so ne-

uporabna tehnična sredstva in tisti, ki ne skrbijo pravilno za vzdrževanje, politični problem, in ga je treba tako tudi obravnavati.

Odgovorni dejavniki v JLA se vseh teh problemov tudi zavedajo. Tako so pripravili po vseh armadnih območjih posvetovanja o problemih vzdrževanja vojaške tehnike in oborožitve. Prav tako pa so po vseh enotah začeli bolj skrbeti za pravilno uporabo in vzdrževanje tehničnih sredstev. Prav gotovo bo ta akcija dala pomembne rezultate, ki bodo še povečali bojno pripravljenost in usposobljenost enot naše armade.

Bojan Kuntarič

Ne glede na to, da se vojaki vsak dan urijo z orožjem, mora biti to vsak trenutek pripravljeno za bojno delovanje

Izkušnje kažejo, da je v nekaterih enotah pomanjkljivo temeljno vzdrževanje tehnike, orožja in opreme

12. sejem opreme in sredstev civilne zaštite

Sejem naj bi dobil mednarodni pomen

Pred dnevi so v Kranju zaprli že 12. sejem opreme in sredstev civilne zaštite. Gorenjski sejem je letos sprejel 172 razstavljalcev, tokrat tudi dva tuja, proizvajalcev in trgovcev opreme in sredstev civilne zaštite. Strokovna komisija je tokrat prejela prek 60 prijav novih izdelkov, ki jih je ocenila in razdelila 12 zlatih medalj in 17 posebnih priznanj za kakovost proizvodov. Zanimanje za sejem je bilo večje kot prejšnja leta, tako so morali prireditelji Gorenjski sejem, razstaveni prostor razširiti za novih 400 kvadratnih metrov, skupaj pa so imeli razstavljalci na voljo prek 20.000 kvadratnih metrov.

Sejem je dobil letos prvič mednarodno razsežnost, ne le zaradi tujih razstavljalcev, pač pa predvsem zaradi obiska 32 vojaških atašejev v Jugoslaviji, ki so si ogledali razstavljene eksponate in se natančneje seznanili s proizvodnjo opreme in sredstev

civilne zaštite pri nas. To naj bi odprlo možnosti prodora teh izdelkov tudi na tuje trge.

V okviru te specializirane sejemske prireditve so pripravili še nekaj seminarjev, vsak dan pa tudi demonstracije razstavljene opreme in sredstev za zunanji prostor sejmišča. Poudarek so letos namenili protipožarni zaščiti.

Na sejmu se je letos tudi prvič predstavilo poslovno združenje za civilno zaščito

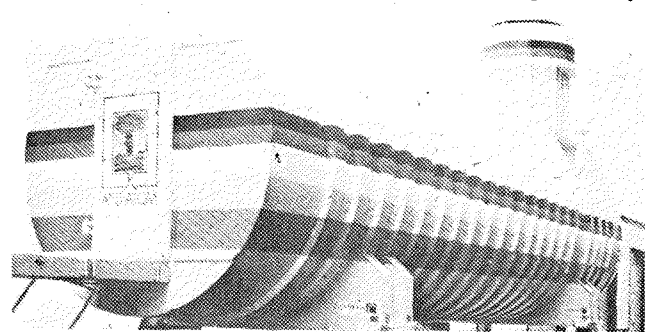
in službo opazovanja in obveščanja, ki so jo po nekaj letnih prizadevanjih ustanovili v okviru Gospodarske zbornice Jugoslavije. Združuje proizvajalce opreme in sredstev civilne zaštite devetih skupin, v katerih je prek 100 delovnih organizacij. Poslovno združenje skrbi za skupno programiranje in načrtovanje proizvodnje in prometa, za racionalno izrabljanje proizvodnih zmogljivosti, raziskuje potrebe po surovinah in reprodukcij-

skem materialu, pa tudi za nakup opreme in rezervnih delov z domačega in tujega tržišča. Prav tako naj bi skrbelo za standardizacijo opreme in sredstev ter njihovo kvaliteto, hkrati pa tudi iskalo možnosti za izvoz teh proizvodov na tuje trge.

Veliko zanimanje obiskovalcev sejma je zbudilo protiatomsko hišno zaklonsko Antiatom francoskega proizvajalca. V njem lahko 6 do 8 ljudi preživi do 60 dni po atomskem udaru, je izredno udobno (za takšen objekt), ima pa veliko napako: njegova cena je kar 1,75 stare milijarde. Torej se ve, komu je namenjeno.

Tudi slovenski proizvajalci so se letos izkazali s kvalitetnejšimi izdelki, predvsem je bilo veliko zanimanja za tri nova gasilska vozila TAM, med njimi je bilo tudi teren-sko gasilsko vozilo, in za kontejner za prečiščevanje vode Jekla iz Ruš.

(Bok)

Obveščanje članov ZRVS

V Mariboru zelo skrbijo za obveščanje članov ZRVS in o pomembnih dogodkih iz dela in življenja organizacij ZRVS in o pomembnih notranje in zunanje političnih dogodkih. Informativno-propagandna dejavnost zagotavlja poleg obveščanja članstva in širše dejavnosti tudi izmenjavo izkušenj. S svojo dejavnostjo želijo doseči vsakega člana. Tudi prispevki v TV-15 o delu rezervnih vojaških starešin v Mariboru so veliko prispevali k boljši obveščenosti članov ZRVS. Seveda pa je še vrsta zadev o katerih bi lahko pisali in z njimi seznanili širšo javnost. V Mariboru izdajajo na mestni konferenci ZRVS tudi glasilo »Iz vrst RVS«, v katerem obravnavajo številne aktualne naloge iz dela

ZRVS, objavijo pogovore s predstavniki organizacij ZRVS in drugih organizacij, ki se ukvarjajo z SLO in DS. Na sestankih organizacij ZRVS večkrat na leto obveščajo o pomembnih notranje in zunanje političnih dogodkih, ki vplivajo na SLO in DS. Člane seznanjajo tudi z izkušnjami drugih organizacij ZRVS. Posebno skrbijo tudi za razširjanje strokovnega tiska, priročnikov in druge literature, ki je namenjena za obrambno usposabljanje članov ZRVS, delovnih ljudi in občanov. V dogovoru z garnizijsko knjižnico v domu JLA si lahko rezervni vojaški starešine izposojajo literaturo, toda rezervni vojaški starešine premalo izrabljajo to možnost.

M. K.

14. srečanje ZRVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost«

Osrednja slovesnost bo na Brezovici

Prav te dni potekajo sklepne priprave na organizacijo 14. srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije »Bratstvo in enotnost«, ki bo letos od 2. do 4. julija prvič v avtonomni pokrajini Kosovo. Rezervni vojaški starešine iz Kosova bodo sprejeli v goste nekaj nad 1000 rezervnih starešin iz vseh republik in pokrajine Vojvodine.

Slovenska delegacija je letos precej skrcena, štela bb 50 delegatov, rezervnih vojaških starešin, ki bodo gostje ene najrazvitejših kosovskih občin Suve Reke. Za tako zmanjšano število delegatov so se slovenski rezervni vojaški starešine zaradi varčevanja odločili že lani.

Osrednja slovesnost bo 4. julija na Brezovici, pri spomeniku padlim borcem Šarskega partizanskega odreda kjer pričakujejo številno udeležbo, poleg rezervnih vojaških starešin, borcev, mladine in tudi tabornikov, brigadirjev in drugih.

Renče kurirjem

Člani postaje P 12 so se šolali v sovražnikovih zaporih

Četrtega julija praznujejo v Renčah krajevni praznik v spomin na znano konferenco 1941. leta na Kremencah. Priložnost bodo izrabili za otvoritev nove šole, v spomin na fante s kurirske postaje P 12 pa bodo odkrili spominsko ploščo na pročelju nove lovske kočice na Kremencah, ki jo gradi lovska družina iz Renč.

Na Primorskem so začeli ustanavljati kurirske postaje šele pozimi 1942-1943. V začetku leta 1943 je bila v Renčah ustanovljena tudi kurirska postaja P 12, ki so jo domačini imenovali preprosto Karavla P 12. Fantje so si za skrivno bivališče izbrali staro avstrijsko kaverno v gozdu pod Fatovim hribom, na Dimišču pri zaselku Špaca-

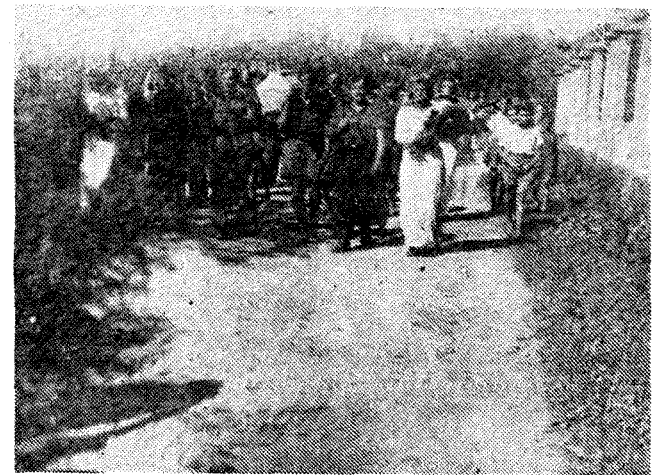
Italijani vdoro v karavlo

Aktivisti OF so s kurirji P 12 dobivali propagandno gradivo, ki je bilo za Primorsko še posebej pomembno. Iz njega so izvedeli za skoraj vse pomembnejše dogodke iz ožje pa tudi širše domovine. To ni bilo malo za desetletja potujčevane primorske ljudi.

Karavla P 12 iz Renč so v začetku sestavljali kurirji Jožef Kristančič-Rostje, njen prvi komandir, doma iz Merljakov (padel 26. XII. 1943), Lado Pahor-Jan iz Opatjega sela na Krasu (padel 7. VII. 1943), Emil Zorž-Simon iz Gradišča pri Renčah, Ivan Zorž-Bogdan iz Bilj, Jože Zavadlav-Srečko iz Opatjega sela na Krasu, Vojko Žižmond-Jadran iz Prvačine, Mario Zavadlav-Rado, prav tako iz Opatjega sela in Janko Podgornik-Matevž z Vogrskega.

pani. Vzdrževali so zvezo med P 11 - ti so se zadrževali v okolici Lok in v Šmihelu oziroma Ozeljanu - in P 13 (njeni kurirji so nosili pošto po Krasu, zlasti v okolici Dutovelj in Velendola). Stike s Furlanijo so postavili s po-

Dne 7. julija 1943 je izdajalec karavlo izdal. Pripadniki posebne skupine karabinerjev za boj proti upornikom iz Gorice so jo obkolili in napadli. Pomagala pa sta jima še voda vojakov komande vojaške cone iz Gorice in

Pogreb kurirja Štefana Brumata. Krsto nosijo tovariši s karavle P 12. Brumat je umrl 1944. leta

močjo kurirk ali pa prek postaje P 15. Gibanje se je takrat že prav počasi začelo širiti tudi med italijanskim prebivalstvom.

Na pot so hodili ponoči, pošto izmenjavali na posebej za to določenih krajih (javkah) in ob določenem času - vsak drugi dan. Poleg tega so kurirji morali skrbeti za politično delo med prebivalstvom in za kar najmočnejše novačenje sodelavcev gibanja in OF, zlasti še med mladimi.

Skomni po številu so fantje kurirske postaje P 12 vendarle odločilno vplivali

skupina desetih karabinerjev raznih postaj iz okolice. Napad je bil presenečenje: sovražniki so s seboj pripeljali v alpina preoblečeno izdajalko, ki je brez omahovanja pokazala tabor - dobro ga je poznala!

Po naključju so bili ta dan v taboru tudi borci kraške čete, ki jo je vodil Car, vendar tega Italijani, ki so računali na popoln uspeh, niso vedeli. Fantje so se odzvali hitro, kljub temu pa sta dva borca padla. Na bojišču sta ostala Jan in Srnjak, dva pa sta bila ranjena in ujeta. Ob napadu so zaplenili pošto,

Po razpadu Italije so karavlo P 12 v Renčah sestavljali kurirji Miroslav Jelerčič, Ludvik Mozetič, Stanislav Čotar, Jože Juren, Frane Škabar, Štefan Brumat, Daniel Znidaršič in Roman Volk ter Ivan Juren iz Renč, Emil Zorž-Simon, Jože Stubelj-Zerjav in Ziko Stubelj iz Gradišča pri Renčah, Ivan Zorž-Bogdan in Darko Silič iz Bilj, Feliks Skomina, Silvan Sulič in Rafael Černe iz Oševljeka, Angel Kocjančič iz Dekanov, Stanislav Skupak iz Lozic, Jože Likar, Ivan Žgave iz Budanj, Jože Čeh iz Mirna in Vojko Zavadlav iz Šandreža pri Gorici.

na zavest in razpoloženje ljudi v Renčah.

To se je pokazalo predvsem takrat, ko je bila organizacija OF zaradi aretacij močno okrnjena. Navzočnost fantov s P 12 je kljub maloštevilčnosti in dejstvu, da so bili v Renčah karabinerska postaja, skupina posebnih agentov javne varnosti za boj proti gibanju in pa oddelek 32. bataljona alpincev, vplivala pogum.

propagandno gradivo, nekaj ročnih bomb in tri puške.

Italijanom se je zdel dogodek zelo pomemben. Še isti dan so poslali prevode zaplenjene pošte najvišjim vojaškim pa tudi policijskim oblastem. V dopisu tudi navajajo število posameznih kosov pošte, komu je namenjena in podobno. V posebnem seznamu so bili naslovi propagandnega gradiva, kot »Komunisti in osvoboditev

Primorske«, »Primorski poročevalec«, »Nova vloga«, omenja pa tudi nekaj beležnic s črnimi platnicami, pošto, namenjeno v Monfalcone (Tržič), naslovnik neznan. Istega dne so iz komande stotnije karabinerjev v Gorici poslali na različne naslove obširno poročilo o napadu v Renčah. V poročilu zagotavljajo, da so naleteli na dvajset partizanov, kdo je v napadu sodeloval in podobno. Pisma so potovala v različna poveljstva vojske in policije, v posamezne večje vojaške enote in poveljstva podcone in garnizonov v Gorico, Rim, Trst in Videm. V sporočilu je tudi zapisano, da Italijani niso imeli žrtev.

Življenje in delo

Po razpadu Italije se je kurirska postaja P 12 okrepila: od nekdanjih osem članov jih je bilo sedaj 23. To je pomenilo nove naloge, nove nevarnosti, hkrati pa tudi znatno pospešen razvoj narodnoosvobodilnega gibanja na Primorskem. Res je sicer, da so se razmere precej izboljšale, hrane je bilo dovolj, tudi s prenočitvi ni bilo težav, res pa je tudi, da je bilo veliko več dela. Kurirji so dobili celo kolesa, da so lažje izvrševali naloge.

V novih razmerah je postal komandir P 12 Jože Stubelj-Zerjav iz Gradišča pri Renčah, ki je opravljal to dolžnost vse do konca februarja

V dejavnost kurirjev karavle P 12 spadajo tudi povsem samostojne akcije. Prvega novembra 1943 so prišli dva sumljiva moška, ju zadržali in predali VOS. Nekaj dni pozneje se je vse skupaj ponovilo. Študenta, tako sta se predstavila, sta iskala možnosti za postavitev domobranske postojanke, podobno kot prva dva neznanca.

V noči med 24. in 25. decembrom 1943 so skupaj z borci Tržaškega bataljona v Furlaniji aretirali fašističnega tajnika iz Renč. Za svoje delo je prejel zaslužen kaznen.

Dan pozneje je Tržaški bataljon na cesti Ozrenj-Merljaki napadel sovražnikovo kolono in jo popolnoma onemogočil. Pri iskanju sovražnikovih vojakov so sodelovali tudi kurirji.

Februarja 1944 so v Renčah prišli v ciganko oblečeno nemško vohunko, sodelavko obveščevalne službe.

Mesec dni pozneje sta se znašla v rokah kurirjev neznana moški in ženska. Zbirala sta podatke o narodnoosvobodilnem gibanju.

Konec istega meseca so imeli znova op-

Kurirji karavle P 12 so bili pozneje opremljeni celo s kolesi.

1945, ko ga je zamenjal Stanislav Čotar iz Renč.

Kurirji P 12 so se vseskozi selili v razne zaselke Renč. Imeli so posebne bunkerje za varovanje pošte pa tudi za skrivanje aktivistov, ki so potovali v spremstvu kurirjev. Fantje so čestokrat sprejemali - in varovali - karavane z gradivom za 9. in 7. korpus. Gradivo je prihajalo v skladišče v Renčah, prek organizacije »Montes«, ki je delovala predvsem v Furlaniji. Le-ta je imela svoje sodelavce v vsej severni Italiji. Iz severne Italije so prek po-

staje P 12 pripeljali več skupin ameriških letalcev, sestreljenih ob bombnih napadih. Prek jugoslovanskega ozemlja in ob pomoči narodnoosvobodilne vojske so letalce varno pripeljali od njihovih baz v Italijo.

Fantje na P 12 so morali biti zanesljivi. Bilo so mladi, člani KP, le trije so bili še člani Skoja. Skoraj vsi brez izjeme so bili stari partizani ali pa aktivisti iz let 1941-1942. Bili so preizkušeni v ilegalnem delu, poznali so zloglasne fašistične zapore od Renč do Rima do Coro-

nea v Trstu, vse različice mučenja... Lovili so vohune, dezertarje, tesno so bili povezani z domačini, zbirali podatke, hkrati pa imeli natančno administracijo, ki pa se je po osvoboditvi izgubila.

Nenehno so se srečevali z nevarnostjo, še posebej na območju, ki jih je povezovalo s P 11. Treba je bilo prebresti reko Vipavo, preiti cesto Gorica-Dornberk pa železniško progo Gorica-Trst. Vse to sovražniku ni bila neznanica, zasede so bile vsakdanji pojav. V zasedah so za vedno ostali Štefan Brumat iz Merljakov, Stanko Skupak iz Lozic in Angel Kocjančič iz Dekanov.

Karavla P 12 je organizacijsko spadala v drugi reledni severnoprimorski center. Novinci, ki so prihajali na postajo kot kurirji, so bili fantje iz enot. V vsem času delovanja niso imeli nikakršnih zastojev, niti niso izgubili pošte niso imeli nikakršnih zastojev, niti niso izgubili pošte, ne glede na ofenzive in zasede. Najbolj kritično je bilo vsekakor po prihodu četniških enot na Primorsko. Takrat je postaja P 12 plačala tudi največji davek: četniki so štiri borce ujeli.

Se danes pravijo ljudje, pa tudi borci, kurirji P 12, da je za karavlo veljal preprost naziv »Naša karavla«. Bili so ponosni nanjo.

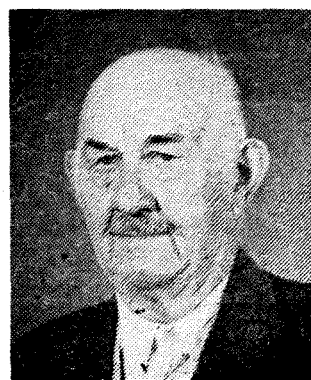
Simon Vičič

Janez Dežman-Janček

Leta 1936 je z Lancovega pri Radovljici na Selo pri Zirovnici prišel Ropotavov Janček in se istega leta zaposlil v valjarni tanke pločevine na Javorniku. Bil je visoke, močne in malce trebušaste postave, nabite z življenjsko žilavostjo, šegavostjo in marljivostjo. Nikoli niti za minuto ni zamudil službe. Takrat so delali na tri izmene: en teden osem ur dopoldne, drugi teden popoldne in tretji teden ponoči. Poleti je kmetom pomagal kositi travo, pozimi drvariti. Rad je zahajal na kegljišče bližnje Osvaldove gostilne, še rajši pa je v prostem času s prijatelji igral tarok.

Ob decembrski vstaji leta 1941 je Janez Dežman-Janček s skupino fantov iz okoliških vasi zamen vso noč čakal v Završnici kurirja, ki naj bi jih popeljal do partizanskih enot in drugih upornikov. Zgodaj zjutraj so zvedeli, da vstaja v Bohinju ni uspeša, zato so se vrnili domov.

Marca 1943. leta je blizu

Poljske planine nad Begunjami oziroma nad dolino Drage padel Jančkov brat Gabrijel. Le tri dni je bil pri partizanih. Nekaj dni kasneje je Jančka zaprl v begunjsko graščino. Čeprav je vseskozi tesno sodeloval s sekretarjem rajonskega komiteja Tinotom Dolarjem-Cirom in sekretarjem okrožnega komiteja Ivanom Gašperinom-Mitjom, mu gestapovci med zasliševanjem niso mogli ničesar dokazati.

Sploh niso vedeli, da je član partije in da v njegovi hiši ob tedanji glavni cesti na Selu večkrat prenočujejo znani partizani in ilegalci.

Februarja 1944. leta so gestapovci aretirali več Jančkovih sodelavcev, zato je zapustil dom in se priključil bataljonu Gorenjskega odreda pod Stolom, katerega komandant je bil domačin in Jančkov prijatelj Jože Rebolj-Planinc. Le mesec dni je bil navaden borec, potem pa je bil Janček imenovan za komandirja minerske čete. Mnogokrat je z minerci miniral železniško progo med Jesenicami in Radovljico.

Po ustanovitvi Kokrškega odreda je bil komandir čete težkega orožja v prvem bataljonu, ki je dejstvoval v vasi pod Stolom. Ko so borci tega bataljona za Smokuškim vrhom novembra in decembra 1944. leta zgradili 11 lesenih barak za prezimovanje, je na Jančkov predlog naselje dobilo ime Titova vas (on je tudi predlagal štabu bataljona, kje naj zgradijo to edinstveno partizansko naselje na Gorenjskem). Ime tej vasi ni bila partizanska skrivnost, saj so od partizanskih dezertarjev za to zvedeli tudi v domobranskem štabu

v Ljubljani (da ne omenjam gestapa). Belogardistični Slovenski dom je januarja 1945 objavil tale poziv: »Pošteti Gorenjci! Pomagajte pri uničevanju rdeče Titove vasi, ki je strah in trepet mnogih prebivalcev!«

Janček ni njegovo partizansko ime; tako so ga klicali od rojstva. Kot aktivist na terenu je imel ilegalno ime Florijan, vendar se ga to ime za razliko od mnogih drugih ni nikoli oprijelo. Bil pa je Janček edini komandir čete na Gorenjskem, ki je bil nepismen; v mladosti nihče ni skrbel za njegovo izobrazbo. V partizanih se je naučil le podpisati, brati in pisati pa šele po vojni. Zaradi naravne nadarjenosti pa je bil kljub temu uspešen komandir.

Po vojni se je spet zaposlil v jesiški železarni, vendar je že leta 1962 začel bolehati na ožilju. Pešale so mu noge, mučil ga je revmatizem, toda vseskozi je bil veder, dobro razpoložen in rad se je šalil.

»Bil je tak fant, da bi gore premikal...«, je rekla učenka osnovne šole Gorenjskega odreda, ko so ga v sredo, 13. junija 1984, pokopali na brezniškem pokopališču, starega 76 let.

Jože Vidlič

Josip Broz Tito – zbrana dela (od 11. do 15. knjige) Med mejnikoma Foča in Sutjesko

Bralci že poznajo deset knjig Zbranih del Josipa Broza-Tita. Po daljšem premoru pa je pred nami še pet nadaljnjih knjig, ki sta jih pred kratkim izdali CZDO Komunist in založba Borec. Zamuda je lahko opravičljiva, saj se sredi priprav slovenskega prevoda Titovih zbranih del smrt iztrgala pero iz rok dolgoletnemu odgovornemu uredniku Janku Liški. Delo se je nadaljevalo, ko je na njegovo mesto stopil Franček Brglez.

Glavni urednik dr. Tone Ferenc je na tiskovni konferenci predstavil knjige z vsebinske in strukturne strani. Zbrana dela Josipa Broza-Tita zajemajo od 11. do 15. knjige Titovo pisno ustvarjanje od 4. junija 1942 do 30. junija 1943. Prvi mejnik predstav-

lja začetek velike sovražne ofenzive proti osvobodnemu ozemlju s središčem v Foči, zadnji pa konec sovražne ofenzive z bitko na Sutjeski. Tudi mejniki med drugimi knjigami so večinoma vsebinske narave: konec pohoda skupine proletarskih brigad v Bosansko krajino, nastanek velikega osvobodnega ozemlja v zahodni Bosni, začetek in konec četrte sovražne ofenzive.

V petih knjigah je na 1418 straneh objavljenih 914 Titovih del in 43 dokumentov. Uredniki posameznih knjig so dodali 1933 pojasnil, kronologijo Titovega delovanja pa še kazalo osebnih imen z življenjepisnimi podatki. Po strukturi se knjige ne razlikujejo od prejšnjih desetih in tudi vrste Titovih del so

podobne; od povelj, navodil enotam do pism članov vrhovnega štaba, odgovorov in brzojavk.

Čas, v katerem so nastajala Titova dela, zapisana od 11. do 15. knjige, je bil čas treh velikih sovražnikovih ofenziv, to je obdobje bitk na Neretvi in Sutjeski, velikega pohoda skupine proletarskih brigad pod Titovim vodstvom iz Črne gore v Bosansko krajino, čas preureditve partizanske vojske, prvega zasedanja AVNOJ v Bihaću, prihoda britanskih vojaških misij k partizanom in še pomembnih dogodkov.

V teh petih knjigah je razmeroma malo Titovih del, ki se nanašajo na Slovenijo. Še največ jih je v 11. knjigi. Vzrokov za to je več: slovensko in osrednje vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja sta si bili daleč narazen, zveze med njima pa omejene le na potovanja kurirjev, bodisi z vlakni in pa peš. Poleg tega so bile vmes hude sovražniške ofenzive, ki so trgale nit dopisovanja.

Slovensko uredništvo je poskrbelo za čimboljši pre-

vod teh knjig v slovenski jezik. Opozorili so tudi na nekatere nove podatke v slovenskih objavah virov, zlasti pa je dobrodošlo dopolnilo in popravilo nekaterih napačnih podatkov v kazalu osebnih imen.

Mehmedalija Bojić, ki je med drugimi skrbel za realizacijo, je zbranim na tiskovni konferenci predstavil težave, ki so spremljale zbiranje gradiva v raznih jugoslovanskih arhivih, preverjanje dokumentov, ki so bili brez podpisa in sploh preverjanje vseh podatkov, pogled v sovražniške dokumente in za vezniške odloke do narodnoosvobodilnega gibanja. V knjigah so objavljeni prav vsi dokumenti iz omenjenega obdobja, ki so jih našli.

S 15. knjigo je prekoračena polovica knjig Zbranih del Josipa Broza-Tita za obdobje do 29. novembra 1945, to je do razglasitve republike. Po informaciji, ki je bila dana na seji osrednje redakcije v Beogradu v aprilu, so matične izdaje knjig od 15. do 20. že v tiskarni, 21. in 22. pa urednik končuje. Osemindvajseta knjiga bo zadnja iz vojnega obdobja. Lahko pričakujemo, da bomo v dveh ali treh letih dobili vse knjige za obdobje do novembra 1945.

Živa Drole

Manjka nam še marsikaj, storiti moramo zato še dosti

Z zanimanjem sem prebral pismo Milana Gučka, in Francija Strleta »Kaj nam manjka in kaj storiti« v letošnji 14. številki TV 15. Strinjam se sicer z vsebino in načrti, ki jih razgrinjata, toda rad bi dodal nekaj pojasnil in tako prispeval k širšemu obravnavanju te zadeve.

Zamisel o združevanju in povezovanju vseh, ki pišejo o revolucionarnem boju pred letom 1941 ter o osvobodilni vojni in socialistični revoluciji, ni stara samo štiri leta, kot bi si kdo morda mislil, ko bere, da je nekaj takega predložil Rastko Bradšnja leta 1984 na skupščini Društva novinarjev Slovenije.

Prvič se je pojavila med leti 1965-1970. Povod zanj je bilo nezadovoljstvo nekaterih med nami, s takratnimi merili za sprejemanje v članstvo Društva slovenskih književnikov. Prepričani smo bili, da nas takšne, ki pišemo o teh rečeh, zapostavljajo in uporabljajo pri ocenjevanju naših del veliko strožja, da ne rečem diskriminatorska merila. V praksi je bilo to videti nekako takole: tebe, ki si napisal več uspešnih knjig, niso sprejeli, drugega pa so, če je objavil drobno črtico brez posebne odziva v javnosti, da je bil le privrženec kakega »izma«.

Če bi naše takratne načrte izpeljali, bi to pomenilo nastanek vzporednega Društva slovenskih književnikov, kar bi bila precejšnja sramota za naše razmere. Zato nismo dobili nobene podpore, prej polena pod noge, pa tudi sami nismo bili dovolj vztrajni. Vse skupaj se je končalo z nekakšnim posvetom o »partizanski« literaturi (kot da je tudi »kmečka«, »delavska«, »zdravniška«, »ženska« otroška« itd). Nanj so povabili ožek krog do tedaj že »priznanih« piscev, kaj so sklepali in sklenili, skorajda ni prišlo na svetlo.

Poleg tega so nas nekaj nazadnje le sprejeli v Društvo in nas s tem potolažili, s tem se je število nezadovoljnih precej zmanjšalo. Nikakor pa ne vseh, ki bi si zaslužili da so v članstvu, pa niso.

Od tistih časov do današnjih se je kljub vedno večjim težavam zaradi slabšanja gmočnih razmer pisanje o revolucionarnem boju ter osvobodilni vojni in socialistični revoluciji precej razmahnilo. Poleg »starih« piscev se je pojavila cela vrsta novih. Med njimi najdemo amaterje, samouke in izobra-

žence s katero izmed ustreznih fakultet. Eni so člani Društva slovenskih pisateljev, drugi zgodovinarskega, tretji Društva novinarjev Slovenije, nekaj pa je takšnih, ki niso nikjer, čeprav je njihov prispevek včasih zelo pomemben. Žal pa ni bilo in je ni ustanove ali foruma, ki bi vse te ljudi zbral in jim omogočil razpravo o žgočih zadevah.

Nekaj je v tej smeri napravil edinole odbor za zgodovino pri svetu za razvijanje revolucionarnih tradicij republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Bradaška je o tem spregovoril, ni pa bil edini, ki je premišljal o tem. Iz pogovorov s Tonetom Svetino vem, da tudi on skupaj s somišljeniki snuje nekaj podobnega, le da pod drugo »streho«, točneje rečeno pod pokroviteljstvom JLA. Iz Gučkovega in Strletovega pisma pa razberem, da pride v poštev še sekcija partizanskih novinarjev pri republiškem odboru ZZB, čeprav imajo nekateri pomisleke zoper njo.

Vse skupaj pomeni, da si pobudniki niso enotni, kje naj iščejo zaslombo ali pa da jih nikjer ne marajo. Ob tem se nehoti spomnim na dogodke ob ustanavljanju Partizanske knjige, zlasti revije Naša obramba leta 1969. Tudi takrat nihče ni maral vzeti pod streho skupine, ki je predlagala izhajanje revije za ljudsko obrambo. Nazdne so izrabili edino možnost ter ustanovili založbo kot zasebniki, oziroma »skupina državljanov«. Kasneje so takšna podjetja zaradi nerednosti prišla na slab glas, Partizanska knjiga in v njo Naša obramba pa sta našli pokrovitelje iz vrst družbenopolitičnih organizacij. Mar se bo tudi v primeru organizacije primerne oblike združevanja piscev ponovila zgodovina?

Sam zase sem prepričan, da bi bil najbolj primeren pokrovitelj republiški odbor ZZB. Če ima toliko sekcij, svetov, odborov, in komisij, se mu ne bi dosti poznalo, če bi dobil še enega ali eno, nekakšno stalno konferenco piscev z že omenjeno vsebinsko usmeritvijo. Prepričan sem, da bi pisici, ki naj bi se sestajali ter razpravljali kar najbolj pogosto, lahko veliko prispevali k večji uveljavitvi vse ZZB v političnem in kulturnem življenju ter popestrili njeno celotno dejavnost.

Mile Pavlin

Književniki, udeleženci NOB

Ladislav Kiauta, sedemdesetletnik

V generaciji književnikov, ki so sodelovali v NOB in praznujejo v letošnjem letu svoj življenjski jubilej, zavzema posebno mesto Ladislav Kiauta, rojen pred sedemdesetimi leti (20. junija 1914) v Trzinu. Solal se je s prekinitvami v Kranju in v Ljubljani. Že zgodaj se je povezal z napredno študentsko mladino in ob razpadu Jugoslavije, je brž po okupatorjem prihodno stopil v vrste Osvobodilne Fronte. Okusil je tri grenka leta zapor, preden je odšel v partizane.

Kot spreten in nadarjen pisec, zlasti reportažnega pisanja, se je vključil v znamenito kulturniško propagando skupino 14. divizije pod vodstvom Karla Destovnika-Kajuha, ki je odšla skupaj s 14. divizijo na legendarni pohod na Štajersko in plačala krvavi človeški davek: razen Sava Vrtačnika, Marte Paulinove-Brine, Vere Hreščakove in Ladislava Kiaute so padli vsi kulturniki: pesnik Kajuh, kipar Janez Weis-Belač, skladatelj Sveto Marolt-Spik in glasbenik Ivan Lavrič.

V partizanih je Ladislav Kiauta sukal pero povečini kot odlični reporter s književniškim stilom. Njegova knjiga Obtožujemo (1944) je prikaz nemških koncentracijskih taborišč. V knjigi Na poti s svobodo (1944) je zbral svoje partizanske reportaže.

Po osvoboditvi je ostal zvest partizanski tematiki v knjigi Na bojni črti Osemnajst (1969), ki je dokumentarni zgodovinski zapis. Čisti literaturi se je predal v knjigi Dogodivščine črno belega muca (1963), v kateri je zbral hudomušne pripovedi za otroke, v knjigi Zbodbiljke in šalivke Evstahija Čoka (1972), v kateri je zbral svoje humoreske, in v knjigi Zaklenjena samota (1975), v kateri je opisal svoje triletno ujetništvo v zaporu.

Med partizanskimi kulturniki je zaslovel s svojo blago, dobrodušno naravo in z dragocenim smislom za neposreden humor in bistro šegavost, ki sta prišla prav v partizanskih stiskah in hajkah. V času, ko pišemo ta kratek zapis o Ladislavu Kiauti, je naš jubilar na zdravljenju na Golniku. Upajmo, da bosta njegova trdna volja in smisel za humor premagala bolezen in da bo ob vrnitvi zapisal še marsikakšno pozabljeno zgodbo iz partizanov in natisnil še marsikakšno humoresko iz današnjih dni iz hudomušne serije njegovega humorističnega junaka Evstahija Čoka. To mu ob njegovem življenjskem jubileju iz srca želimo vsi partizanski kulturniki.

Dušan Mevlja

Muzej revolucije Slovenije v drugem srednjeročnem obdobju 1986-1990

Republiška konferenca Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije je na svoji seji dne 19. februarja 1980 imenovala iniciativni odbor za gradnjo nove stavbe Muzeja ljudske revolucije Slovenije z nalogo, da vodi priprave in usklajuje delo za gradnjo nove stavbe.

Iniciativni odbor, se je v obdobju od imenovanja pa do danes sestal petkrat in spremljal, usmerjal ter koordiniral delo pri pripravi, ki so bile do sedaj opravljene za gradnjo nove stabe. V torek, 5. junija 1984, je bila 5. seja iniciativnega odbora za gradnjo nove stavbe Muzeja ljudske revolucije Slovenije. Na seji je iniciativni odbor govoril o dosedanjih pripravah, o pripravah investicijsko-tehnične dokumentacije in o pridobitvi zemljišča za gradnjo objekta. Iniciativni odbor je sprejel predstavitve gradnje v naslednje srednjeročno obdobje 1986-1990 s poudarkom, da do tedaj nadrobno pripravijo program stalne razstave, nadrobne načrte za novo stavbo ter zemljišče.

Ali bodo bračičevci dobili svojo knjigo

Mnogo časa je že preteklo od takrat, ko sem prebral poročilo, da je v tisku, oziroma bo v dveh delih izšla knjiga »Bračičeva brigada«. Ob zelo skromni pokojnini me je posebej razveselilo to, da bo vsak borec Bračičeve brigade dobil knjigo (oba dela) brezplačno. To bi bila res hvala vredna poteza, saj bi se na ta način, čeprav skromno, oddolžili borcem za njihovo hrabrost in prispevek v boju do končne zmage.

Znano mi je, da je knjiga že dalj časa v prodaji, jaz jo pa še vedno zaman pričakujem. Kje se je torej zataknilo? Morda odgovorni čakajo, da se bodo naše vrste še bolj razredčile, in bo zato tudi strošek manjši. Kdo ve? Knjiga je, posebej za nas borec, zelo dragocena in bilo bi nesmiselno, če bi jo kupili, potem pa še prejeli brezplačno.

Zato se obračam na vse tiste, ki se s tem ukvarjajo, naj nas v našem časniku TV-15 naš tovariš obvestijo, kako je s knjigo o Bračičevi brigadi.

R. Š.

Književniki, padli med NOB Josip Vandot

Ob 100-letnici rojstva in 40-letnici smrti

Med imeni slovenskih književnikov na spominski plošči v Ljubljani, ki so padli v narodnoosvobodilni vojni, je vklesano tudi ime Josipa Vandota, zdaj že klasika slovenskega mladinskega pripovedništva. Rodil se je 15. januarja 1884 v Kranjski gori, v pokrajini, ki je razmetila njegovo pisateljsko domišljijo. V nasprotju s svojo mehko umetniško občutljivo naravo pa mu je usoda namenila realen poklic: zaposlil se je pri železnici kot postajni načelnik in železniški uradnik. Služboval je na vseh koncih domovine in tudi v tujini: v Trstu, Postojni, Gradcu, Rogški Stolini, Sisku in v Pragerskem. Po upokojitvi, ko se je otrsle službenih skrbi, se je popolnoma posvetil pisanju za otroke. V tem obdobju svojega življe-

nja je živel v Ljubljani in od leta 1922 dalje v Mariboru, v Vrbanski ulici. V Mariboru je dočkal začetek druge svetovne vojne, kjer so ga Nemci junija leta 1941 z družino vred izgnali na bosan-

sko-hrvatsko mejo, na ozemlje, ki so ga nadzorovali ustaši. Ob izgonu iz Maribora so mu Nemci zažgali vse njegove knjige, v izgnanstvo se je morala njegova družina peljati v živinskih vagonih. Nekaj časa je živel v Slavonskem Brodu, odkoder se je umaknil pred letalskimi napadi v vas Trnjavski Kuti. In ravno tu ga je 1. julija leta 1944 ubila letalska bomba. Po vojni so njegove posmrtno ostanke prepeljali na ljubljanske Žale, tako da počiva zdaj blizu svoji ljubljani Gorénjski.

Pri mladih bralcih so njegove zgodbe naletele na spontan in navdušen sprejem. Slovenska literarna zgodovina je le skromno označila njegovo ustvarjanje za mladino. Stanko Janež ga v svoji literarni zgodovini omenja na kratko med slovenskimi mladinskimi pripovedniki. Viktor Smolej ga v svoji knjigi »Slovensko slovstvo v letih vojne 1941 do 1945« uvršča med mladinske pisatelje, ki so mu slavo prinesle njegove zgodbe z gora.

Njegov Kekec in njegovi vaški in gorski prijatelji ter

sovražniki so postali slovenski mladini priljubljeni junaki od prvih objav do filmskih upodobitev. V leksikonu »Slovenska književnost 1982« je omenjen kot pisec, ki si je pridobil sloves z mladinskimi povestmi, grajenimi na ljudskem izročilu in postavljenimi v gorenski visokogorski svet. Zlata Pirnat-Cognard ga je v svoji knjigi »Pregled mladinskih književnosti jugoslovanskih narodov« takole označila: »Josip Vandot pa je, nasprotno od Milčinskega, strnil svoje zgodbe po gorenskih narodnih motivih okrog svojega junaka Kekca, ubožnega, a hrabrega pastirčka, ki se loteva tveganj dejanj, a mu uspe, ker je iznajdljiv, premagati vse težave.«

»Seveda pa bi si Josip Vandot, ki je s svojimi zgodbami silovito pritegnil pozornost mladih bralcev, zaslužil vsekakor več kot le skromne zapise o svojih delih. Velikanski odziv mladih bralcev na njegova dela vsekakor ni v sorazmerju s piščimi vrsticami, ki mu jih je odmerila slovenska literarna zgodovina. Pa to je, kot je videti, usoda vseh sloven-

skih pisateljev, ki so se odločili zgolj za pisanje mladinske književnosti. V literarni zapuščini, ki jo hrani njegova vnukinja Bojka Vandot-Broz, so ostali pesniška zbirka, nedokončani dnevniki s poti v izgnanstvo in povesti za odrasle.

Pred vojno je pisal tudi lične pesni v Dom in svet in v Ljubljanski zvon, ki so zatonile v potabo. Pred vojno sta izšli dve njegovi deli: Kekec z naših gora (1936) in Prerok Muzelj (1939). Po vojni so izšle njegove knjige Kekec nad samotnim breznom (1952), knjiga je doživela več izdaj, Kekec na volčji sledi (1957), Kekec na hudi poti (1965), Popotovanje naše Jelice (1966) in Kekecove zbrane zgodbe (1969), knjiga je doživela več izdaj.

Junaki njegovih gorskih povesti: Kekec, Mojca, Rožle, Tinkara, Kosobrin, Bedanec, Pehta in drugi so zaradi izredno uspelega filma, ki ga je po Vandotovi povesti posnel Jože Gale (Film je v Benetkah prejel največje filmsko priznanje v zvrsti mladinskega filma (postali pri najmlajših gledalcih nenavadno priljubljeni. Vandotov

Kekec je našel pot tudi na gledališke odre v Stantetovi, Modrovi in Partljičevi dramatičiji. V mariborskem gledališču so igrali Partljičev dramatičijo »Kekec je pač Kekec«, v kateri je dramaturg združil več njegovih junakov iz raznih povesti v eni igri. Kekec je odprl Josipu Vandotu pot v več iot trideset dežel sveta. Njegove knjige so prevedene v vse jezike jugoslovanskih narodov in narodnosti. Po pričevanju njegove vnukinje je bil Josip Vandot velik in dober človek. Celu svojim sovražnikom je odpustal. V njegovih povestih tudi negativni liki, kot sta Pehta in Bedanec, za kazen ne umreata, ampak odideta v neznano.

Na spominski plošči, ki so mu jo postavili rojaki v Kranjski gori na njegovi rojstni hiši, so vklesani v marmorno ploščo tile verzi:

Tukaj rodil se je Josip Vandot, pisal je knjige za mladi rod. Živ ohranili mu bodo spomin Kekec in Mojca in Kosobrin.

Dušan Mevlja

Neljubo srečanje

Sveženj ročnih bomb s podstrešja

Konec avgusta 1942 se je naš drugi bataljon Dolomitskega odreda umaknil iz Dolomitov. Pripravljala se je večja ofenziva. Razmestili smo se po Ljubljanskem vrhu in dobili stik z Lukovim bataljonom v bližini. Po nekaj dneh smo izdelali načrt za skupno akcijo.

Pred odhodom v akcijo nam je Janez Hribar, komisar Serčerjeve brigade, spregovoril nekaj besed, nas seznanil s položajem po ofenzivi, hkrati pa priložnost izrazil še za nekaj nasvetov, kako ravnati s prebivalci in belogardisti. Treba je narediti kar najlepši vtis nanje in četudi bi streljali na nas, strellov ne vračati, je dejal. Hribar nas je navdušil, zaželeli smo hitro odriniti, iz njegovih besed smo razbrali, da nas je veliko in da smo se organizirali celo v brigade.

Dogovorjeno je bilo, da Lukov bataljon napade belogardistično postojanko v Begunjah, naš pa obkoli in pregleda več vasi okrog Begunj, kjer naj bi se prav kmalu usidrili belčki.

Moja četa bi po dogovoru morala obkoluti in pregledati vas Selšek nad Begunjami. Ni bilo zamen: tu in tam smo našli orožje pa tudi strelivo. Pustili so ga pobegli belogardisti. Iz nekaterih hiš so celo streljali na nas.

Približali smo se pritlični hiši. Iz podstrešne izbe so se usuli strelji. Naš mitraljezec je odgovoril. Štirje smo se približali poslopju, klicali k vdaji, obljubili, da jim ne storimo nič žalega... Nihče se ni oglasil. Odločili smo se, da vdremo. V hipu smo se znašli sredi veže, takrat pa je iz podstrešja priletel sveženj italijanskih ročnih bomb. Nihče se ni izvelel nepoškodovan, najhuje je bilo komisarju Cibiju: nogo mu je skoraj odtrgalo v gležnju. Mene je vrglo nazaj, kakšnih šest metrov, v nekakšno drvarnico. Bili smo omamljeni.

Ko sem se zavedel, sem zagledal četrtega komisarja Cibija. Skakal je po eni nogi iz hiše, stopalo je viselo, kot da

ni njegovo... Bataljonska bolničarka Dora ga je obvezala.

Kljub vsemu nismo odnehali. Pregledali smo poslopje: gornji prostori so bili prazni. Podstrešna soba je bila kljub debelim stenam obložena z notranje strani še z debelimi kamni, ki naj bi služili za obrambni zid.

Hoteli smo se vrniti... V kotu, pod pečjo, se je premikal kup obleke. Pod kupom gospodar z ženo in hčerko. Kdo da je streljal s podstrešja? Molčali so. Gospodarja smo vzeli s seboj. Čez nekaj dni smo ga skupaj z drugimi, ki smo jih pridržali, izpustili. Takrat, po eksploziji, niti čutil nisem, da sem ranjen. Ko je bilo že vse za nami, sem začutil lepljivo mokroto na levem boku. Bolničarka me je za silo obvezala. Lahko sem hodil in rana se je kmalu zacelila.

Petnajst let pozneje sem se povsem po naključju znova znašel na tem kraju. Stric me je bil nekakrat vprašal, če bi bil tako dober in bi ga popeljal v vas Otave na obisk k znanki iz mladostnih dni. Peljala sva se skozi Selšek. Zagledal sem hišo, kjer sem staknil rano...

Odložil sem strica in se vrnil. Pred hišo sem pozdravil mladega gospodarja, kovača. Vstopil sem. Iz kuhinje je prišla starejša ženica in me odpeljala v sobo, ki sem jo takoj spoznal. Zamikalo me je izvedeti, kdo so ti ljudje. So živel tukaj med vojno? So to »oni«?

Ko sem naposled le dojel, da so to »oni«, sem ženico vprašal: »Se še spomnite, kako smo vas potegnili izpod peči v septembru 1942? Takrat torej, ko je vaš sin metal bombe na nas. No, jaz sem

eden tistih štirih, ki so bili takrat ranjeni.«

Prepadeno me je pogledala. Nato je začela opravičevati sina; da je bil od takrat naprej za partizane, je rekla. Zbala se je, da sem prišel poravnati stare račune. Ko je dobila zagotovilo, da ne gre za to, je poklicala sina. Opravičeval se je, pripovedoval, da je bil tudi sam takrat ranjen in – kar je najpomembnejše – poslej je delal za partizane. Bil je zmeden. Prekinil sem ga z vprašanjem, kdo je prvi streljal. Oni ali mi. Ni odgovoril.

Pozdravil sem ga s priporočilom, naj vsaj svoje otroke vzgaja v drugačnem duhu, v ljubezni do domovine, da se ne bi spozabili v morebitnih preizkušnjah.

Jože Šimšič-Jelen

Skupine borcev drugega bataljona Dolomitskega odreda, ki je sodelovala v tej akciji

O prvi Pohorski četi

Letos 30. junija bo minilo trideset let od dne, ko so pri lovski koči danes že pokojnega kmeta Jakoba Urbanca na Vrelenu v Lehnu na Pohorju ustanovili prvo pohorsko partizansko četo.

Njeno ustanovitev bodo praznovali ob letošnjem prazniku občine Radlje ob Dravi, hkrati s štirideseto obletnico, ko je Lackov odred odšel s Pohorja čez Dravo pri Ožboltu na Kozjak. Ob tej priložnosti bodo obnovili nekdanjo Urbančovo lovsko kočjo. Vzdrževali naj bi jo gozdarji, morda skupaj z lovci. V koči bodo pripravili stalno spominsko razstavo. Gradivo bosta preskrbela Muzej narodne osvoboditve Maribor in Koroški pokrajinski muzej revolucije iz Slovenj Gradca. Pri koči bodo odkrili spominsko obeležje.

Pobudo za to so dale družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost v Podvleki ter osnovna šola Brezno, ki je poimenovana po Lackovem odredu. Podprl jih je občinski odbor ZZB NOV Radlje ob Dravi. Doslej se je pri tem zelo, če že najbolj izkazal delovni kolektiv TOZD Gozdarstvo Podvelka. Poleg tega da bodo prispevali les za lovsko kočjo in jo tudi postavili, so od Urbančeve domačije do same kočje speljali okoli tri kilometre dolgo cesto.

Ustanovitev prve Pohorske čete je izraz prizadevanja pokrajinskega komiteja KPS, pokrajinskega odbora OF za severovzhodno Slovenijo in mariborskega okrožnega komiteja KPS. Slavko Šlander-Aleš in Miloš Zidanšek-Vencelj imata pri tem prav gotovo največ zasluga, pa morda še kdo. Dejansko je to pomenilo uredništvo tistega, kar sta pred tem sklenila CK KPS in glavno poveljstvo partizanskih enot Slovenije v Ljubljani, da je treba preiti od priprave na oboroženo vstajo.

Nastanek in razvoj prve pohorske čete je neločljivo povezan z Jakobom Urbancem, s komunisti in aktivisti Maribora, Ruš, Ribnice na Pohorju. V juniju 1941 so odšli iz Maribora kot izletniki h kmetu Miloš Zidanšek, Vili Šlander, Slava Klavara in še nekateri drugi. Z njim so se dogovorili v njegovi lovski koči o ustanovitvi čete, o prehrani, obveščevalni dejavnosti, javki in še o čem drugem.

V izredno težavnih razmerah se je v glavnem prek šolskega partizanskega tabora na Smolniku nad Rušami pri Urbančevi lovski koči zbralo trideset borcev. Gustav Svenšek je bil izbran za komandirja, Vilič Šlander-Grom pa za političnega komisarja čete.

Komaj ustanovljena četa je že drugi dan doživela hud udarec. Zanj so zvedeli Nemci in so hoteli njene borce poloviti, hkrati pa odkriti njihove sodelavce. Jakob Urbanec jih je opozoril še ob pravem času. Borci se res niso mogli upirati nemški premoči, saj so imeli le 2 ali 3 vojaške in lovške puške ter 7 pištol. Takrat so nemške enote, pri tem so jih pomagali še drugi, dva dni za tem prečesale Pohorje od Smolnika nad Rušami do Ribnice na Pohorju. Kljub temu niso mogli uničiti jedra te enote.

Sledile so obsežne aretacije, tako v Mariboru, Rušah, Ribnici in Lehnu na Pohorju. Zgrabili so tudi Jakoba Urbanca in njegovo družino ter se nad njimi neverjetno znašli. Sodelovanje s partizani mu niso mogli dokazati. Ko so ga že izpustili, so ga gonili po Pohorju in ga soočali z ljudmi, vendar brez uspeha.

Ostanek čete se je zadrževal v Smolniku nad Rušami, kjer so že prej imeli partizanski šolski tabor. Prišli so še nekateri novi borci in četa si je opomogla. Da bi dobili orožje, so načrtovali napad na nemško orožniško postojanko v Ribnici na Pohorju v noči od 11. na 12. avgust 1941. Čeprav napadci, le-teh je bilo šestnajst, niso dobili orožja, je akcija imela velik moralnopolitični pomen.

Napad je Nemce strahovito razburil. Že drugi dan so iz

Ribnice odgnali 18 ljudi. Kljub vsemu pa Nemci niso mogli odkriti, kdo pravzaprav podpira partizane.

Pohorski četi so se hotele iz nekaterih krajev ob vznožju Pohorja priključiti posamezne skupine, vendar jih je okupator razbijal. Kljub hudim udarcem je enota uspešno kljubovala. Izvedla je zaplembo na Klopnem vrhu na Pohorju, kjer se je pozneje spopadla z nemško vojaško enoto in jo prisilila k paničnem begu. Četa je opravila še nekaj drznih akcij. Skupaj z drugimi borci se je Pohorska četa priključila k prvemu Štajarskemu bataljonu, ki mu je poveljeval legendarni partizanski komandant Franc Rozman-Stane.

Borci Pohorske čete so imeli v sebi veliko vero za osvoboditev, z neverjetnim pogumom. Nekateri med njimi so postali celo narodni heroji: Angel Besednjak-Don, Drago Flis-Strela, Miha Pintar-Toledo in Alfonz Šarh-Iztok, medtem ko so bili pred odhodom v partizane Martin Greif-Rudi, Boris Čizmek-Bor in Vilko Šlander-Grom člani mariborskega Vojnorevolucionarnega komiteja. Razen tega so bili Boris Čizmek-Bor, Vlado Robič-Porga, Gustav Svenšek in njegova žena Frida prvi štirje, ki so se iz Maribora 7. julija 1941 podali prek Ruš v Smolnik na Pohorje. Odpeljal jih je skojevec Drago Varga.

Drago Miklavc

FRANJO HOVNIK-STAŠKO

2

Štirikrat je ušel smrti

Borec Kozjanskega odreda

Takoj po snidenju z družino sem se priključil borcev Kozjanskega odreda ter bil dodeljen v 5. bataljon, ki mu je poveljeval Marjan Jerin. Že ponoči smo iz Praprotnega odšli v pobočje Bohorja. Po svoji želji sem dobil ilegalno partizansko ime Oskar, kajti to je sinovo ime. V odred so tedaj prihajali novi borci. Treba jih je bilo poslati v brigade na Dolenjsko. Običajno smo bili odbiti zlasti ob reki Savi, ki so jo Nemci dobro stražili.

Ob nekem takšnem poizkusu preboja čez Savo je po toči sovražnih krogel in v mrzli reki utonilo kar 116 borcev in bork, po večini novincev. Drugič smo se hoteli prebiti na Dolenjsko prek Jurkloštra. Tedaj je skupina minirjev minirala železniško progo v bližini Laškega. Proga je bila potem nekaj dni zaprta. Pot nas je vodila v smeri Moravč, kjer je tedaj taboril Kamniško-zasavski odred. V odredu sem se srečal z Jožetom Šešlkom in Slavkom Šahmanom, oba iz Mežice. Snidenje je bilo nad vse pristržno. Morda nam je bilo v pomoč slabo, deževno vreme, da smo tako neopazno prispeli do Save, kjer sta nas po zaslugi vestnih terencev že čakala čolna in že smo prispeli v Janče in naprej do Semiča.

V Črnomlju so okrog 150 borcev, ki smo jih varno pripeljali skozi številne zasede, razporedili v druge enote. S štirimi borci sem se vrnil na Kozjansko. V bližini Trebnjega smo napadli belogardistično zasedo. Dva sta me zgrabila, a v trenutku sem se ju otrese in zbežal v temo. To je uspelo še Erjavcu, medtem ko so tri ujeli. Kaj se je zgodilo z njimi, ne vem. Po vsej verjetnosti so jih mučili in napo-

sled ubili. Nekje v zasavskih hribih sva naletela na partizansko enoto in skupaj smo prišli h kmetiji, kjer so nas lepo sprejeli in nahranili. Vrnili se nama je že tudi pogum, saj sva se v spremstvu dobro oboroženih borcev počutila mnogo bolj varno. Zelo rad bi se še srečal z Erjavcem, ki je bil doma nekje pri Zalcu.

Prenos ranjenca

Spet smo šli skozi Janče. Tu smo zvedeli, da so borci bojevali hude boje s sovražnikom. V eni izmed redkih hiš je ležal v skrivališču ranjeni borec, ki je imel poškodovan spodnji del hrbtenice. Ranjenega borca bi morali varno prenesti čez Savo. To pa je bil cilj najinega pohoda z Erjavcem. Ponudila sva se, da bova pomagala. Hitro smo napravili zasilna nosila in že smo bili na poti. Največ sva ga nosila z Erjavcem. Ranjenec je zelo trpel. Po večurni hoji smo prispeli do proge, jo varno prekopali in prišli do čolna. Ranjenega borca so potem prevzeli borci Zasavsko-kamniškega odreda. Midva pa sva izmučena od težkega bremena in neprespana odšla s skupino kurirjev proti Mrzli planini, do Rečice nad Laškim. Erjavc je ostal v Kamniško-zasavskem odredu, jaz pa sem odšel v Kozjanski odred, kjer sem poveljstvu izročil tudi zaupno pošto. Naslednji dan me je pregledal zdravnik Adolf Drolc, ki je bil v štabu Kozjanskega odreda. Zaradi moje izčrpanosti je določil, da moram biti dva meseca v zaledju. Poveljstvo pa mi je naročilo, da moram delati na terenu kot politični aktivist, kar sem tudi z veseljem prevzel. Med drugim sem ustanavljal narodnoosvobodilne odbore, skrbel za preskrbo partizanskih enot.

Ustaši morijo, požigajo

Decembra so prek Sotle prodrle na slovensko ozemlje ustaške enote. Med svojim morilsko uničevalnim pohodom so zavzele tudi Planino in druge kraje na Kozjanskem, ki so bili sicer že dalj osvojeni. Na svojem pohodu so morili, požigali vasi in naselja, kmetije. Naše enote so se morale umakniti, ker so bili ustaši v veliki premoči pa tudi mnogo bolj oboroženi. Kljub vsemu pa nas je nekaj terencev ostalo v zaledju, sredi morije, da smo pomagali nemočnemu prebivalstvu, kolikor smo pač v tistih razmerah lahko.

Pri tem so sodelovali Hinko Leskovšek, Štefan Šveglj, Stane Jazbec. Skupaj s kmeti smo poskrili hrano v sode, nato smo sode spravili v skrite koticke gozdov, vse skrbno zakrili ter tako obvarovali pred uničenjem, hkrati pa seveda poskrbeli, da so ljudje, ki so ostali, imeli vsaj nekaj živeža. V tem času sem bil tudi kandidat za člana komunistične partije, hkrati pa mi je bila zaupana naloga upravitelja šole v Dobju. Čeprav smo bili sredi vojne, so otroci obiskovali šolo in slovenski pouk. Neredko smo morali pouk prekiniti ter otroke hitro poslati domov, ker smo bili obveščeni o sovražniku.

Ustaše so pri umikanju s Kozjanskega v zasedah pričakali bataljoni Kozjanskega odreda. Tako so se ustaši razbežali. Posamezni ustaši so med svojim begom morili civilno prebivalstvo, ki se jim pač ni ugnilo umakniti. Tako sva se pred očmi krvočernih ustašev znašla tudi s Hinkom Leskovškom. V trenutku, ko bi morala dvigniti »ruke u vis«, sva skočila za hišo, mimo hleva ter ob živi meji prišla do gozda. V ledeno mrzli vodi sva se skrila pod koreninami dveh bukovih dreves. Videla sva ustaše, kako so naju iskali. Ko so odšli, sva sva trda od mraza odšla h kmetu Andrijanu, kjer so bila vrata partizanom vedno na stežaj odprta. Na krušni peči sva se ogrela in posušila. Čez nekaj dni sem moral uteči Nemcem. Na-

nje me je opozoril 12-letni Tonček, po domače Gračnerjev.

Svoboda in nove dolžnosti

Okupatorju so se iztekali zadnji dnevi, že so se umikali skupaj z izdajalci, morilci lastnega naroda. Ko so drugod že nekaj dni proslavljali konec vojne, so na Poljani, nedaleč od mojega rojstnega kraja bobneli topovi, regljale strojnice. Padali so še borci, ki so se še včeraj veselili konca vojne. Vse te vesti so kaj hitro prihajale tudi k nam na Kozjansko.

Nisem se še niti prav odpočil, še nisem utegnil zbrati vseh misli, že sem dobil nove naloge. Povsod je bilo treba postavljati novo demokratično oblast. Prevzel sem odgovorno delo referenta za prosveto in kulturo v Sevnici ob Savi. Pozneje sem opravljal še številne delovne in odgovorne dolžnosti in leta 1950 sem končal enoletno partijsko šolo v Mariboru ter bil nato predsednik občine Prevalje, hkrati pa tudi sekretar občinskega komiteja KP. Nazadnje sem bil tajnik občine Radlje ob Dravi in občine Slovenska Bistrica. Leta 1966 sem bil upokojen s statusom borca pred 9. septembrom 1943. leta.

Ob teh mojih spominih moram dodati: V partizanih nismo nikoli govorili o bratstvu, enotnosti. Za to ni bilo niti časa. To je bilo in – konec besed. Bilo je prvi pogoj boja in naše revolucije. Danes po 40 letih se pogosto spominjam številnih borcev, še posebej se z veliko hvaležnostjo spominjam preštevilnih partizanskih domačij, vse od Kozjanskega, Zasavskega, Dolenjskega, kjer sem se bojeval, opravljal zaupne naloge, zlasti pa nadvse pogumnih skrbele kakor za svoje sinove.

Ta zapis je le kratek izrez o delu, zavzetosti enega izmed predvojnih in medvojnih revolucionarjev v tem delu Koroške, ki je bil vse od svoje zgodnje mladosti vedno v bojnih vrstah za pravičnejši svet.

Konec

Škofljica z okolico in OF Vas, ki so jo trpinčili

Predvojno število prebivalcev Škofljice, 938 jih je bilo, se tudi danes ni veliko spremenilo. Območje ni bilo čisto kmečko, pa tudi izrazito delavsko ne. Razen zelo delavnega gasilskega društva drugih organizacij ni bilo, so pa bili vaščani člani raznih organizacij po sosednjih vase. Nekaj razredov šole je dobila vas tik pred vojno, a brez svoje stavbe – gostovala je pri gasilcih.

Tako so Škofljčani pričakali razsulo svoje vojske, pobrali za njo nekaj orožja in ga spravili na varno. Naglica ni bila odveč: Italijani so vas zasedli že drugi dan okupacije, 12. aprila, in ostali v njej do konca. Kmalu so prišli v Škofljico še Nemci in domobranci.

Vas je bila pomembno križišče cest, skozi jo je peljala tudi železniška proga. Zaradi tega je bila pomembna tudi za okupatorje. V smereh proti Novemu mestu in Kočevju so se kmalu pojavile sovražnikove patrulje.

Med postajama Škofljico in Šmarjem so kmalu začeli greniti življenje okupatorju prvi partizani. V bitkah za ta del proge so od samih začetkov sodelovali tudi vaščani.

Malodušje, ki se je polastilo prebivalcev v prvih dneh vojne, je kmalu izginilo. Domačini, delavci in dijaki, so iz ljubljanskih tovarn, uradov ali šol prinašali slovenskega poročevalca in ostalo propagandno gradivo.

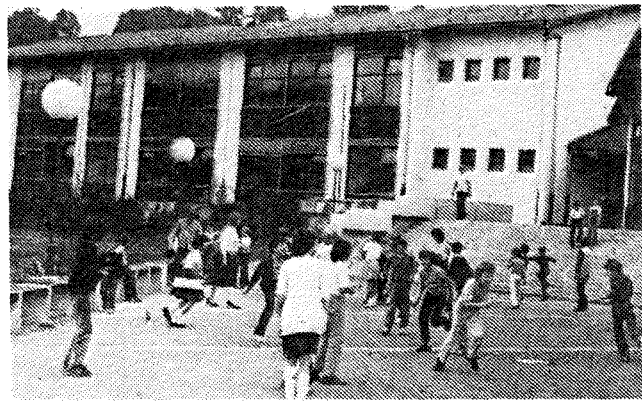
Vse več jih je bilo, ki so poznali cilje osvobodilnega boja. Zaupanje so jim vlivale diverzantske akcije prvih partizanskih skupin.

Začetek

V juliju in avgustu je bilo na območju Škofljice dokaj živahno: partizanske akcije in prvi sovražnikovi poizkusi, da se spoprimejo s tako rekoč še nevidnim sovražnikom, so si podajale roke. Nimamo (še) podatkov, če so v teh prvih partizanskih akcijah na našem območju vaščani osebno sodelovali, zagotovo pa so pomagali na raz-

lične načine: s podatki o sovražnikovi moči, navadah itd. Prav ta dejavnost je ena osnovnih značilnosti začetkov odporiškega gibanja v Škofljici.

Zgodaj jeseni 1941 sta dva mladince z doma pripravljanim mehanizmom minirala progo med Škofljico in Šmarjem, v domačinom znani »Babki«. Kraj je bil do konca vojne nič kolikokrat prizorišče podobnih podvigov. Drugič sta poizkusila srečo na progi proti Ljubljani: skupaj s prijateljsma sta

Nova osnovna šola v Škofljici, ki je bila zgrajena leta 1983, bo imela prostor za približno 406 učencev

Foto Jože Čurin

prerezala vse telefonske žice med Škofljico in Igom.

Sledili so sprejemi v SKOJ, trosilne akcije, zlasti se tiste 3. januarja 1942 v spomin na ustreljene žrtve, Ljuba Šercerja in tovariše, kot protest in opomin okupatorju, po sami Škofljici. Ko so se Škofljčani tistega dne vračali iz Ljubljane, jih je na domači postaji čakalo presenečenje: temeljita italijanska preiskava. »Krivca« niso našli kljub nekaj aretacijam. Izpustili so jih.

Organiziranim mladincem so sledili še starejši, in tako so do jeseni 1941 že stali družno skupaj, opravljali lepo število vsemogočih, toda potrebnih opravkov, predvsem pa marljivo zbirali orožje in ga posredovali bližnjim bojnim enotam. Skrivali so ilegalce, zbirali podatke, obleke, sanitetno gradivo,

denar, širili ideje OF, pridobivali somišljenike in sodelavce, predvsem pa so pripravljali prostovoljce za boj proti okupatorju.

V začetku julija so Italijani zaprli prve domačine. Vojaške redne vojske so zamenjali brezobzirni črnosrajčniki. Vas so ogradili z bodečo žico (središče vasi, 23. II. 1942), jo zavarovali z bunkerji, zaščitili progo z minami, cesto s španskimi jezdec. Pred aktivisti, ki so prenašali najrazličnejša gradiva, so se pojavile nove težave.

Odhod v gozd

Italijani so v vse trdnejšo organizacijo OF tihotapili vrtnjence. Ne povsem brez uspeha. Nevarnost za fronto pa so pomenili tudi salezijanci v gradu Lisičje. To je

zaradi različnih razlogov vrnil domov: zaradi bolezni, mladosti ipd. To je bila ena najpomembnejših akcij fronte v Škofljici.

Okupatorjev bes je naraščal. Zaprti ali internirali so že skoraj vse moške organizatorje OF (če niso bili že v gozdu). Vodstvo organizacije so prevzele žene in dekleta.

Tudi njim niso prizanesli. Pred veliko italijansko ofenzivo je bila organizacija v vasi skorajda »obglavljena«. Med ofenzivo so aretirali še druge. Dne 31. julija 1942 so prišli 105 moških, torej razen železničarjev in salezijancev iz gradu Lisičje, njihovih gojencev, ki so jih sicer prišli, a tudi takoj izpuščili, in manj kot peščico domačih izdajalcev, ki so se že prejšnji dan zatekli na varno v lisiški grad, vse moške, kar jih je premogla Škofljica. Odpeljali so jih na Rab – ne vse – kjer so nekateri ostali za vedno.

Razumljivo je, da je bil to močan udarec. Vse do kapitulacije Italije delo nekako ni moglo zaživeti. Še najbolj trdovratni in marljivi so bili mladinci, ki so nekako obnovili organizacijo in znova zbirali orožje. Ni pa jim uspelo dobiti orožja, ki so ga ob kapitulaciji Italijani odnesli proti Ljubljani.

55 svobodnih dni

Dne 13. septembra 1943 je prvi prišel v Škofljico bataljon Cankarjeve brigade, naslednji dan pa še drugi: treba je bilo zavarovati svobodno ozemlje tik pred Ljubljano. Vse do prvih novembrskih dni je v Škofljici ostal tudi del Levstikove brigade. Hkrati s partizani so se začeli vračati domov tudi interniranci. OF je znova zaživela. Območje, ki je zdaj vključevalo tudi Pijavo gorico in njene okoliške vasi, je odsej spadalo v grosupeljsko okrožje.

Sedemčlanski rajonski odbor OF, na novo izvoljen, je moral skrbeti za prehrano vojske pa tudi posameznih vaščanov, skrbeti za varnost prebivalcev, zato je organiziral VOS in izvedel mobilizacijo pa tudi volitve nekaterih terenskih odborov in odposlancev za kočevski zbor. Ustanovil je osnovno šolo, močno je zaživelo politično delo, precej članov odbora je bilo sprejetih v KP, skupno z

»Žrtvam Škofljice sta bila doslej posvečena dva pomnika: spomenik padlim in žrtvam fašizma in obeležje kraja, kjer so se zbirali škofljiški prostovoljci maja 1942. Tretje obeležje je namenjeno neznanim borcem, padlim na območju Škofljice.

Zdaj bo domača borčevska organizacija dodala pomnikom še enega. Na dan, ko bo nova šola (23. junija) slovesno dobila ime po Levstikovi brigadi, bo v njenih prostorih odprla razstavo, ki bo skromen prikaz in razlagač polpretekle zgodovine.«

borci brigad so organizirali več uspešnih mitingov. Odposlancema bele in plave garde iz turjaškega gradu so preprečili, da bi šla poročat o položaju v grad. Eden med njima, Franc Cesar, je zaradi ran med prevozom k partizanskemu zdravniku podlegel, prav tako znanega protirevolucionarja, dr. Ludvika Arka, so predali pristojni operativni enoti.

Pred začetkom jesenske nemške ofenzive se je iz Škofljice skupaj z Levstikovo brigado kot zadnji umaknil tudi rajonski odbor. Trije člani so v ofenzivi padli ali so bili ujeti in so jih domobranci kmalu potem umorili, eden se je znašel najprej v domobrantskih zaporih in naposled v nemški internaciji, tri članice pa so postale borke in pozneje politične aktivistke.

Dva dni po umiku brigad so Nemci aretirali vse ženske, sodelavke OF, in jih odpeljali v Nemčijo. Organizacija se je znova znašla na začetku. Razmere so bile obupne. To je moral priznati tudi okrožni grosupeljski odbor. Delo je v precejšnji meri obtičalo predvsem pri raznašanju literature, toda tudi zaradi tega so domobranci divjali in besneli.

Po reorganizaciji slovenskega domobranstva je decembra 1943 prišla v Škofljico druga skupina s sedmimi četami. Razdelili so se še po novih postojankah v Lisičjem, na Malem vrhu in v Zalogu. Bili so dobro opremljeni in še bolj oboroženi, poveljstvo pa je bilo v rokah znanih domobrantskih krvnikov, nekaj časa tudi Franca Fraklja-Petra Skalarja. Smrt je kosila po Škofljici in okoli, črna roka je imela tod neomajno oblast.

Škofljiške simpatizerje OF so nadlegovali po cestah, jim na domove pošiljali izzivalce, jim grozili, še posebej so se znali izkazati lisiški salzijanci, ki so grobo izrabili go-

toljubje domačinov, potem ko so pribežali pred Nemci s Štajerske. V svojih pridigah so prepovedovali sodelovanje z NOB, v taknem duhu so vzgajali gojence. Kljub temu so jim nekateri še zaupali. Tako je spomladi 1942 mati enega prvih partizanov iz Lanišča, ki se je ranjen prišel skrivaj zdraviti domov, povedala to nekemu salezijancu in ga prosila za pomoč. Naslednje jutro so Italijani obkolili hišo. Po več mesecih zapora so ga ustrelili. Ni zaleglo. Podobno so partizani storili po kapitulaciji Italije. Da bi preprečili morebitno izdajo – lisiški grad je bil povsem na meji svobodnega ozemlja – so varnostniki grosupeljskega okrožja v začetku oktobra 1943 odpeljali 12 salezijancev: dva so izpuščili, druge pa »shranili« v plesterskem samostanu. Z nemško ofenzivo so jim bila vrata spet odprta.

Krvni davek

Domobrantski Slovenski dom je poleti 1944 zatarnal, kakšno leglo OF da je Škofljica, poimensko navedel 84 posameznikov in še kakšnih dvajset družin. Na črni listi je bil skoraj vsak deveti prebivalec.

Dne 8. maja 1945 je vas dočakala svoboda.

Nekateri hiše so doživele tudi po dvaintrideset preiskav. Koliko bi jih lahko naštevali za vso Škofljico?

Tudi druge številke so dovolj zgovorne: 96 aktivnih borcev (pri tem niso vštetisti, ki so se po množičnem vstopu v NOV maja 1942 slej alr prej vrnili domov), 35 padlih v NOB, trije pogrešani, štirje talci, deset žrtev črne roke, 20 umrlih v taboriščih in še sedem drugih žrtev vojne, 139 internirancev v italijanskih taboriščih, 38 v nemških in 24 zaprtih po ljubljanskih zaporih...

Milica Strgar

ALBERT KLUN

DRUGA TANKOVSKA BRIGADA NOVJ

Politični položaj ob kapitulaciji Italije in nagla rast oboroženih sil sta ustvarila možnost za ustanovitev večjih tankovskih enot z vsemi potrebnimi pomožnimi sredstvi. Zato je vrhovni komandant pozimi 1943/44 ukazal vsem enotam, da na osvobodjeni del Italije pošljejo tankovski kader na kratek tečaj. Konec decembra 1943 so iz motoriziranega bataljona, ki se je po kapitulaciji Italije oblikoval v Splitu, odbrali šoferje, mehanike, artileriste in mitraljezce. Tako se je 94 borcev pripravilo, da jih pripeljejo v zavezniške baze v Italiji in na Bližnjem vzhodu, kjer naj bi se urili na tankih za nove tankovske enote NOV Jugoslavije. Ko so se vsi zbrali v Jajcu, je 25. decembra 1943 odšla skupina na pot čez Bosansko krajino in Liko v Senj. Pot so z leseno trabakulo nadaljevali do Visa in nato v Bari, kjer jih je pričakala vojna misija NOVJ. Odšli so v Altamuro, v naše taborišče jugozahodno od Barja. V istem obdobju se je pri glavni štabi Hrvatske zbrala skupina 20 borcev. Tudi ta skupina je morala skozi sneg na obalo pri Senju. Z ribiško ladjo je 10. januarja 1944 prispela na Vis.

Iz Altamure sta se obe skupini preselili v Carovigno blizu Brindisija. Tam se jima je 8. marca 1944 pridružila tretja skupina, ki je prišla iz partizanske avtomobilske šole pri komandi baze. To so bili zvečine primorski Slovenci in istrski Hrvati, ki so pobegnili iz posebnih kazenskih enot ali iz redne italijanske vojske, pa tudi zaporniki in interniranci, ki so bili odgnani v Italijo iz Slovenije, Dalmacije in Črne gore.

V Carovignu je bil ustanovljen 1. tankovski bataljon, uradno »motorizirani bataljon«. Po odločitvi VŠ NOVJ so tankisti 18. marca 1944 odpotovali v Egipt, v pristanišče Port Said, nato pa v Catatbo, kraj v puščavi, kakih 45 kilometrov jugozahodno od Kaira, kjer sta bila vojaško taborišče in poligon 8. britanske armade. Bataljon je bil razporejen v šest čet. Vsaka zase je šolala specialiste, tako šoferje tankov in avtomobilov, radiotelegrafiste, artileriste itd. Instruktorji so bili britanski oficirji, tolmači pa podoficirji kanadske vojske hrvatskega ali slovenskega rodu.

Bataljonu na poligonu v Catatbi se je pridružilo 600 pripadnikov bivšega kraljevega gardijske bataljona, ki je konec 1943 in v začetku leta 1944 skoraj ves prišel v vrste NOVJ. Predtem so se 10. julija 1943 uprli in ustanovili prvi odred NOVJ na Bližnjem vzhodu, ki je imel skupaj 1211 moč. Prvi tečaj se je končal 28. aprila 1944. Ta dan je iz Italije prispela v šolo druga skupina, med njimi 37 Slovencev, ki so pod vodstvom Naceta Goloba prispeli iz Bele krajine. Kolona je odšla na pot 26. januarja 1944 iz Metlike in se je v Drvarju pridružila skupini, ki je tam čakala. S težavo so se prebili do morja, nato na otok Vis, odtod pa v Italijo in Egipt.

Po šolanju se je ves bataljon (obiskovalcev obeh tečajev je bilo skupaj 1200) zbral v partizanskem taborišču Ginefa in 19. maja 1944 odpotoval z vlakom proti Port Saidu in nato s konvojem v Italijo. Nekaj časa so bili v prehodnem vojaškem taborišču zunaj Taranta, nato pa so 12. junija 1944 odpotovali v Gravino. Začasno so oblikovali štiri tankovske bataljo-

ne. Hkrati je delovala tankovska šola. Sem je prišla še skupina okrog sto tankistov iz Črne gore, Slavonije in vzhodne Bosne. V 35 dneh so prešli 1150 km. Po 15. juniju so začela prihajati motorna vozila in druga potrebna oprema.

Dne 16. julija 1944 je VS NOVJ izdal ukaz o ustanovitvi Prve tankovske brigade NOVJ (ta dan se v tankovskih enotah še danes pravlja kot dan tankistov). Takrat je brigada imela štiri tankovske bataljone, pristabne enote, oklepno četo (pozneje bataljon), skupaj 2003 moč ter 157 oklepnih vozil in tovornjakov. Imenovan je bil nov štab brigade (za političnega komisarja brigade je bil imenovan dr. France Hočevar, prvi komandant partizanskega tabor Gravina). Enote 1. tankovske brigade so sodelovale v bojih za osvoboditev Dalmacije, Hercegovine, Črne gore, vzhodne Bosne, Like, Hrvatskega in Slovenskega primorja, Istre, Trsta in Celovca. V bojih je padlo 168, ranjenih pa je bilo 195 borcev in starešin. Med boji je bilo uničenih 33 tankov in 5 oklepnih avtomobilov, poškodovanih pa je bilo 31 tankov in dva oklepna avtomobila. Skozi enote 1. tankovske brigade je šlo nad 300 borcev, več kot 1500 iz Slovenskega primorja in Istre. Okrog 300 prekaljenih borcev pa so brigadi poslali iz domovine, od tega 150 udeležencev NOB od leta 1941.

Predsednik republike Josip Broz Tito je za zasluge v bojih pri osvoboditvi domovine in v povojni graditvi JLA odlikoval 1. tankovsko brigado z redom partizanske zvezde z zlatim vencem, redom bratstva in enotnosti z zlatim vencem ter redom ljudske armade z lovorovim vencem.

Šeststo prekomorcev odide v Sovjetsko zvezo

V času, ko so se enote 1. tankovske brigade po oblikovanju v Gravini izkrcale na otoku Visu, je odšla skupina več kot 600 borcev in starešin iz Italije v Sovjetsko zvezo, da tam ustanovi 2. tankovsko brigado, saj so medtem politični in vojaški uspehi NOB pospešili nadaljnji razvoj naših tankovskih enot. Ta skupina je pred odhodom opravila ustrezne tečaje, vendar ob britanski oborožitvi; sestavljali so

jo tako rekoč že izučeni tankisti prekomorci. Pripadniki te skupine so prišli v partizansko taborišče Gravina prav tako kot oni s 1. tankovske brigade. Nekega dne so v bližini Barja borci vkrcali na letala in jih prepeljali na letališče pri Vinici v Ukrajini.

Prva skupina je skupaj s komandantom 1. tankovske brigade podpolkovnikom Vojom Radićem (kasnejšim narodnim herojem Jugoslavije in generalmajorjem JLA) v noči na 16. september 1944 preletela jugoslovansko ozemlje in frontno črto sovjetsko-nemške fronte v zahodni Romuniji. Polet iz Barja do Ukrajine je trajal kakih pet ur. Po nekaj dneh je prispela v Vinico še druga skupina, ki jo je vodil major Vlado Kalezić. Obe skupini sta se nato z vlakom odpeljali prek Kijeva in Moskve v Kolo-mno, kraj vzhodno od glavnega mesta Sovjetske zveze.

V Kolomnem je bil ogromen tabor z več tisoč Jugoslavlani, ki so se kot prisilni mobiliziranci v nemško vojsko prišli bojevati na vzhodni fronti, a jih je Rdeča armada ujela ali pa so sami našli pot k njej. Mnogi so želeli stopiti v NOV Jugoslavije. Iz te velike skupine so jih okrog 300 odbrali za 2. tankovsko brigado, v kateri je bil tudi književnik Vlado Firm iz Podčetrčka. Skupina se je pripojila tisti iz južne Italije, potem pa so z vlakom skupaj odpotovali prek Moskve na poligon pri naselju Tesnickoje, v bližini Tule. Podobno kot zahodni zavezniki v Catatbi v Afriki je imela tu Rdeča armada poligon za usposabljanje svojih tankistov. Iz Tesnickoje ga so pošiljali na fronto izučene tankiste, da bi dopolnjevali enote in ustanavljali nove. Tu so oblikovali tudi popolnoma nove tankovske brigade in druge enote ter jih nato pošiljali na fronto.

Po prihodu na ta poligon je bilo moštvo, predvideno za ustanovitev 2. tankovske brigade, razporejeno po enotah, kakršne je zahteval ustroj tankovske brigade, prilagojen sovjetskemu razmeram in izkušnjam. Urili so se po bataljonih in samostojnih četah za voznike, merilce pri topovih in druge dolžnosti. Instruktorji so bili sovjetski oficirji in podoficirji.

(se bo nadaljevalo)

Politična šola ZKJ Josip Broz Tito v Kumrovcu Dogmatiziranja ni

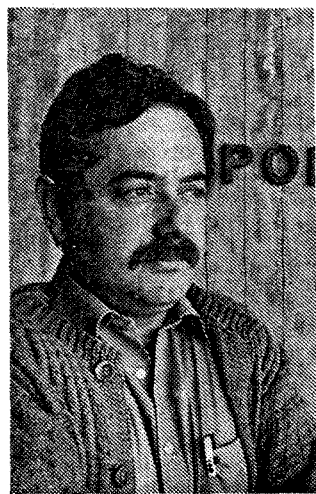
Med številnimi obiskovalci politične šole Josip Broz Tito v Kumrovcu, stisnjeni v ozki dolinici in skriti očem, je bil v času našega obiska tudi Marjan Maričič, predsednik brežiškega občinskega sindikalnega sveta. Srečali smo ga v pisarni, kjer se stekajo vse nitke šole, kjer se preprosto zve in ve vse o obiskovalcih, predavateljih in šoli, tudi težavah in še o marsičem; bil je pri tajnici.

Prosti čas, kako je z njim, nas je zanimalo srédi njega mravljišča, ki ga pravzaprav malo poznamo.

»Ni ga veliko. Imamo izredno strnjen študijski program, ki je zasnovan v pretežni meri na individualnem delu, v obliki interesnih skupin, krožkov, tematskih celot. Imamo osem tematskih celot. No, nekaj prostega časa se že najde, v glavnem pa je posvečen kulturniškemu delovanju. Nekaj malega kulture je že v hiši: vsaka delegacija (slovenski, hrvaški... itd. predstavniki) mora vsak mesec pripraviti svoj dan. Tako smo, denimo, letos februarja imeli dan slovenske kulture. Moram priznati, da imamo tukaj slovenski predstavniki nekoliko prednosti, ker imamo ožjo domovino v neposredni bližini, in so stiki tudi veliko

lažji. Kakorkoli že, dan slovenske kulture je bil eden boljših letos.

Za pestrost pa poskrbe tudi zunanje kulturniške skupine ali pa jim gremo naproti

Marjan Maričič

mi sami. Prejšnja leta smo hodili na gledališke predstave v Zagreb in Maribor, tudi v Celje, letos pa ni tolikšnega zanimanja. V Zagreb se odpravimo enkrat na mesec.

Očitno je, da se zanimanje za gledališče manjša, bi na kratko strnili Marjanove poglede.

»Ne toliko zanimanje kot dejstvo, da nas obiskujejo ra-

zlične skupine, od folklornih do izrazito komornih gledaliških, iz vse Jugoslavije in da pravzaprav nimamo potrebe, da bi iskali duhovno hrano še drugje.

Omeniti je treba tudi obiske pomembnih kulturno-zgodovinskih znamenitosti, krajev, spomenikov... Ogleдали smo si posavski muzej v Brezicah, bili smo še marsikje. Na voljo imamo knjižnico šole pa tudi v Spominskem domu borcev in mladine.

Kako bi ocenili način podajanja učne snovi?

»Najprej: nikakršnega dogmatiziranja ni. Za vsako tematsko celoto pridejo v predavalnice najeminentnejši strokovnjaki iz vse domovine. Kvaliteta je torej zagotovljena pa tudi širina pogledov. Običajna togost predavanja se kaj kmalu razbije v dodatnih oblikah, ki nenehno sproščajo možnost neposrednega dialoga, boja mnenj. Na krožkih preverjamo znanje, razčistujemo vprašanja, aktualiziramo teorijo, se poglabljamo tudi v tako imenovane »tabu« teme. To velja zlasti za širše družbenoekonomske poglede, manj za filozofska vprašanja.

Koliko in kako se predavatelji spopadajo z resničnostjo ob teoriji?

»Moram reči, da precej in da življenje nenehno vdira skozi teoretične vrzeli v naš svet, kljub temu pa je neposredna konfrontacija premalo, še vedno se otepamo s klišeji, ki so v praksi že preživeli, pravovernost včasih zamagljuje pogled zunaj šolskih oken. V celoti gledano pa smo vsekakor zelo seznanjeni z razmerami v naši družbi. Tako nam je, na primer, Sergej Kraigher predaval o dolgoročnem programu stabilizacije, govorili smo o deštalinizaciji kot zgodovinskem procesu, v celoti smo podoživeli cavtatsko posvetovanje in še marsikaj.

Kako slušatelj pravzaprav ob teh, brez dvoma zelo svobodnih oblikah izobraževanja, dokazuje svoje znanje?

»Kot že rečeno: v krožkih, debatnih skupinah, sproti nem preverjanju (brez ocen seveda) in pa, da vsa zadeva ne bi bila videti preveč enostavna in prelahka, z zaključnim izpitom, oziroma nalogo. Jaz, na primer, se ukvarjam s tehnološkimi in družbenimi faktorji produktivnosti dela. Naloge dobimo na razpisu, lahko pa snov predlagat kandidat sam. Delo je treba seveda tudi ustrezno zagovarjati.

Milenko Strašek

V počastitev 4. julija pohod po poteh 14. divizije

Pohod Pohorje-Rogu

Od 24. junija do 4. julija bo 70 mladincev in mladink ter pripadnikov JLA sodelovalo na pohodu Pohorje-Rogu. V tem času bodo prehodili 342 kilometrov po poteh 14. divizije. Franc Zemljarič, predsednik mestne konference ZSMS Maribor in komisar tega pohoda, je povedal, da so si že ogledali pot, po kateri bodo hodili. Komandant pohoda bo Stojan Ledinek, rezervni podporočnik, zaposlen v mestnem štabu teritorialne obrambe Maribor.

Pohod Pohorje-Rogu se bo začel 24. junija, ko se bodo pohodniki zbrali na Trgu svobode v Mariburu. Z vlakom se bodo odpeljali do Novega mesta in Uršnega sela. Tega dne bodo nadaljevali pohod od Uršnega sela do Podturna pri Dolenskih Toplicah. Čez Bazo 20 na Rogu bodo nadaljevali pot proti Ceremošnici. V legendarni partizanski vasi Ravnece bodo pripravili miting za domačine s sodelovanjem Gledališča ljudske vstaje iz Maribora.

Pot bo pohodnike vodila 26. junija do Trdinovega vrha prek Otočca do Šmarjete pri Šmarjeških Toplicah, kjer bodo prenočili. Mladina iz Novega mesta jim bo pripravila krajši kulturni program. V nadaljevanju poti bodo pohodniki 28. junija obiskali v Trebčah spominski park, domačija Ane Kostanjšek, osnovno šolo Marije Broz v Bistrici, rojstno hišo tovariša Tita v Kumrovcu in druge spominske objekte v tem kraju. Prenočili bodo v vasi Polje pri Sedlarjevem. Zvečer jih bo obiskal namestnik komandanta 14. divizije Tone Vidmar-Luka in jim pripovedoval o po-

hodu 14. divizije in o njenih bojih.

Pohodna brigada bo 29. junija nadaljevala pot prek Pirstajna do Dramelj, kjer jih bosta obiskala pohodnika 14. divizije na Štajersko Vesna Nose in Franc Javoršek in jim pripovedovala o njihovi doživljajih med tem pohodom. Tega dne in naslednjega dne bodo prenočili v Dramljah, kjer bodo pripravili 30. junija tovariški večer s sodelovanjem vojaškega ansambla mariborske garnizije. Prvega julija bodo odšli iz Dramelj prek Frankolovega do Vitanja, kjer bo pogovor z domačini. Tu jih bo obiskala tudi delegacija DPO in SM Maribor. O bojni poti 14. divizije na Štajersko jim bo spregovoril Anton Gregorič-Jakec, borec Tomšičeve brigade. Drugega julija bo pohodnike pot vodila iz Vitanja prek Rogle na Pesek, kjer jim bo klub mladih iz Maribora pripravil kulturni program. Pohodniki bodo 3. julija prek Osankarice in Areha prišli v Pekre. Na Osankarici jih bo obiskal Tone Kristl-Ulrich in jim spregovoril o bojih pohorskih in drugih partizanov v tem koncu Slovenije. Krajevna skupnost Pekre bo pohodnikom 3. julija zvečer pripravila kulturni program.

Pohod Pohorje-Rogu bodo končali na dan borca 4. julija, ko bodo pohodniki prišli na osrednjo proslavo dneva borca in 40-letnico pohoda 14. divizije na Štajersko v novo dvorano na Taboru. Tam bodo poročali o uspešno prehojeni poti. Pohod Pohorje-Rogu bo prispeval pomemben delež k ohranjanju in razvijanju izročila NOB in njihovem prenašanju na mlado generacijo ter k podružbljanju SLO in DS.

M. Kos

Na prvo zborovanje gorenjskih aktivistov

V letošnjem letu občina Domžale pripravlja že 16. srečanje oziroma zbor gorenjskih aktivistov. To je občina, iz katere smo pred 40 leti odšli na 1. zborovanje gorenjskih aktivistov, ki je bilo na Jelovici v dneh od 13. do 15. maja 1944. leta. Takrat sem na terenu delovala kot sekretarka okrajnega odbora LMS Lukovica. Okrožni odbor me je kot delegatko poslal na to zborovanje.

Tako kot si danes prireditelji želijo čimvečjo ude-

ležbo na tem in podobnih zboreh, so pred 40 leti želeli čimvečjo konspiracijo. Iz takratnega okrožja Kamnik nas je za takratne razmere krenilo kar precejšnje število. Dobro se še spominjam nekaterih tovarišic in tovarišev s tega srečanja: Marjanca iz Zasavja, Ljubo iz Tuhinja, Martina iz Komende, Rajko, Cveto, Branko, Jernač, Kožuh, Vlado, Silvo, Angelca. To so seveda ilegalna imena, ker po pravih takrat nismo spraševali. Izjema sta bila

le takratni sekretar OK KPS Andrej Stegna-Silvo in Jože Kavčič-Jernač, sekretar okrožnega odbora OF Kamnik.

Na pot smo krenili iz vasi Straža oziroma Dupelne. Pot sem poznala le delno. Mislim pa, da smo šli mimo Radomelj, Lahovč, Komenske Dobrave, Šenčurja. Spremljala nas je VDV. Če smo hoteli priti na Jelovico, smo morali čez reko Savo. Savski most pa so stražili Nemci. Zaradi tega smo nekaj metrov od mosta bredli reko. Sava je v prvih dneh maja zelo narasla, obenem pa je bila ledeno mrzla. Srečno smo prišli na drugi breg in nadaljevali pot.

S posvetovanja se najbolj spominjam referata Lidije Šentjurčeve. Med odmori smo se delegati posameznih okrožij med seboj pogovarjali o delu na terenu in se na ta način izmenjavali izkušnje. Tovarišica Angelca se bo verjetno še spomnila, kako eni od delegatov niso ustrezala trda tla planšarske kočice.

Ta delegatka sem bila jaz, ki do takrat, pri svojih 18 letih, še nikdar nisem tako »udobno« spala.

Pot nazaj je bila boljša toliko, da nam ni bilo potrebno bresti Save. Bila pa je dolga in nevarna. Kljub temu smo bili dobre volje. Verovali smo v boljšo prihodnost.

Marjanca

Srečanje gorenjskih aktivistov v Mengšu

Srečanje gorenjskih aktivistov OF je že tradicionalna oblika negovanja bojnega tovarštva ter oblika obujanja revolucionarnih tradicij. Doslej so gorenjske občine Kamnik, Skofja Loka, Kranj, Tržič, Radovljica, Jesenice, Ljubljana Šiška ter Domžale priredile že 15 takšnih srečanj.

Letos pripravljata pripravljalna odbora pri OK SZDL Domžale in pri krajevni konferenci SZDL Mengeš že 16. tako srečanje, ki ga prirejajo ob 40-letnici prvega takega zbora, ki so ga organizirali v maju 1944 na Jelovici. Prireditelvi bo združila predvsem nekdanje borce in aktiviste pa tudi druge občane številnih gorenjskih občin. Ta prireditelvi bo v nedeljo, 24. junija 1984, ob 10. uri pri Osnovni šoli narodnega heroja Matije Blejca-Matevža v Mengšu.

Mengšani so se za to priložnost izredno potrudili. Pripravili so lep kulturno-umetniški program, v katerem bodo nastopile vse tri godbe naše občine, prav tako združeni pevski zbori občine ter recitatorji. Slavnostni govornik bo dr. Marjan Rožič, predsednik zvezne konference SZDL Jugoslavije.

Prireditelji vabijo občane, da ob tej priložnosti izobešijo zastave, okrase domove, poskrbijo za slovesnost ter da storijo vse za to, da bi se gostje iz vse Gorenjske med nami kar najbolje počutili.

Po prireditvi bo v letnem gledališču v Mengšu tovariško srečanje, na katerega Mengšani tudi prijazno vabijo.

Partizansko slavlje

Prebivalci Šentviške gore na Tolminskem so konec tedna praznovali krajevni pranic. Na slovesnosti, ki so se je udeležili številni borci, odsejani domačini in drugi prebivalci tolminske ter severnoprimorske regije, je obujal spomine na dogodke iz NOB poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič. Prebivalci Šentviške gore, ki so krajevni praznik letos praznovali prvič, se še posebej živo spominjajo pomembnih bitk, izbojevanih leta 1943 pod Gradišarjevim robom in v Nartu. Slednja bitka je pomenila enega največjih spopadov s sovražnikom pred ustanovitvijo partizanskih brigad na Primorskem. V boju s sovražnikom so takrat sodelovali borci 2. in 4. čete 1. bataljona Severnoprimorskega odreda. Na nedeljski slovesnosti so med drugim odkrili pomnik revolucionarju Štefanu Rijavcu in poimenovali podružnično šolo po drugi brigadi Vojske državne varnosti, na slovesnosti pa so izročili domicilna prapora 1. in 3. bataljonu.

F. Š.

Gasilci v SLO in DS

V Mariboru bo 22. in 23. junija jubilejni 10. kongres Gasilske zveze Slovenije. Na njem bodo ocenili delo slovenskih gasilcev v zadnjih štirih letih in sprejeli smernice za nadaljnje delo. Za kongres so pripravili obsežno poročilo, v katerem so orisali tudi naloge gasilcev pri uredništvu nalog na področju SLO in DS. Predsedstvo Gasilske zveze Slovenije je večkrat razpravljalo o SLO in DS ter civilni zaščiti.

Občinske gasilske zveze in občinski štabi civilne zaštite niso povsod uskladili interesov pri izdelavi ocene kadrovskih potreb, saj je bila samo v 25 primerih izdelana skupna ocena. Pomanjkljivost teh ocen je tudi pri razporejanju žensk. Vključevanje gasilcev v gasilske enote je zadovoljivo glede na izvajanje akcij gašenja in reševanja, glede na nevarnosti, ob elementarnih nesrečah in v vojni in glede na sedanjo gasilsko tehniko. V gasilske enote Civilne zaštite je vključenih samo okoli 20 odstotkov operativnih članov, premalo je članic gasilskih društev. Gasilske organizaci-

je strokovno usposabljaajo člane gasilskih enot Civilne zaštite. Tak način vzgoje je organiziran predvsem v okviru občinskih gasilskih zvez. Premalo dopolnilnega in praktičnega usposabljanja pa je v osnovnih gasilskih organizacijah.

Za delovanje gasilskih organizacij in enot Civilne zaštite pri elementarnih in drugih nesrečah in v vojni je zelo pomembno ugotavljanje skupnih potreb po gasilni opremljenosti in gasilnih sredstvih. Ugotavljajo, da to načrtovanje ni v celoti zadovoljivo. Takšno ravnanje pri skupnem načrtovanju pa ne zagotavlja, da bi bile gasilske enote opremljene z določenimi tehničnimi sredstvi in tehniko. Premalo je bilo storjenega za uporabo in vključevanje radijskih zvez za potrebe operativnih enot, oziroma za izvajanje akcij gašenja in reševanja. Vsa gasilska društva morajo imeti svoje obrambne načrte, ki jih bodo uskladila z obrambnimi načrti krajevnih skupnosti ali ozdov, kjer društva delujejo. Te načrte pa je treba stalno dopolnjevati.

M.K.

Zdravilišče Dobrna • 63204 Dobrna •
tel. (063) n.c. 778.000 • direktor
778.012 • recepcija 778.023 • telex:
33817 yu Dobrna • tekoči račun: SDK
Celje 50700-603-30463

Oddih v zdravilišču, pravi oddih

V naravnem okolju Dobrne je bogastvo zdravja, miru in pravega oddiha. Dobrniška zdravilna voda že stoletja predstavlja izpolnitev upov mnogih, ki z naravnimi zdravilnimi sredstvi iščejo zdravje – to pa je tisto, česar smo vsi potrebni. Storitve nekaj zase in pridite na Dobrno.

Za vas smo pripravili posebne aranžmaje, ki veljajo od 1. 7. do 30. 9. 1984.

objekt	7 dni	10 dni	14 dni	21 dni
depandansa				
Zagreb ali Beograd	6.000 din	8.500 din	11.000 din	16.500 din
Zdraviliški dom	6.500 din	9.000 din	12.000 din	17.500 din
Hotel Dobrna	8.700 din	12.400 din	17.000 din	24.000 din

V ceno je vključeno: polni penzion za eno osebo v dvoposteljni sobi, en zdraviliški pregled, kopanje v termalni vodi, turistična taksa in prijava.

Doplačilo za enoposteljno sobo: Zdraviliški dom in depandansi: 60 din na dan, hotel Dobrna: 200 din dnevno.

Zdravstveni pavšal, ki vključuje: dodatni zdraviliški pregled in dve terapevtski storitvi na dan (razen nedelj in praznikov) – glede na terapijo, ki jo določi zdraviliški zdravnik.

7 dni	10 dni	14 dni	21 dni
3.400 din	4.800 din	6.000 din	9.000 din

Morebitna dodatna terapija se obračuna po rednem ceniku zdravstvenih storitev.

Zdravimo: ginekološke, ortopedske, revmatične in nevrološke bolezni, različna post-traumatska in psihonevrotična stanja in odpravljanje prekomerne telesne teže pod strokovnim vodstvom zdravstvenega kadra. Zaradi uspešnosti zdravljenja priporočamo 21-dnevne programe, v katerih je vključen še dodatno en zdraviliški pregled.

V času bivanja na Dobrni se lahko odločite za storitve naše kozmetične nege (n. pr.: masaža obraza in dekolteja, terapija aken, jontoforeza, epilacija, elektrokoagulacija, vitaminske obloge itd.) Tistim, ki se v kopalni obleki zaradi maščobnih blazin na bokih in stegnih počutite neugodno, priporočamo terapijo s celutronom. Izrabite lahko tudi možnost zdravljenja z akupunkturo.

Rekreacija: trim kabinet, štiristezno avtomatsko kegljišče, pokrit termalni bazen (12x18 m) s sončno teraso, savna, trim steza, urejene sprehajalne poti, kolesarjenje, tenis, namizni tenis, balinanje, izleti.

Razvedrilo: družabna srečanja – zabave s plesom, pikniki, promenadni koncerti, kulturne in turistične prireditve, ples ob svečah v stari kavarni.

Naš naslov:
ZDRAVILIŠČE DOBRNA, 63204 DOBRNA
Telefon: (063) 778-000 ali 778-023
Telegram: Zdravilišče Dobrna
Telex: 33817 dobrna yu

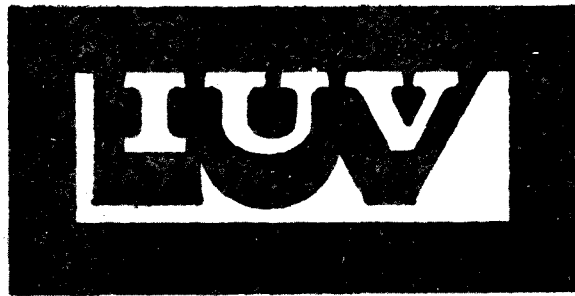
KARTONAŽNA TOVARNA LJUBLJANA

valkarton

TOZD VALKARTON LOGATEC

61370 Logatec, Tržaška c. 1

Telefon: (061) 741-411
Telex: 31684 Yu Val

Usnje – Usnjena
in krznena konfekcija –
Kržno
Leather – Leather and
fur garment – Fur
Telefon: (061) 88-311 –
4 linije
Telegraf: IUV Usnjarna
Šmartno
Konto: NB Vrhnika
50110-601-29023

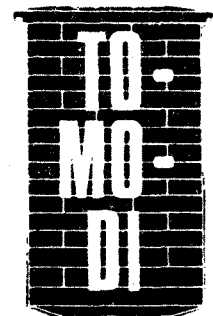
INDUSTRIJA USNJA VRHNIKA
TOZD USNJARNA
ŠMARTNO

61275 ŠMARTNO PRI LITJI
SLOVENIJA – JUGOSLAVIJA

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

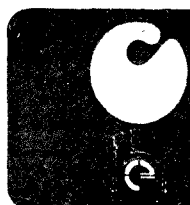
MONTAŽNO
INDUSTRIJSKO
PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

CESTNO PODJETJE KRANJ

VZDRŽUJEMO, REKONSTRUIRAMO IN GRADIMO CESTE.
POLEG TEGA PA OPRAVLJAMO TUDI DRUGA DELA
NIZKIH GRADENJ, OPRAVLJAMO TRANSPORTNE IN
STROJNE STORITVE TER PRODAJAMO GRAMOZNE IN
KAMNITE MATERIALE.

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom.

Tel. (068) 61-811, Telex: 35795

KUPON

Prosim, pošljite mi informativno gradivo in cenik storitev
na naslov:

LJUBLJANA

Odred partizanskih
delavnic 99 D

Pri odboru Skupnosti vezistov NOV Slovenije zelo prizadevno deluje mladinska pohodna enota »Odred partizanskih delavnic 99 d«. Enota ima štiri bataljone. Dva sestavljajo delavci Iskre, po en bataljon pa je pri PTT in RTV. V eno četo so vključeni delavci Radia Zagreb. Enota skrbi za obujanje tradicij vezistov NOB. Pohodov ob pomnikih NOB se v tej enoti udele-

Ob prihodu na srečanje vezistov NOV v Mostecu

žuje nad 200 mladih. Za šestletno uspešno delo je enota prejela srebrni znak OF, plaketo odbora vezistov NOB Slovenije in vrsto drugih priznanj. Odbor vezistov NOB ji je predal tudi domičilni trak. Na svojih pohodih so člani te enote doslej obiskali skoraj vso Slovenijo. Največ pohodov so imeli v Beli krajini, na Primorskem in Štajerskem. Pohod so pripravili tudi na dan srečanja vezistov NOB Slovenije 9. junija, ko so bili navzoči tudi pri odkritju spominske plošče Kričacu, in sicer na poslopju v Gubčevi 17 v Ljubljani. Spotoma so položili cvetje h grobnici narodnih herojev v Ljubljani.

BRANKO BLENKUŠ

KOČEVJE

Prizadevni RVS

Letošnje leto je za člane rezervnih vojaških starešin kočevske občine zelo razgibano. V zimskem in spomladanskem času so ocenili delo za minulo leto. V maju so se udeležili proslave ob dnevu vojnega letalstva in se seznanili z dosežki na tem področju. Ob koncu maja in v juniju so organizirali vrsto predavanj s področja obrambne vzgoje in družbene samozaščite. Vodstvo občinske organizacije in krajevne organizacije ZRVS skrbi za razreševanje drugih vprašanj, kot so vključevanje mladih v vojaške poklice, sodelovanje rezervnih vojaških starešin v delegatskem sistemu in pri drugih nalogah. Organizirali bodo tudi srečanja članov ZRVS z mladino. V načrtu imajo posebno udeležbo na osrednji proslavi v Koprivniku, ki bo 8. septembra letos.

VIKTOR DRAGOŠ

Mirnopoški tek – že tretjič

Pripravljalni odbor pri mladinski organizaciji in športno društvo v Mirni peči pri Novem mestu sta pripravila vse potrebno za 3. Mirnopoški tek, ki bo v soboto, 30. junija, ob petih popoldne. Start bo pri spomeniku NOB v Mirni peči, pot 21 km dolgega teka pa vodi po dolini Temenice skozi Malensko vas, mimo Vrhovega skozi dolenske gozdove do Brezove rebri, od koder se bo spustila na znamenito Frato, domovane prve Novomeške čete v 1941. letu. S Frate bodo udeleženci tekli v eno izmed najlepših slovenskih kraških kotlin – v globodolsko kotlino in iz nje mimo Ivanje vasi v ciljno ravnino v Mirni peči. Na Frati in Globodolu bosta pripravljena okrepevalnici, ob progi pa bodo uredili tudi več postaj s pitno vodo.

Razen zdaj že tradicionalnega Mirnopoškega teka, ki velja hkrati tudi kot prvenstvo Dolenjske v malem maratonu, pa pri-

IDRIJA

Priznanja borcem
Gregorčičeve brigade

Sekcija borcev Gregorčičeve brigade, ki deluje pri občinski organizaciji ZZB NOV Idrija je pripravila slovesno podelitev priznanj in spominskega znaka, ki ga je 28 borcem Gregorčičeve brigade iz občine Idrija za njihovo aktivno sodelovanje v NOB in prispevek k socialistični revoluciji podelila skupnost borcev Gregorčičeve brigade ob 40-letnici ustanovitve te partizanske enote.

S. KOVAČ

VOJSKO

Krajevni praznik

V spomin na eno najuspešnejših partizanskih akcij v Slovenskem primorju 22. junija 1943. leta, ko je skupina borcev Gregorčičeve brigade pod vodstvom narodnega heroja Ivana Tursiča uspešno napadla italijanski policijski avtomobil v Razorih med Mrzlo rupe in Vojskim, so na tem kraju lani tej partizanski zmagi postavili spominsko ploščo. Okupator je naslednji dan požgal številne domačije na vojskarski planoti. Krajski Vojskega v spomin na te dogodke praznujejo v soboto, 23. junija, krajevni praznik. V soboto ob 19. uri se bodo krajski in drugi gostje zbrali pred lovsko kočjo na Vojskem in se s proslavo spomnili dogodkov pred 41. leti. Zasluznim krajanom in organizacijam bodo podelili krajevna priznanja OF. V kulturnem programu bodo sodelovali pevski zbor in mlad iz Vojskega.

S. KOVAČ

Vezisti NOV, ki živijo na Gorenjskem

KRANJ

Vezisti NOV Gorenjske

Vezisti NOV Gorenjske so se 2. junija srečali z delavci Iskre v Kranju. Tu so jim pripravili lep kulturni program in jih pogostili. Vezisti so delavcem Iskre izročili povečano sliko z lanskega srečanja. V soboto, 9. junija, pa so se vezisti udeležili tudi vseslovenskega srečanja vezistov NOV, ki je bilo v vojašnici Ljuba Šercerja in v Mostecu v Ljubljani. Ob tej priložnosti so se s svojimi družinskimi člani tudi slikali.

BRANKO BLENKUŠ

Vabila

Krajevna skupnost Renče skupaj z vsemi DPO vabi bivše borce in aktiviste NOB na praznovanje krajevnega praznika, ki bo dne 4. julija v Renčah. Ob 8.30 bo slavnostna seja skupščine KS, kjer bo med ostalim podeljen domicil kurirski postaji P 12. Ob 9.30 bo odkritje obeležja Karavli P 12 na novi lovski kioči na Kremencah (cesta Renče-Ternica) in ob 11.30 odprli novo šolo v Renčah.

Na praznovanje vabimo vse pripadnike kurirske postaje Karavli P 12 in svojce padlih kurirjev te karavle, vse borce in aktiviste NOV ter druge prebivalce.

★

Vabimo borke in borce Gornjevipske partizanske čete na zbor, ki bo 4. julija 1984 ob 11. uri na Nanosu. Avtobus bo odpeljal z avtobusne postaje v Ajdovščini ob 9. uri in se bo ustavljal na vseh postajah do Podnanosa.

Domičilni odbor Skupnosti borcev Gornjevipske partizanske čete Ajdovščina

★

Delovni kolektiv tovarne usnja Utok Kamnik in občinski odbor ZZB NOV Kamnik vabita vse nekdanje borce Kamniškega bataljona, Slandrove brigade in aktiviste kamniškega okrožja OF k odkritju doprsnega kipa narodnemu heroju Jakobu Molku-Moharju, ki bo na praznik borca 4. julija 1984 ob 9. uri v Kamniku v Parmovi ulici poleg tovarne usnja.

★

Že lani smo se krajski KS Vojsko na pobudo DPO v KS odločili, da bomo letos za krajevni praznik odkrili spominsko ploščo aktivistoma Nacetu in Ilinki Kogej pri Gnezdu.

Zaradi objektivnih težav in upoštevanja želja in predloga svojcev pokojnih pa smo svoj namen opustili in se dogovorili, da bomo akcijo nadaljevali ter ob prihodnjem krajevnem prazniku, leta 1985, odkrili obeležje vsem krajanom – žrtvam NOB v središču vasi.

Ob tej priložnosti vabimo vse domačine, borce in vse druge na proslavo dneva KS Vojsko, ki bo v soboto, 23. junija 1984, ob 19. uri.

DPO KS Vojsko

Krajevna skupnost Bukovica-Senkov turn in Vodice, družbenopolitične organizacije ter odbor Gorenjskega odreda vabijo na praznovanje krajevnega praznika, ki bo v soboto, 23. junija, ob 17. uri pri spominskem obeležju v Vesci pri Vodichah.

Udeleženci proslave se bodo tako spomnili uspešnega preboja enot odreda iz sovražnikovega obroča 13. junija 1944. Slavnostni govornik bo prvi komisar Gorenjskega odreda Vinko Hafner.

★

Na otoku Visu in v Dalmaciji so stekle priprave na osrednjo proslavo v počastitev dneva mornarice in pomorstva Jugoslavije, ki bo 10. septembra. Letos bo to zborovanje združeno s proslavo v počastitev 40-letnice prihoda Vrhovnega štaba NOVJ in tovariša Tita ter osrednjega vodstva nove Jugoslavije na otok Vis.

Osrednji odbor prekomorcev borcev NOVJ organizira štiridnevni izlet z avtobusom na otok Vis. Avtobus bo peljal, če bo najmanj 45 prijav, iz Pirana-Kozine, Rupe v Split in s trajektom na otok Vis. Če bo dovolj prijav, bo avtobus peljal tudi iz Ljubljane.

Za prevoz z avtobusom, hrano in prenočitve v hotelu ali pri zasebniku bo vsak posameznik prispeval 7970 dinarjev. Nosilci partizanske spomenice imajo brezplačno vožnjo, vojaški invalidi pa imajo pri vožnji 75-odstotni popust.

Prijave za izlet sprejema Slavnik Koper do prvega avgusta. Vse nadrobnejše informacije dobite pri Slavnik Koper, telefon (066) 22-660 tov. Ivica Zupan) in pri vseh primorskih občinskih odborih ZZB NOV.

Obvestilo

Odbor skupnosti borcev Levstikove brigade obvešča vse borce brigade, da bo 23. junija 1984 ob krajevnem prazniku KS Škofljica poimenovana osnovna šola po naši brigadi.

Otvoritev šole z odkritjem plošče Levstikove brigade bo 23. junija ob 15. uri v Škofljici.

Vabimo vse borce, da se poimenovanja šole in proslave krajevnega praznika udeležijo v čim večjem številu.

ODBOR SKUPNOSTI BORCEV
8. SNOUB »Frana Levstika«

Poizvedbe

Prosim vse tovariše, ki bi na tej skupinski fotografiji prepoznali sebe, vojnega tovariša, znanca ali sorodnika, da mi kaj več sporočijo o bojni poti teh partizanov, še posebej pa o partizanu, ki stoji z leve proti desni. Fotografija je verjetno nastala spomladi 1945 ob prodiranju iz Bele krajine proti Ljubljani in je bila last partizana Franca Lavriča (na sliki stoji drugi z leve proti

desni) iz Grosupljega, roj. 21. 7. 1912. Po pomanjkljivih podatkih je znano, da je bil v 8. Levstikovi in 10. Ljubljanski brigadi ali obveščevalec 18. divizije NOV, padel pa je 8. 5. 1945 na Orlah pri Ljubljani. Podatke pošljite na naslov: Franc Lavrič, ml., Viška 49/a, 61111 Ljubljana.

★

Izvršni odbor borcev Gorenjskega vojnega področja zbira gradivo za monografijo gorenjskega vojnega področja. Borce prosimo, da s svojimi prispevki pomagajo ohraniti spomine na čas obstoja te oblasti. Se posebno nas zanima, kdo so bili projektanti in graditelji tovarne žičnice od Blegošarja do Kaniževše in električne centrale v Farjem potoku (danes Potok). Svoj prispevek pošljite na naslov: Janko Urbanc, Mlakarjeva 16, Kranj.

Izvršni odbor borcev

★

Potrebujem nekatere podatke o članih štaba 2. brigade VDV za čas od oktobra 1944 do januarja 1945. Med NOB sem bil v tem

času v štabu, 3. brigade VDV. Zdi se mi, da je bil takrat komandant brigade Slavko Furlan-Dušan, njegov namestnik pa Branko Jerkič. Komisar brigade je bil Boštjan Remškar, njegov namestnik pa Franc Pekovec-Poki, načelnik štaba brigade pa je bil Anton Dežman-Tonček. Rad bi izvedel, če se prav spominjam, posebno me zanima funkcija Antona Dežmana-Tončka. Sedaj sem predsednik krajevnega odbora ZZB NOV Lesce. Posamezni borci v Lescah različno razlagajo funkcijo Tončka Dežmana v 2. brigadi VDV. Nekateri trdijo, da je bil namestnik komandanta te brigade. Zelo bom hvaležen za te podatke, da bomo lahko izpolnili življenjepis narodnega heroja Tončka Dežmana. Podatke pošljite na naslov: Franc Maze, Finžgarjeva 5, 64248 Lesce.

Kolesarski maraton »Pohorski bataljon«

Na dan borca bo legendarno Pohorje že šestič obkrožila karavana kolesarjev. Prevozili bodo sto petdeset kilometrov in se tako spomnili 41-letnice zadnjega boja pohorskega bataljona, dneva borca in 40-letnice prihoda 14. divizije na Štajersko. Prijavnina, nadzorna in ciljna mesta bodo v Mariboru, Slovenski Bistrici, Slovenskih Konjicah, Vitanju, Mislinji, Slovenj Gradcu, Dravogradu, Radljah in Rušah. Cilji bodo v vseh krajih starta, v Mariboru pa v športnem parku Tabor, kjer bo osrednja proslava »Štajerska v boju« in odprtje večnamen-

ske dvorane. Vsak udeleženec, ki bo v enajstih urah prevozil progo, bo dobil spominsko medaljo.

Startnina za maraton je 150 dinarjev in jo morate plačati ob dvigu kontrolnega kartona, ki jih lahko dobite na vseh startih in v Ljubljani v pralnici in likalnici Karlo Cerjak na Pijadejevi 26. Tam lahko kupijo kartone samo tisti, ki bodo startali v Mariboru.

Letos se bo maratona prvič udeležila tudi ekipa članov ZZB NOV.

B. K.

Tone Gošnik

Vinko Povše

V Dolenjskih Toplicah smo se marca poslovili od Vinka Povšeta, rojenega 1896. leta na Selih. Italijani so ga odpeljali v internacijo v Renicci. Trije njegovi sinovi so bili v NOB, eden je padel. Izvoljen je bil za predsednika NOO.

Cilka Bavcon

Aprila je v Ljubljani umrla 94-letna Cilka Bavcon. Bila je aktivistka OF, ki ji nobena naloga ni bila pretežka. Aktivisti terena in kvarta Bežigrad so ji zaupali, zato je bila izbrana za sekretarko AFŽ.

Francka Škrbec

Marca smo se v Borovnici poslovili od Francke Škrbec iz Dola pri Borovnici. Rodila se je pred 60. leti v Strahomeru. Trije njeni bratje so padli med NOB, z mamo pa sta usli domobranskemu pokolu v Kozlarjevi gošči. Kljub vsemu je sodelovala z NOB kot aktivistka.

Ivanka Zarnik

V 74. letu je umrla Ivanka Zarnik. Zaradi sodelovanja z NOB je morala v izgnanstvo in 1945. leta se je vrnila na uničeno domačijo. Bila je tudi članica AFŽ.

Ivan Novak

Ivan Novak se je rodil v Vodich pri Kalobju 1928. leta. Še mladi fant se je priključil borbem in postal kurir TV postaje v Kostrivnici pri Kalobju.

Alojz Pavlin

Avgusta lani smo se na Jezerskem poslovili od Alojzeta Pavlina, rojenega 1913. leta v Dolžu pri Novem mestu. V začetku 1944. leta se je pridružil borbem Kokrškega odreda, kasneje pa je bil v enotah 9. korpusa. Po vojni je bil pri Narodni zaščiti.

Tone Posavec

V Rogški Slatini smo se februarja poslovili od borca 15. divizije in aktivnega družbenopolitičnega delavca Toneta Posavca, rojenega pred 56 leti. Prejel je več vojnih in povojnih priznanj in odlikovanj.

Ivan Marušič

V Kojskem v Goriških Brdih smo se marca poslovili od Ivana Marušiča. Živka, rojenega 1913. leta. Že 1942. leta je aktivno deloval z OF in v začetku 1943. odšel v partizane. Bil je komandir čete v Gradnikovi brigadi, komandir minerskega voda v 17. brigadi in vodja orožarne Briško-beneškega odreda. Imel je čin rezervnega kapetana JLA in bil je nosilec več odlikovanj in priznanj.

Mara Berčič-Kosec

Marca smo se v Gamljnah poslovili od skromne in požrtvovalne revolucionarke in delavke Mare Berčič-Kosec, rojene 1915. leta. Bila je življenjska spremljevalka narodnega heroja Staneta Kosca. Skupaj sta se bojevala že pred vojno, julija 1941. leta sta bila med prvimi partizani Raške čete. Njene najbližje je okupator izselil, pred požigom Rašice pa so zažgali tudi njihov dom. Ob napadu Nemcev je bila ranjena in je kljub temu ostala v svoji četi. Po vojni se je zaposlila v tovarni Rašica, kjer je dočakala tudi pokoj.

Antonija Štefe

Na Kokrici smo se februarja poslovili od Antonije Štefe, rojene 1898. leta. Borcem in aktivistom je bila poznana kot ena najbolj pogumnih žena na Mlaki. Že julija 1941 je postal njen dom zbirališče prvih partizanov in terenskih delavcev. Njen dom je bil ena izmed prvih javk, ki so ga imenovali Pri hrastu. Bila je prva sekretarka AFŽ. Vsa aktivnost družine ni ostala prikrita sovražniku. Štefetova mama je morala zapustiti dom in z vso družino oditi v ilegalo med borbe. Bila je dvakrat odlikovana.

Frančiška Weithauser

Marca smo se poslovili od 82-letne Franciške Weithauser iz Pesjega. Sina so ji ustrelili v celjskih zaporih, vso njeno družino pa odpeljali v taborišče.

Lovrenc Ivančič

Marca smo se na Uncu poslovili od Lovrenca Ivančiča iz Slivice. Rodil se je 1913. leta. Z OF je začel aktivno sodelovati 1942. leta in proti koncu 1943. leta je odšel med partizane. Bil je mladjec v enotah 9. korpusa. Odlikovan je bil z redom zaslug za narod.

Maks Likovnik

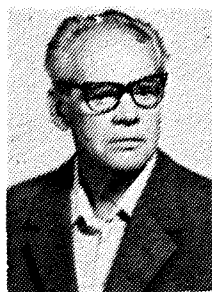
Pred enim letom je v Mariboru umrl Maks Likovnik. Takoj po okupaciji domovine se je v železniških delavnicah povezal z Angelom Besednjakom. Ko mu je grozila nevarnost, je odšel v železniško kurilnico v Ljubljano in se povezal z OF. Bil je strojevodja in prevažal je s pomožnim vlakom material za NOV na relaciji Ljubljana-Metlika-Kočevje Postojna. Tudi po vojni je ostal zvest železnici. Bil je dvakrat odlikovan.

Janez Dulc

V 79. letu je umrl Janez Dulc iz Stranj pri Škocjanu. Zaradi aktivnega dela z OF je bil interniran v Italijo. Po kapitulaciji Italije se je vključil v enote NOV na Primorskem. Kmalu je bil ujet in odpeljan v Dachau.

Alojz Simčič

V Postojni smo se aprila poslovili od Alojza Simčiča. Rodil se je 1905. leta v Zalogu pri Postojni. Že v začetku 1942. leta se je aktivno in organizirano vključil v NOB. Italijanska policija ga je aretirala in odpeljala v tržaške zapore in naprej v konfinacijo. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in ponovno začel delati za NOB. Odšel je v Vojkovo brigado, od tam pa v pionirsko četo 7. korpusa. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan. Po vojni pa je prejel več priznanj in odlikovanj. Bil je vojaški vojni invalid.

Franc Špehar

Februarja smo se v Dravljah poslovili od 71-letnega Franca Špehara. Bil je aktivist OF. Junija 1944 je odšel med partizane, v Gradnikovo in Prešernovo brigado. Bil je dvakrat ranjen in se je zdravil v bolnišnici Franja. Ostal je invalid.

Franci Ravnak

Na Vojniku smo se marca poslovili od Francija Ravnaka, rojenega 1916. leta. Že pred vojno je sodeloval v delavsko-prosvetnih društvih Svoboda in Vzemnost ter v društvu kmečkih fantov in deklet. Med okupacijo je sodeloval z NOG. V NOV je vstopil 1944. leta in bil v Zidansko-vi brigadi. Bil je dvakrat odlikovan.

Jakob Vipotnik

Marca je umrl Jakob Vipotnik, rojen 1922. leta v Grobelnem. Med prvimi v svojem kraju je začel sodelovati z OF. Od 1942. leta pa je bil v taborišču v Dachau. Bil je odlikovan.

Jože Sever

V Trebnjem smo se marca poslovili od aktivista in borca NOB Jožeta Severja, rojenega 1923. leta v Artiči vasi pri Grosupljem. Leta 1942 se je aktivno vključil v OF in bil istega leta sprejet v SKOJ. Leta 1943 je odšel v Gradnikovo brigado, decembra istega leta je bil premeščen v Gubčevo brigado in 1944. leta v TV-5 in odsek za zvezo. Imel je čim poročnika.

Stanko Medved

Marca je umrl Stanko Medved iz Podkuma pri Zagorju ob Savi. Rodil se je 1908. leta. Med okupacijo je aktivno delal z OF. Delal je čevlje za partizane. V NOB se je aktivno vključil 1944. leta v 8. brigado.

Pravni svetovalec

A. R. S. Ali res ni treba plačati davka od stavb za stare stanovanjske hiše?

Odgovor: Po republiškem zakonu o davkih občanov so med drugim ne plača davka od premoženja na posest stavb od stanovanjskih stavb, za katere se v postopku vrednotenja stavb ugotovi, da ne presegajo števila točk oziroma vrednosti, kot to določi pristojna občinska skupščina.

Ž. A. Vaš pokojni sin, ki je umrl letos februarja, je bil vojaški vojni invalid, in sicer 100-odstotni. Z njim ste vseskozi živeli skupaj in skrbeli zanj. Preživljali ste se iz sinovega premoženja oziroma iz njegovih invalidskih prejemkov. Ali imate pravico do kakih dajatev po njem in kam naj se obrnete?

Odgovor: Starši imajo po smrti vojaškega invalida od I. do VII. skupine pravico do družinske invalidnine ob pogoju, da so zanj skrbeli v zadnjih petih letih pred njegovo smrtjo ali da jih je pokojni vojaški invalid preživljal v zadnjih petih letih pred svojo smrtjo. Glede na podatke vašega dopisa bi bili torej upravičeni do družinske invalidnine po pokojnem sinu. Če pa je res, kot to trdite v vašem dopisu, da nimate nikakih sredstev, za preživljanje, bi imeli tudi pravico do invalidskega dodatka k družinski invalidnini. Zaradi podrobnejših informacij se obrnite na občinski pravni organ, ki je pristojen za zadeve borcev in vojaških invalidov.

S. P. K. Ali je res, da so pologa za potovanje v tujino odslej oproščeni tudi borci in njihovi družinski člani?

Odgovor: Po uredbi o spremembah in dopolnitvah uredbe o pologu za dinarje, ki jih imajo občani pravico odnesti iz Jugoslavije (Uradni list SFRJ, št. 28/1984), ki je stopila v veljavo 1. 6. 1984, so med drugimi oproščeni plačila pologa tudi borci in njihovi družinski člani, vendar le v primeru če potujejo v tujino, da bi obiskali zgodovinske kraje in spomenike.

A.P.J. Ste borec NOV od začetka leta 1944. Pokojnina vam je bila na osnovi 40 let pokojninske dobe odmerjena v višini 85 odstotkov pokojninske osnove. Ali ste kot borec NOV od leta 1944 upravičeni do kakšnega dodatka k pokojnini oziroma do povečanja pokojnine?

Odgovor: Borcem NOV se sicer ustrezno poveča pokojnina (za 60, 30 ali 10 odstotkov - glede na leto vstopa v NOV) vendar pa le, če njihova pokojnina, odmerjena po pokojninski dobi, ne dosega 85 odstotkov pokojninske osnove, in da sme tako povečana pokojnina znašati največ 85 odstotkov pokojninske osnove. Ker vam je bila pokojnina na osnovi 40 let pokojninske dobe že odmerjena v višini 85 odstotkov pokojninske osnove, se vam torej odmerjena pokojnina ne more povečati, in tudi niste upravičeni kot borec do kakšnega dodatka.

R.J.Z. Ste 90-odstotni mirnodobni vojaški invalid od leta 1948 dalje. Menite, da je ta invalidnost posledica tega, ker ste bili med okupacijo v taborišču. Ali je kakšna možnost, da se vam prizna lastnosti vojaškega vojne invalida?

Odgovor: Tudi če bi dokazali, da ste dobili okvaro organizma zaradi bolezni v okoliščinah iz 5; 6. ali 8. člena zveznega zakona o vojaških invalidih, vaše zahteve za priznanje statusa vojaškega vojnega invalida po 94. členu (in sicer tudi v obnovi postopka) ne bi vzele v postopek, ker bi bila vložena po 31.12.1952.

Jože Vidic

Ob 40-letnici nemškega zločina nad zdravnikom in ranjenci

Tragedija v partizanski bolnišnici pri Komendi

Mengeški zdravnik dr. Tine Zajec se je še enkrat ozri po svoji ordinaciji. Tesnoba mu je stiskala srce. Napočil je trenutek odločitve: odhod k partizanom. Le svaku Janezu je zaupal to skrivnost:

»Ponoči pripravite vse instrumente, zdravila, obveze in pošljite za menoj na Komendsko Dobravo. Po mojem odhodu obvesti partizane in zaščitnike, da ti pomagajo. Pazite, da ne razbijete steklenic.«

Odpeljal se je z avtomobilom. V gozdu pri Lahovčah so ga že nestrpnost pričakovali terenski delavci OF. Avtomobil so skrili v bunker, potem pa so nadaljevali pot v hrib.

»Iz dneva v dan se boji zaostrujejo, vedno več imamo ranjencev,« mu je dejal sekretar okrožnega odbora OF Kamnik Jože Kavčič-Jernač. »Tu nekje v bližini bomo zgradili novo bolnišnico. Poiskati moramo varen kraj. Dodeliti ti bomo štiri sposobne in zanesljive delavce, ki so že gradili bunkerje v Tuhinjski dolini in Kamniški Bistrici. Dva sta tesarja, dva pa navadna delavca, ki bosta izkopala jame in pomagala pri gradnji. Za material, deske, vezne in oporne tramove ter druge potrebščine bo skrbel Kosirnik Ivan s Komendske Dobrave. Je sposoben kmečki fant in vaški aktivist, ki dobro pozna okolico in ti bo v veliko pomoč.«

Marca 1944. leta so izdelali načrt za bolnišnico, pripravili gradbeni material in izbrali lokacijo. Čudno se sliši, a je le res: danes sploh ne moremo več ugotoviti, kdo je predlagal tisto nesrečno lokacijo. Načrti bunkerjev pa domnevamo, da so bili delo dr. Tineta Zajca in tesarja Janeza Breliha. Graditi so začeli okrog prvega aprila 1944. leta.

Kako so gradili bolnišnico

Ivan Kosirnik s Komendske Dobrave, edini preživeli član nekdanje bolnišnice, se gradnje bolnišnice spominja takole:

»Kot kmečki sin sem že prej delal za partizane, predvsem za gospodarsko komisijo. Vozil sem les in gradbeni material za graditev raznih bunkerjev za potrebe okrožnega odbora OF, okrajnih organizacij OF in gospodarske komisije. V okolici Dobrave je bilo več bunkerjev.

Po prihodu dr. Tineta Zajca smo se lotili gradnje bolnišnice. Lokacijo za bolnišnico smo izbrali v globeli gostega gozda, ki je približno na sredini poti med Komendo in Komendsko Dobravo, okrog 500 metrov levo od te poti. Ne spominjam se, kdo je izbral ta kraj, zagotovo pa vem, da izbrani lokaciji ni nihče nasprotoval.

Med gradnjo bolnišnice so bili okoličani pretežno za partizane. Nismo vedeli, kako vneto in tajno že delujejo domobranski ogledniki po vaseh, po katerih so se v naslednjih mesecih kot osat razrastle domobranske postojanke. Zaradi pomanjkljivih tovrstnih informacij smo to povsem zanemarili pri očni pravilnosti izbire kraja za bolnišnico.

Do aprila 1944. leta je bila komenska okolica za partizane raj v peklu.

Hudo je bilo le ob raznih hajkah, sicer pa so se partizani tudi podnevi gibali v bližini vasi. Orožniška postojanka v Komendi ni bila preveč bojovita, bolj nevarni so bili kamniški gestapovci, policisti in raztrganci. Le-ti pa so po navadi udarjali v različne smeri po poročilih vohunov in izdajalcev.

Gradbeni les za gradnjo bolnišnice smo dobili na žagi v vasi Grad pri Cerkljah. Žaga je bila last Ivana Kosirnika, gostilničarja in lesnega trgovca iz Lahovč, in Franca Skerjanca, prav tako lesnega trgovca iz Lahovč. Njuni delavci in Kočarjev iz Grada so les vozili do naše hiše na Komendski Dobravi. Niti lastnika žage niti delavci, ki so prevažali les, niso vedeli, za kaj ga bomo potrebovali. Rekli smo jim, da ga potrebujemo za gradnjo bunkerjev, ki jih bomo uporabljali za skladišča.

S Komendske Dobrave sem do kraja gradnje bolnišnice sam z domačimi konji prevozil ves les in gradbeni material. Glavno besedo pri gradnji bolnišnice je imel Janez Brelih, tesar z bližnje vasi Gora, njegov pomočnik pa je bil tesar Vincenc Mali iz Most pri Komendi. Za pomoč pri kopanju jam je sekretar okrožnega odbora OF Kamnik Jože Kavčič-Jernač dodelil dva starejša moža iz Stranj, ki sta že pomagala graditi bunkerje in bolnišnice v Tuhinjski dolini in Kamniški Bistrici ter sta si s tem že pridobila zaupanje in izkušnje. Ta dva sta najprej izkopala 8 metrov dolgo in 2,5 metra široko glavno jamo za bunker za bolnike oziroma ranjence. V neposredni bližini smo zgradili še bunker za zdravnika, bunker za kuhinjo in bolničarki ter bunker za skladišče. Z notranje strani so bili bunkerji obiti z deskami, na krovu pa so bili tramovi obiti s pločevino in lepenko. Vsi bunkerji so bili na vrhu zasuti z zemljo in zakriti z mahovino, da se ni videla sveže izkopana zemlja. Z mahom smo zakrili tudi vrata. Na vrhu bunkerjev smo zasadili smrečke, kakor tudi pred vse vhode v bunkerje. Nikjer se ni videla sveže izkopana zemlja. Da se ne bi poznala sled, smo vedno hodili po drugih poteh oziroma zemljišču.

Delo v bolnišnici je bilo takole razdeljeno: voditelj bolnišnice je bil dr. Tine Zajec. Bolničarki in hkrati kuharici sta bili bivši Mejačevi uslužbenki Ivanka Slanovec in Minka Maren. Zdravnikov spremljevalec, stražar in kurir je bil Vincenc Mali. Jože Hribar je skrbel, da so bile vse sledi vedno zabrisane in vhodi v bunkerje pokriti z mahom. Jaz sem bil ekonom in kurir.

Javka za bolnišnico je bila pri Andrijanu na Komendski Dobravi. Tja je šel kurir vsako jutro pogledat, če so prinesli kakšnega ranjenca. Če je bil tam ranjenec (ali kje v bližini), ga je strežno osebje preneslo v bolnišnico. V kratkem obdobju delovanja se je v bolnišnici zdravilo okoli 20 borcev. Prihajali in odhajali so z zavezanimi očmi.

Bolnišnica je bila dobro založena s hrano, zdravili in povoji. Posoda v kuhinji je bila iz dragocene porcelana, pretežno iz srebra, ki so ga člani gospodarske komisije dobili v gradu pri vasi Križ pri Komendi. Odeje in posteljno perilo, razne lonce in druge potrebščine smo dobili v Mejačevi hiši v Komendi.

Bolnišnico gradijo, policisti hajkajo v bližini

Sanitetni referent Gorenjskega odreda dr. Edvard Pohar je bil (na žalost) prvi in edini, ki je dr. Tineta Zajca opozoril, da je bolnišnica zgrajena na takšnem kraju in v okolju, kjer jo bodo prej ali slej izsledili. Kot nadrejeni je teden dni pred tragedijo ukazal, da je treba bolnišnico preseliti višje v goro.

Dr. Edvard Pohar je bil s kurirjem v tej bolnišnici teden dni pred tragedijo. V svojih spominih je zapisal, da se pri površnem pregledu res ni opazilo, da je v globlji partizanska postojanka. Pri bolj natančnem pregledu pa so se opazili jasni sledovi steza in pohojena trava.

Seznamimo se, kaj se je v okolici dogajalo med gradnjo bolnišnice. Dne 18. aprila 1944. leta so kamniški policisti in raztrganci vpadli na Komendsko Dobravo. Ropali so po hišah in zmerjali ljudi z banditi. Grozili so s požigom vasi in postrelitvijo vseh vaščanov. Morebiti so bili razlogi za izbruh izredno surovega ravnanja z vaščani poprejšnji dogodki.

Prejšnji večer so se na Komendski Dobravi zbrali skoraj vsi politični delavci kamniškega okrožja. Dne 31. marca je bil za novega sekretarja OK KPS Kamnik imenovan Andrej Stegar-Silvo, dotedanji sekretar Franc Zupancič-Marjan pa je odšel na novo dolžnost. Silvo je sklical politične delavce na seminar, ki se je začel zjutraj v gozdu blizu vasi. Seminar je bil obenem priložnost, da se novi sekretar spozna z okrožnimi in okrajnimi političnimi delavci partije, OF in mladine. Po uvodnem govoru je Silvo udeležencem seminarja razdelil brošure z navodilom, naj se razkropijo posamezno ali po skupinah po gozdu, kjer naj preberejo gradivo. Vsakemu je določil posebno temo, o kateri bo moral govoriti zvečer, ko se bodo spet zbrali.

Člani seminarja Janez Čebulj-Ivo, kmečki sin s Potoka pri Komendi, sicer pa študent medicine, Ivan Orešnik-Samo, krojač z Duplice pri Kamniku, Maks Simončič-Pet, mehanik iz Ljubljane in Srečo Cerar-Črt so si po naključju izbrali kraj za študiranje v gozdu, blizu kraja, kjer so gradili bolnišnico. Opoldne so iz dobavške smeri slišali strele. Iz nerazumljivih razlogov so se terenci začeli vesti tako, kot bi prvič slišali streljanje. Namesto da bi šli globlje v gozd, so krenili proti cesti Komenda - Komendska Dobrava in nato po tej cesti proti Komendski Dobravi, da bi kot radovedni otroci ugotovili, kdo strelja. Streljanje se je ponovilo, zdaj že bliže. To jih je še bolj zbegalo. Umaknili so se v jarek poleg ceste, po katerem teče potok. Cesta jih je privlačila kot začaran magnet. Sploh niso pomislili, da je zadnji čas za umik v gozd. Kot bi bili s sidrom priklenjeni za potok, so čakali, da so se jim policisti in raztrganci približali v dveh kolonah; z vsake strani ceste ena. Za umik je bilo prepozno. Morali bi se potuhniti in tvegati, sicer pa iznenada užgati po koloni, izrabiti trenutno zmogo in se šele potem umakniti. A so ravnali drugače. Zbežali so po potoku navzdol. Črt je padel v tolmun in ostal v vodi, Nemci pa so streljali in tekli za bežečimi. Pred Podborštom sta Janez Čebulj in Maks Simončič-Pet skušala uteči prek travnika proti gozdu, a sta tu oba padla. Ivan Orešnik je bil ranjen že med begom po potoku. Skušal se je skriti pod rušo ob vodi. Nemci so ga dobili in ubili. Tako je ostal živ samo Črt.

Dva dni po tem dogodku so Nemci in raztrganci spet pridrveli na Komendsko Dobravo. Vse moške so naglani na Korbarjev vrt in jih potem gnali proti gozdu pod hrib.

Se nadaljuje

Raziskovalne naloge pionirjev Pogled v zgodovino

Mladi zgodovinarji se srečujejo že kar nekaj let. Najprej so v svojih nalogah raziskovali zgodovino Ptuja, potem je prišel na vrsto Kamnik, lotili so se najrazličnejših zgodovinskih tem, obdobja narodnoosvobodilnega boja in letos povojnega vzpona slovenskih krajev in njihove okolice v gospodarskem in družbenem smislu v prvi petletki. Ves ta razvoj pionirskega raziskovalnega dela je nosil s seboj vzpone in padce, prinašal je vedno nove načine dela, širil obzorja in kopičil prispevke k našemu zgodovinskemu spisu. Na nedavnem srečanju pionirjev zgodovinarjev v Kopru so se dogovorili, da bodo pionirji svoje raziskovalno delo nadaljevali, in sicer bodo prihodnje leto namenili pozornost razvoju ljudske oblasti od 1943 do prve slovenske ustave.

Pred nami je nekaj letošnjih raziskovalnih nalog. Sklenili smo, da bomo v teh poletnih mesecih, ki so pred nami, v nadaljevanjih objavili zanimivejše izseke iz pionirskega raziskovanja.

Živa Drole

Gospodarske in družbene pridobitve v obdobju prve petletke na Pobrežju v Mariboru

Tekstilni tovarni Svila smo posredovali vprašalnik z vprašanji o življenju in delu v tovarni v obdobju prve petletke. Odgovore je pripravil tovariš Branko Pungartnik, vodja izobraževalnega centra, ki je v tovarni že od leta 1941.

V prvi petletki so v Svili delali na udarniški način. Osvoboditev in socialistična revolucija nista pomenili za delavce le to, da so bili spet sami svoji, kot Slovenci in Jugoslovani, in da je bila tovarna, v kateri so delali, sedaj njihova, ne pa kapitalistova.

Vojna je z razrušenjem in okupatorjem ropanjem vzela že tako borno narodno premoženje. Le poštena delitev tega, kar je bilo na voljo, pa ni mogla v zadostni meri nasititi slabo

zaposlila v tovarni Atama, ki se je nato pridružila Thomi, kamor je prišla tudi ona. Začela je kot tkalska vajenka. Pri tem je nastopilo nekaj težav, ker ni znala slovensko, njeni sodelavci pa ne rusko. Tovarna Atama je bila zbombardirana in najprej je bilo treba očistiti ruševine ter usposobiti stroje za delo. Delegat te tovarne, sedaj bi mu rekli direktor, ji je zelo pomagal pri uvajanju v delo.

Kar triindvajsetkrat udarnica

Začetek v novi Jugoslaviji je bil zelo težak. Primanjkovalo je hrane in obleke, skratka vsega. Med vsemi delavci tudi še ni bilo pravega tovarništva. Eni so si pri delu zelo prizadevali, drugi pa manj. Da bi materialno pomanjkanje čimprej od-

res odločujoča njena zavest. Nihče je ni k temu posebej nagovarjal. Tako bi delala, tudi če se to ne bi imenovalo udarniško delo. Vendar pa prizna, da je pomenilo delati udarniško - delati drugače. Udarništvu je zahtevalo večjo spretost in večjo disciplino pri izrabi delovnega časa. Treba je bilo dati vse od sebe, kakor temu pravimo. Ko se je uredilo udarniško gibanje v enoten sistem in način dela v vsej Jugo-

Medalja dela, s katero je bila Staza odlikovana za udarništvu v obdobju prve petletke

slaviji, so za udarnike uvedli posebne knjižice, v katere so vpisovali, kolikokrat je kdo postal udarnik.

Ali so udarniki razen knjižice prejeli še kaj drugega?

Takoj na začetku ne, pač pa so pozneje udarniki začeli prejemati vsake tri mesece po eno »težko« karto; takrat je bila namreč prehrana še na karte. Proti koncu udarnišтва pa so prejemali na vsake tri ali štiri mesece po 4000 starih dinarjev.

Koliko let pa je trajalo udarništvu?

Začetek je bil leta 1948. Tega se Staza že zlasti spominja, ker je bila tega leta sprejeta v partijo. Udarništvu pa je trajalo do leta 1955. Z nastankom samoupravljanja se je namreč začelo urejati vprašanje večje produktivnosti na drugačen način. Z zamenjavo starih strojev z novimi pa tudi ni bilo več potrebe po tako intenzivnem človekovem delu.

Kdo je bil po njenem mnenju še tak uspešen udarnik?

To je bila vsekakor Pavla Tkalič, Stazina stalna konkurentka, s katero pa sta se dobro razumeli. Pozneje je bila taka tudi Černolova. Takoj od samega začetka pa je bila izredna delavka Barbara Požar.

★ ★ ★

Anastazija Makoter, triindvajsetkratna udarnica

hranjenih ljudi, ne obleči vseh potrebnih. Zato je bilo nujno treba začeti delati na drugačen, hitrejši in bolj premišljen način. To je pomenilo delati udarniško.

Gibanje, ki so mu pokazali pot naprej rudarji s slavnim kopačem Alijo Sirotanovičem, je prevzelo vse jugoslovanske delavce. Tudi delavci tovarne Svila so se začeli zbirati v brigade, ki so tekmovala za vedno boljše delovne rezultate. Pridružili so se jim številni novotorji, ki so uspeli rešiti sicer skromnimi možnostmi marsikak tehnološki problem. Med tekmovalnimi brigadami takratnega časa se je posebno vtisnila v spomin brigada mojstra Čadeža, med posamezniki udarniki pa tovarišica Staza Makoter (Zagoršek), ki je bila za izredne zasluge pri delu odlikovana med prvimi v tovarni Svila z medaljo dela. Svetel

zgodovinar ne bo nikoli pozabljen, kar dokazujejo nove generacije v mladinskih delovnih brigadah. Pa tudi v tovarni Svila je živo, požrtvovalno delo še največje zagotovilo, da bodo ustvarili trdne materialne temelje socializma.

Kaj meni o svojih udarniških letih tovarišica Anastazija?

V Jugoslavijo je prišla 1. junija 1945. Ze 16. junija pa se je

pravila, so jim najprej predlagali, da bi delali več ur kot ponavadi. Nekateri so delali tudi od 14 do 16 ur na dan.

Z uvajanjem dveh izmen je takšno podaljšano delo sčasoma prenehalo, začelo pa se je širiti gibanje udarnikov. To je pomenilo tekmovali v tem, kdo bo v okviru osmih ur največ naredil in s tem povečal proizvodnjo. V začetku so delali le kot posamezniki, potem pa so se začeli organizirati v brigade. Ena brigada je običajno obsegala en tkalski oddel.

O delu posameznikov so vodili seznam, najuspešnejše posameznike pa so predlagali za udarnike. Staza Makoter je bila triindvajsetkrat udarnica. Čutila je, da mora tako delati, ker so tako zahtevale potrebe.

Kaj je po njenem mišljenju pomenilo delati udarniško?

To je bilo pomembno zaradi tega, ker delavci še niso bili navajeni delati po novem. Vsak je še delal po svoje, kot se mu je pač zdelo. Nekaj aktivistov je hotelo to spremeniti. Staza je vedela, da jo opazujejo pri delu tudi zato, ker je prišla iz Sovjetske zveze. Trudila se je, da bi bila vedno med prvimi. Ali je imela za takšen način dela kak vzrok ali je bila za to odločilna le njena zavest? Kakorkoli že se sliši, je bila za to

K nam je prišla iz Sovjetske zveze. Tam pa je bilo, kakor vemo, podobno udarniško gibanje, imenovano po Stahanovu, vpeljalo že veliko prej. O tem se je v Sovjetski zvezi veliko pisalo in gotovo je tudi Staza kaj brala.

Ali meni, da je bilo udarništvu vredno takratne pozornosti in časti?

Bilo je vredno. Ne smemo namreč pozabiti, da so naši ljudje le kratke čase pred tem delali za kapitaliste. Spremeniti je bilo treba odnos do dela. To pa je bilo storjeno z udarniškim delom. Staza sicer ni delala pod kapitalisti, pa je izvedela od drugih. Nekaj izrednega je bilo že to, da so uvedli štiristrojni sistem, nato pa šest in osemstrojnega, in vse to je uvedla naša povojna generacija.

Pa je bilo lepo, pravzaprav bi morali reči: težko, zelo težko, vendar lepo. Lepa so bila nešeta srečanja v tovarni in zunaj nje, razna športna tekmovanja in delo. Stalno so bili skupaj. Vsak se je trudil, da bi prispeval kaj za tovarno in za obnovo Maribora oziroma za družbo v celoti. Udarništvu v proizvodnji pa je bilo seveda tisto glavno.

Zgodovinski krožek
Osnovne šole Draga Kobala
Maribor

OŠNH Rajka Hrastnik

Ob prazniku krajevne skupnosti Horjul Partizanski miting

Del enot teritorialne obrambe občin Ljubljana Vič-Rudnik in Ljubljana Šiška je ostal znotraj začasno zasedenega ozemlja na območju Polhograjskih Dolomitov. S svojimi nepričakovanimi napadi so vznemirjale sovražnika in uničevale njegovo živo silo in tehnična sredstva. Tako so mu preprečevale, da bi postavil svoj okupacijski sistem in začel izkoriščati gospodarske in naravne vire. Svoje naloge pa enote TO ne bi mogle uspešno opravljati, če ne bi tesno sodelovale s komiteji za SLO in DS po krajevnih skupnostih.

Po eni izmed uspešno opravljenih akcij so se enote TO znašle tudi v bližini Horjula. Obveščevalci so se takoj povezali s člani komiteja za SLO in DS, ki so jih seznanili z razmerami v njihovi krajevni skupnosti. Skupaj so ugotovili, da je kraj varen in

spuščati koloni teritorialcev je bilo pred šolo že vse pripravljeno za miting. Ko so se enote TP postavile v postroj, so pionirji začeli program. Krajan, med katerimi so bili tudi nekdanji borci, mladina in teritorialci, so jih burno pozdravili. Kmalu ni bilo več

ostali še naprej skupaj. Prvoborci tega kraja Stane Vrhovec, Janko Janša in Ivan Končan so skupaj obujali spomine na čase med narodnoosvobodilno vojno in socialistično revolucijo.

Pripovedovali so, kako so se sami vključili v OF, kako so jih morali starejši tovariši opozarjati, da ne bi v svoji mladostni zagnanosti storili kakšno usodno napako. Mladim so živo opisali številne pohode v snegu in dežju ter tiste vesele trenutke, ko so se skupaj s somišljeniki našli na mitingih. Opisali so juriše, napade na bunkerje, kako so razstreljevali proge, mostove ter razne napeljave.

Vse to se je dogajalo prejšnjo soboto v Horjulu. V okviru praznovanj krajevnega praznika so res pripravili partizanski miting. Udeležili sta se ga tudi enoti TO iz obeh ljubljanskih občin. Tako so se teritorialci urili za naloge, ki bi jih opravljali v morebitni vojni, na mitingu pa so spoznali tudi drobce naše zgodovine. Njihova navzočnost na mitingu pa je pri drugih udeležencih do-

Partizanskega mitinga, ki so ga skupaj s prebivalci Horjula pripravili pripadniki enot teritorialne obrambe, so se udeležili tudi prvoborci tega kraja – Janko Janša, Ivan Končan in Stane Vrhovec

da enote TO lahko prenočijo v njihovem kraju. Obveščevalci so se vrnili k enotam TO, člani komiteja za SLO in DS pa so začeli akcijo v samem kraju. Krajane so obvestili, da prihajajo teritorialci in vsaka hiša naj bi ponudila prenočišče nekaj vojakom. Začeli so zbirati tudi hrano. Aktivirali so narodno zaščito, ki naj bi poskrbela, da bi teritorialci mirno prespali noč.

Kmalu so se nekateri spomnili, da bi bilo dobro, če bi v počastitev bližnjega krajevnega praznika pripravili partizanski miting. Beseda je dala besedo in na igrišču ob celodnevni osnovni šoli, ki nosi ime po prvem bataljonu Dolomitskega odreda, je začel nastajati prireditveni prostor. Gasilci so postavili klopi, šolska mladina je pripravila program in lovci so poskrbeli za prigrizek.

Ko sta se začeli iz okoliških gozdov proti Horjulu

Teritorialcem sta se po napornem urjenju prilegla počitek in pogovor s krajan in borci. Že čez nekaj ur so znova napadali »sovražnika«.

jasno kdo je nastopajoči in kdo je poslušalec. Vsi so namreč prepevali partizanske pesmi. Po vojaški večerji so teritorialci odšli počivat, saj so jih prihodnji dan čakale naporne naloge. Zbrani krajan, mladina, borci, člani zveze rezervnih vojaških sta-rešin, taborniki in lovci pa so

polnjevala spoznanje, da tudi v morebitni vojni ne bi ostali sami, ampak bi tudi takrat ob njih stala naša vojska. Marsikdo je tudi spoznal, da bodo napori, ki jih vlagamo v SLO in DS, v prihodnje rodili bogate sadove.

Bojan Kuntarič

Sto štirideset let od rojstva Simona Gregorčiča

Kobaridci niso in ne bodo nikoli pozabili svojega rojaka, pesnika Simona Gregorčiča, pesnika Soče, goriškega slavčaka in vnetega rodoljuba. Letos mineva 140 let, odkar se je rodil v bližnji vasi Vrsno. Ob tem jubileju so ljubitelji njega in njegove vezane besede pripravili koncert pred ponosnim Gregorčičevim spomenikom na kobariškem trgu. Sodelova-

li so moški in ženski pevski zbor iz Branika, mešani zbor iz Drežnice, oktet Simona Gregorčiča in oktet Nadiža. Podobno Gregorčiča kot pesnika in človeka je v besedah predstavil profesor Tomaž Pavšič, Ivan Rutar, Stane Raztresen ter osnovnošolci pa so recitirali nikoli izpeto Gregorčičevo poezijo.

Ž. D.

Slovesno na Pohorju

V krajevni skupnosti Smolnik-Fala so ob koncu tedna na hiši v Fali ob železniški progi odkrili spominsko obeležje prvim aktivistom NOB iz tamkajšnjih okoliških krajev. Plošča je nastala iz samopri-spevka, besedilo zanjo pa

je napisal slovenski pisatelj Ivan Potrč. Ploščo je odkril Pavle Zaucer-Matjaž, Milena Gašparič pa je ob tej priložnosti spregovorila o štirih predvojnih borcih za delavske pravice in o prvih aktivistih NOB.

Obenem so v soboto

otvorili »Pot po poteh Pohorske in Ruške čete«, ki naj bi povezovala partizanske kraje na Pohorju. V oskrbo jo je prevzel mladinski odsek ruškega planskega društva.

Živa Drole

Vzorno sodelovanje

Minuli teden smo obiskali Osnovno šolo Jože Mokrič v krajevni skupnosti Dušan Kveder-Tomaž pri Ljubljani. Bil je to petek, dan, ko so učenci nestrno pričakovali šolska spričevala. Osmi razredi so za to priložnost pripravili krajšo slovesnost, toda naša pozornost je bila namenjena predvsem učencem 8. c razreda. Sodelovanje med KO ZRVS in ome-njeno osnovno šolo je omembe vredno. Poleg drugih deluje tudi krožek SLO in TO. Učenci so dobri spoznali neka-

tere obrambne in samozaščitne spretnosti. Priredili so tudi tekmovanja v streljanju, orientaciji, obiskali so tudi vojaš-nico, kjer so se seznanili s sodobnim orožjem in podobno.

Učencem 8. razreda je predsednik skupščine krajevnega skupnosti Danila Širnika izročil priznanje in nagrado KO ZRVS. Mentor krožka je bil Rado Sermec, ki je o uspehu takole povedal: »Res je, dosegli so ogromen uspeh pri usposabljanju učencev na področju SLO in TO. To pa ne pomeni, da smo že vse dosegli. Treba je motivirati tudi druge učitelje, da bodo krožki zaživeli tudi v drugih razredih. Načrtovalci in organizatorji učnih programov pa naj premislijo, ali ne bi bilo dobro nekoliko dopolniti učbenike z vsebino SLO in sploh naše obrambe in družbene samozaščite.« Učenci so nam zatrdili, da to ni samo potreba, pač pa je delo v krožku tudi zanimivo. »Škoda je le, da smo šolo končali, z njo pa tudi krožek,« so povedali.

Jože Čurin

Občina Šiška praznuje

Ko je Nemčija 22. junija leta 1941 napadla Sovjetsko zvezo, so se tisti dan v stanovanju pri Filipu Bernardu na Vodnikovih cesti 27 pri Ljubljani sestali nekateri člani CK KPS in ustanovili glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. To je sedaj dan šiške občine.

Poleg številnih kulturnih in športnih prireditev, ki so se že začele, bodo 20. junija odprli zdravstveni dom v Medvodah. Zgradili so ga iz sredstev tretjega samopri-spevka. Odprli bodo tudi prenovljeni obrat Celuloze v medvoškem Aeru. Praznovanju se bodo pridružile tudi nekatere krajevne skupnosti, ki praznujejo svoj krajevn-praznik. V krajevni skupnosti Bukovica-Šenkov turn in Vodice bodo v soboto, 23. junija ob 17. uri s priložnostno prireditvijo in kulturnim

programom počastili 40-let-nico uspešnega preboja Gorenjskega odreda 13. junija 1944. leta v Vesci pri Vodica-

Občani občine Šiška se bodo udeležili tudi letošnjega srečanja aktivistov OF, ki bo v nedeljo, 24. junija, v Mengšu. Računajo, da se bo letošnjega srečanja, šestnajstega po vrsti, udeležilo okrog 7000 udeležencev. Ob tej priložnosti bodo podelili domicil 1057 medvojnim aktivistom OF bivšega rajona Šiške.

Na slavnostni seji občinske skupščine bodo v četrtek, 21. junija, ob 18. uri podelili priznanja. Med številnimi prireditvami bodo »šišenski večeri« pred občinsko stavbo, od 23. do 29. junija pa bodo vsak večer ob 20.30 glumaški večeri v gradu Goričane.

Jože Čurin

Vojaki so merili moči

Konec prejšnjega tedna je bilo v Celju športno prvenstvo Ljubljanskega armadnega območja, na katerem je nastopilo kar 22 ekip. Letošnje prvenstvo se je od prejšnjih razlikovalo po tem, da ni bilo več iger z žogo, plavanja in atletike, ampak so se odločili za izključno vojaške discipline, to je streljanje, vojaški mnogoboj in patroljno-orien-tacijski pohod. S tem se je pokazala pripravljenost vojakov in starešin s tistih področij, za katere se urijo pri rednem usposabljanju.

Največ uspeha so na prvenstvu imeli člani ekipe Kranja, drugi so bili vojaki iz Maribora, tretji pa tekmovalci z Vrhnike. Več o prvenstvu v prihodnji številki.

B. K.

Komaj čakam...

Kaj? Še ni? Kdaj pa bo? Komaj čakam! – Saj veste, tudi vi ste kar nestrpni. Vsako jutro hlastno pograbimo dnevnik in izbolščimo oči. Kaj se je torej podražilo? Kaj pa se še ni? Bilo je napovedano, že prve dni maja bi se moralo podražiti? Moralo! Po vseh predpisih! Na to smo se vendar temeljito, dolge mesece, dan za dnem pripravljali. To se pravi, da smo se pripravljali duhovno ali da smo vadili, trenirali, kakor to menda delajo kandidati za jogije ali fakirje. Nismo se le sprijaznili s tem, da je neogibno kakor smrt, marveč smo se tako živeli v pričakovanje velikega trenutka, kakor da je le to posled smisel tega čudovitega življenja. Prva in zadnja misel je bila vsak dan ali kar vsako uro: kdaj? Že dopoldne? Ali so v prodajalnah čez noč nalepili tiste vznemirljive nalepke z nekakšnimi številkami, ki človeka sicer več ne presenečajo kot »nove«, marveč te tako pretresejo kakor posebno mamilo. Zdi se ti, da je vendar napočil usodni trenutek, ki si ga ne moreš vnaprej zamisliti, ker je pač višek enkratnega življenja. Saj veste, kako je, če človek komaj čaka...

Pesnik je to menda nekako tako izrazil: »Ena se želja je tebi spolnila,« toda pripomniti je treba, da se nam zdaj dan za dnem »spolnjujejo želje. Morda to sicer niso v pravem pomenu besede želje in niti ne kakšno hrepenenje; to je nekakšna vročica, posebno duševno stanje, če že ne kakšna še neraziskana duševna bolezen. Sodobna, nova, skrivnostna bolezen. Morda nekakšna manija ali nova vrst preganjanja. Simptomov (bolezenskih značilnosti) menda ni mogoče natančno opisati, ker noben opisovalec ali diagnostik ni pred boleznijo varen (imun) ali vsakogar je tako ali drugače že napadla, vrgla iz tira, mu odnesla duševni mir, mu vzela razsodnost, ga zmedla, dotolkla, da je nujno tudi on eden izmed žrtev tako imenovane množične psihoze. No, recimo torej, da je to psihoza. Toda takšna psihoza, da nas navdušujejo vročično razvema do nestrpnosti, kakor da pričakujemo najčudovitejše trenutke svoje-ga življenja. Ne bojmo se ali trepetamo in uživamo hkrati v neznanskem strahu, vznemirjenju, kakor da nas nepopisno zabava tisto strašno, kar bi se moralo imenovati podražitev. Imenuje pa se nekako drugače, če ima sploh svoje ime: »Igra cen«, »nujna odprava nesorazmerij (disproporcij)«, »sancija«, »rešitev gospodarstva«, »nujno poravnavanje izgub«, »ukrep v zadnjem trenutku«, »pozno, če že ni prepozno«, »monetarna zakonitost«, »priznanje zakona vrednosti in zakonitosti prostega trga«, »cene še zmeraj niso realne«, »cene se morajo ravnati po svetovnih cenah«, »preizkuse cene so vzrok nelikvidnosti gospodarstva«, »cene morajo dnevno spremljati tečaj dinarja«, »nepopravljiva škoda dosedanjih nizkih cen«, sicer pa tako brez konca, kakor se pač neskončno morajo gibati cene.

Vse se pač giblje, premika, teče, kar so menda ugotovili že Stari Grki, pri nas pa so to globlje dognali avtomobilisti, ki so postali »dežurni« pred bencinskimi črpalkami. No, mi, vsi drugi, pa komaj čakamo...

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENEČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelek: Moše Pijade 24, p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p.o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana; Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se, za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35